

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944.

Andra kammaren.

Nr 15.

Lördagen den 22 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 246, med förslag till ändrad lydelse av § 17 mom. 1, §§ 18 och 20, § 22 mom. 1 samt §§ 24, 26 och 31 regeringsformen m. m.; och

nr 247, angående anslag till anordnande av en mät- och avmagnetiseringsstation i Karlshamn.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Wigforss*, som anförde: Herr *Svar på interpellation.*
talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr *Gustafsson* i *Lekåsa* frågat mig,

huruvida jag uppmärksammat, att taxeringsmyndigheterna i vissa län vid förberedande sammanträden med representanter för taxeringsnämnderna givit direktiv för en höjning av naturaförmånernas värde,

huruvida jag ansåge dessa förhöjningar vara berättigade, samt

huruvida jag, därest så icke vore fallet, vore beredd att vidtaga åtgärder för vinnande av rättelse i berörda hänseende.

Innan jag besvarar de framställda frågorna torde jag få lämna några upplysningar rörande tillkomsten av de direktiv interpellanten åsyftat.

Länsstyrelserna ha, som bekant, brukat årligen kalla representanter för taxeringsnämnderna att sammanträda inför landskamreraren för överläggningar rörande taxeringsarbetet. Syftet härmed har varit bl. a. att främja en rättvis och likformig taxering inom länet. Vi dessa överläggningar har regelmässigt upptagits till behandling frågan om värdet av de vanligaste naturaförmånerna. På grund av vad därvid förekommit ha länsstyrelserna fastställt vissa normalvärden att tjäna till ledning vid den kommande taxeringen. Värdena ha därefter delgivits taxeringsnämndsordförandena och kungjorts i pressen. Efter de vid 1943 års riksdag genomförda ändringarna i taxeringsorganisationen skola numera anvisningar för taxeringsarbetet fastställas av prövningsnämnden efter förslag av landskamreraren. Ha överläggningar med representanter för taxeringsnämnderna ägt rum, på sätt nyss sagts, skall förslag upprättas med ledning av vad därvid förekommit. För innevarande år ha emellertid, enligt särskild övergångsbestämmelse, anvisningar för taxeringsarbetet kunnat fastställas av landskamrerarna.

På samma sätt som man genom sammanträden med representanter för taxer-

Andra kammarens protokoll 1944. Nr 15.

1

Svar på interpellation. (Forts.)

ringsnämnderna sökt vinna en utjämning *inom* länet har man genom överläggningar mellan landskamrerarna sökt åstadkomma en liknande utjämning *de olika länen emellan*. Vid ett i början av innevarande år hållet landskamreraremöte har i sådant syfte till behandling upptagits bl. a. frågan om naturaförmånernas värde och ha därvid gjorts vissa uttalanden till ledning för den blivande taxeringen.

Interpellanten har nu påtalat, att naturaförmånerna i årets anvisningar i vissa fall åsatts högre värden än i fjolårets anvisningar. Enligt interpellantens mening skulle en dylik höjning strida mot de principer, som kommit till uttryck i bestämmelserna om allmänt prisstopp, och mot grunderna för hyresregleringen.

De exempel interpellanten valt för att belysa de företagna höjningarna avse alla förhållandena i Skaraborgs län. Jag skall därför till en början nöja mig med att redogöra för de i detta län utfärdade anvisningarna.

Värdet av i hushållet använda produkter från jordbruksfastighet. Värdet av i hushållet använda produkter från jordbruksfastighet angavs i fjolårets anvisningar till 300 kronor i ortsgrupp I, 340 kronor i ortsgrupp II och 380 kronor i ortsgrupp III. I anvisningarna för i år har värdet genomgående satts tjugo kronor högre eller respektive 320 kronor, 360 kronor och 400 kronor.

Efter vad jag inhämtat från vederbörande landskamrerare ha årets värden grundats på en detaljerad prissättning av de förnödenheter, som normalt erhållas från jordbruk, vilka lämna full försörjning åt hushållsmedlemmarna. Vid prissättningen ha i stort sett följts de priser, som jordbrukarna kunnat påräkna vid försäljning till sina egna organisationer (centralföreningar m. fl.). Dessa priser ha understigit de genomsnittliga dagspriserna, men den låga värderingen har ansetts motiverad med hänsyn till att priserna för kontinuerliga leveranser till avnämare i regel äro lägre än priserna för enstaka dagsförsäljningar. — De beräknade uttagna kvantiteterna ha anpassats efter gällande ransoneringsbestämmelser, varvid beaktats, att ransonerna sedan föregående år höjts särskilt i fråga om köttvaror.

De värden, som framkommit vid sammanräkningen av priserna å de olika förnödenheterna, hade legat något högre än de slutligen fastställda värdena — i ortsgrupp I omkring 17 kronor. Jämknigen nedåt hade skett efter överläggningarna å landskamreraremötet.

Förmånen av hyresfri bostad. I fråga om förmånen av hyresfri bostad angävos i fjolårets anvisningar särskilda värden för bostäder av *enklare beskaffenhet* (utan några bekvämligheter), bostäder av *bättre beskaffenhet* samt *herrgårdsbyggnader* och *liknande* bostäder. Å den egentliga landsbygden, som det här närmast är tal om, utgjorde värdet av bostad av enklare beskaffenhet 120 kronor för ett rum och kök med 40 kronors förhöjning för varje tillkommande rum. Bostad av bättre beskaffenhet värderades till 200 kronor för ett rum och kök med 100 kronors förhöjning för varje tillkommande rum. Herrgårdsbyggnad och liknande bostad slutligen skattades till 100 kronor för varje rum med viss begränsning uppåt vid större antal rum.

I årets anvisningar anges särskilt värde endast för *en* kategori bostäder, nämligen bostäder av *normal* beskaffenhet, för vilka värdet satts till 200 kronor för ett rum och kök och 100 kronor för varje rum därutöver. I fråga om mindervärdiga bostäder och bostäder av enklare beskaffenhet anmärkes, att värdet bör jämkas med skäligt belopp.

Förmånen av fritt bränsle. Förmånen av fritt bränsle för uppvärmning av bostad upptogs i 1943 års anvisningar till 80 kronor för kök och 40 kronor för varje rum, då bostaden var belägen inom ortsgrupp I. Inom övriga ortsgrupper borde enligt anvisningarna förmånen värderas något högre. I årets anvis-

Svar på interpellation. (Forts.)

ningar angives värdet av ifrågavarande förmån inom ortsgrupp I till 150 kronor för ett rum och kök med tillägg av 40 kronor för varje rum därutöver. För övriga ortsgrupper föreslås liksom i fjol en jämkning uppåt.

Naturaförmåner för statare. De naturaförmåner slutligen, som åtnjutas av statare, åsattes i 1943 års anvisningar ett värde av 980 kronor i ortsgrupp I, 1 030 kronor i ortsgrupp II och 1 080 kronor i ortsgrupp III. Motsvarande värden i årets anvisningar äro jämnt 40 kronor högre eller respektive 1 020 kronor, 1 070 kronor och 1 120 kronor. Højningen beror uteslutande på en uppvärdering av den i statförmånerna ingående bostadsförmånen — från 160 till ca 200 kronor för två rum och kök.

Av det sagda framgår, att de till ledning för taxeringen i Skaraborgs län fastställda värdena av naturaförmånerna i vissa fall ligga något högre i år än i fjol. I fråga om bostadsförmånerna vill jag emellertid framhålla, att värdet, av hyresfri bostad av normal beskaffenhet ingalunda, såsom interpellanten gjort gällande, höjts så kraftigt som från 120 till 200 kronor för ett rum och kök och från 40 till 100 kronor för varje rum därutöver. Årets och fjolårets siffror äro i detta fall icke direkt jämförbara. Det är emellertid uppenbart, att begreppet bostad av normal beskaffenhet i årets anvisningar *icke*, såsom interpellanten vid sin jämförelse utgått ifrån, motsvarar det i fjolårets anvisningar använda begreppet bostad av enklare beskaffenhet. Detta framgår så mycket tydligare som i årets anvisningar uttryckligen angives, att i fråga om bl. a. bostäder av enklare beskaffenhet det för bostäder av normal beskaffenhet föreslagna värdet bör jämkas med skäligt belopp. Att *någon* højning av genomsnittsvärdet å bostadsförmånerna åsyftats, torde dock vara obestridligt.

De verkställda jämkningarna av naturaförmånernas värde ha, enligt vad jag inhämtat, skett i anslutning till de uttalanden i ämnet, som gjorts vid årets landskamreraremöte. Dessa uttalanden grundades i huvudsak på en av landskamrerareföreningen föranstaltad utredning, vilken innehöll sammanställningar bland annat rörande de till ledning för 1943 års taxering fastställda normalvärdena. Av sammanställningarna framgår, att i län, där någon differentiering efter dyrtort icke skett, värdet av i hushåll använda produkter från eget jordbruk skattades till lägst 300 och högst 400 kronor. Medeltalet utgjorde 322 kronor. I län med differentierade normalvärden fastställdes värdet för dyrtortsgrupp I till lägst 300 och högst 370 kronor med ett medeltal av 327 kronor. För dyrtortsgrupp II var lägsta värdet 330 och högsta värdet 400 kronor samt medeltalet 338 kronor.

De tillämpade hyresvärdena för lägenheter om ett rum och kök varierade från 120 kronor i Skaraborgs län till 200 kronor i Södermanlands, Jönköpings och (delar av) Västerbottens län. Det för Skaraborgs län angivna värdet avsåg, som tidigare framhållits, bostäder av enklare beskaffenhet; i de övriga länen voro värdena icke differentierade efter bostädernas kvalitet. Belopp å 175 till 180 kronor i dyrtortsgrupp I tillämpades i Stockholms, Hallands, Västmanlands och Västernorrlands län. Till jämförelse framhålles i utredningen, att medelhyran för en lägenhet om ett rum och kök utan centralvärme vid 1939 års hyresräkning i flertalet fall befanns *översliga* 200 kronor även inom landskommuner.

I fråga om förmånen av fritt bränsle hade Blekinge län det lägsta värdet eller 80—120 kronor för bränsle till ett rum och kök. I fyra län, däribland Skaraborgs, skattades samma förmån till 120 kronor. I Västernorrlands län angavs värdet för ortsgrupperna I och II till 150—200 kronor, i Kopparbergs och Västerbottens län till 150 kronor, i Stockholms län för ortsgrupp I till 160 kronor, i Hallands län till 180 kronor och i Malmöhus län till 200 kronor.

Vad slutligen angår värdet av statförmånerna låg detta i Skaraborgs län

Svar på interpellation. (Forts.)

relativt högt. De i staten ingående livsförnödenheterna voro emellertid, liksom fallet är i år, värderade i enlighet med bestämmelserna i det för jordbruksarbetarna gällande riksavtalet, och värdet av bostads- och bränsleförmånerna beräknades efter de regler, som i allmänhet gällde för dessa förmåner, därvid statbostaden hänfördes till kategorien bostad av enklare beskaffenhet.

De i Skaraborgs län verkställda höjningarna få betraktas såsom ett led i strävandena att åstadkomma en såvitt möjligt likformig taxering inom riket. I sådant syfte ha, enligt vad jag inhämtat, även på andra håll vidtagits vissa höjningar av normalvärdena. Å andra sidan ha i några län förekommit sänkningar. Mot den sålunda skedda utjämningen länen emellan kan enligt min mening icke göras någon vägande erinran, och den kan icke anses strida mot vare sig de principer som kommit till uttryck i bestämmelserna om pris- och lönestopp eller grunderna för hyresregleringen. Då härtill kommer, att även de i år fastställda värdena synas ligga i underkant av de verkliga värdena — motsatsen har icke ens påståtts av interpellanten — finner jag de påtalade höjningarna icke föranleda någon åtgärd från min sida.

Härefter yttrade:

Herr **Gustafsson** i Lekåsa: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för svaret. I detta konstaterar herr statsrådet, att uppgifterna i interpellationen om höjning av naturaförmånerna vid årets taxering äro riktiga men anser, att de i Skaraborgs län verkställda höjningarna få betraktas som ett led i strävandena att såvitt möjligt erhålla en likformig taxering inom riket.

Det är givet, att det i och för sig är önskvärt att åstadkomma likformighet i taxeringen över hela landet, men det är också uppenbart, att man vid taxeringen inom varje särskilt län måste taga hänsyn till de faktiska priser och löneförmåner, som utgå inom trakten. Det är därför av vikt, att näringslivet blir representerat av sakkunniga personer vid de överläggningar av förberedande natur, som föregå det egentliga taxeringsarbetet och vid vilka riktlinjer uppdragas för bestämmande av naturaförmånernas värde. Enligt vad finansministern uppger i sitt svar har dylik sakkunskap icke i år anlåtats, utan anvisningar för taxeringsarbetet ha uppgjorts av landskamrerarna. Detta förfaringssätt skulle ha möjliggjorts genom en övergångsbestämmelse, som införts vid ändringen av taxeringsförfattningarna föregående år. Jag måste säga, att en sådan anordning icke är tillfredsställande; jordbruket borde ha varit representerat, då anvisningarna för fastställande av naturaförmånernas värde gjordes upp.

Beträffande värdet av i hushållet använda produkter från jordbruksfastighet har ju en förhöjning ägt rum, men även efter denna höjning, som lär ha grundats på en detaljerad prissättning, varvid i stort sett skulle ha följts de priser, som jordbrukarna kunna påräkna vid försäljning till sina egna organisationer, skulle enligt finansministerns mening priserna ligga något under de genomsnittliga dagspriserna. Detta må vara riktigt men i så fall måste man fråga sig, varför denna förhöjning genomförts först i år, då någon ökning av priserna på jordbruksprodukter icke skett. På så sätt få jordbrukarna skatta för en högre inkomst än förut, trots att någon verklig ökning av deras inkomster icke skett.

Ett liknande förhållande inträffar i fråga om värdet av hyresfri bostad. Här erkänner finansministern, att *någon* höjning av värdet å bostadsförmånerna eftersträfvats, ehuru så stor höjning, som i interpellationen angivits, icke kommer att äga rum, emedan värderingen i år skett efter delvis andra

Svar på interpellation. (Forts.)

grunder än tidigare. Det förefaller minst sagt anmärkningsvärt, att en verklig höjning av bostadsförmånens värde eftersträvas. Som jag i min interpellation framhållit upprätthålles ju hyresregleringen med största stränghet. Även i sådana fall, där mycket vägande skäl anförts i ansökningar om höjning av hyrorna ha dessa avslagits. Jag kan därför icke finna det förenligt med principerna för prisstoppet och hyresregleringen att nu höja värdet av hyresfri bostad. De, som ha förmånen att ha tillgång till sådan, tvingas således att betala skatt för en högre inkomst trots att denna högre inkomst är rent fiktiv.

När man bedömer värdet av hyresfri bostad på landsbygden måste man ta hänsyn till den omständigheten, att bostäderna på landsbygden i regel äro av en lägre kvalitet än i städer och samhällen. Någon förbättring av bostadsbeståndets kvalitet på landsbygden har inte heller skett under krisåren, tvärtom torde vara så, att det icke ens kunnat underhållas i den omfattning, som varit önskvärd på grund av de höga byggnadskostnaderna. En uppvärdering av bostädernas värde måste fördenskull leda till en orättvis förhöjning av beskattningen för de folkgrupper, som äga egen bostad. Särskilt hårt drabbas småbrukare och lantarbetare.

Även naturaförmånerna för statare ha uppvärderats, men höjningen beror uteslutande på uppvärderingen av bostadsförmånen, varför den i detta avseende inte behöver föranleda andra kommentarer än vad jag nyss anført. nämligen att statarna komma att höra till de grupper, som drabbas, av en orättvis höjning av beskattningen.

Däremot vill jag hänvisa till finansministerns eget uttalande i svaret, att värdet av statförmånerna i Skaraborgs län redan tidigare legat relativt högt. Kan det då anses lämpligt att ytterligare öka dessa genom en uppvärdering av bostadsförmånerna, för vars sakliga berättigande det torde vara svårt att uppdriva vägande skäl? Finansministern uttalar sig också på denna punkt i rätt svävande ordalag. Han säger, att värdet av bostads- och bränsleförmånerna beräknas efter de regler, som i allmänhet gälla för dessa förmåner. Detta mycket allmänna uttalande kan ju tolkas på olika sätt. Förmånen av fritt bränsle har uppvärderats tämligen högt. Finansministern har dock inte anført några skäl för denna höjning, varför det inte är möjligt för mig att avgöra vilka orsaker, som föranlett densamma. Jag vill emellertid framhålla, att skogsägarna på grund av den produktionsplikt beträffande ved som varit införd nu under krisen, sett sig nödsakade att leverera det bästa bränslet, medan de själva fått nöja sig med det sämre, såsom grenar, ris och avfall. Det kan därför inte vara varken riktigt eller rättvist att nu så väsentligt höja värdet av fritt bränsle.

Finansministern säger till sist i sitt svar, som jag redan inledningsvis upprepat, att höjningarna äro avsedda att få till stånd likformighet i taxeringarna. Frågan är emellertid, om detta syfte verkligen kommer att vinnas. I flera län har man icke föreslagit någon uppvärdering av naturaförmånerna och sannolikt kommer inte heller så att ske vid taxeringarna. Enligt min mening är det fördenskull inte troligt, att någon likformighet i taxeringarna kommer att uppnås. I de län, där man höjer värdet av naturaförmånerna, påföres jordbruksbefolkningen ökad skattskyldighet för förmåner, som under det gångna året inte ökat någonting alls i värde. Andra medborgargrupper i sådana län, som erhålla kontant inkomst från andra näringar och yrken, gå fria från denna ökade skattskyldighet. Även om likformighet verkligen skulle uppnås över hela landet i fråga om värderingen av naturaförmåner skulle detta under de rådande förhållandena innebära, att större olikheter i taxeringen skapades mellan å ena sidan jordbruksbefolkningen, å den andra sidan andra folkgrupper, som erhålla inkomster på annat sätt än genom naturaförmåner.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jordbruksbefolkningen, som under nu rådande krisförhållanden fått bära den tyngsta delen av folkförsörjningsbördan, hade med skäl kunnat förvänta någon annan belöning än att påläggas skatter på beräknade inkomster, som icke givit någon reell behållning.

Herr Jacobson: Herr talman! Den reaktion med avseende å beskattningen av vissa naturaförmåner, som tagit sig uttryck i herr Gustafssons i Lekåsa interpellation, är icke en isolerad företeelse, i detta fall lokaliserad till Skaraborgs län, utan en sak, som blivit föremål för viss uppmärksamhet och intresse i hela landet. Det förhåller sig nämligen så att bondeförbundets kritik av ifrågavarande prissättningar ingår som ett led i bondeförbundets valpropaganda.

När jag under påskferierna var hemma, hölls ett sammanträde med taxeringsnämnderna i Vilhelmina och Dikanäs taxeringsdistrikt, och där uppträdde kronoombudet i Vilhelmina taxeringsnämnd, en bondeförbundare i framskjuten ställning, landstingsman m. m., och gick mycket hårt åt de prissättningar, som länsstyrelsen fastställt. Detta gjorde han, trots att han var av länsstyrelsen utsedd till kronoombud i en av de nämnda taxeringsnämnderna. Jag finner, herr talman, det beklagligt att en person, som är utsedd att bevaka kronans intressen, så kan missbruka sin ställning att han låter småskurna partipolitiska synpunkter gå före de intressen han åtagit sig att bevaka.

Herr Bladh: Herr talman! Enligt taxeringsförfordningen äro landskamrerna skyldiga att tillse, att riktiga och rättvisa taxeringsvärden åsättas naturaförmåner liksom att inkomster i pengar upptagas till rätta belopp. Nu frågar herr Gustafsson i Lekåsa, hur det kommer sig, att man vid taxeringen i år upptagit värdet av vissa naturaförmåner till högre belopp än tidigare. På det svarar författningen klart och tydligt, att om en inkomst tidigare varit för lågt uppskattad, är det landskamrerarens skyldighet att tillse, att vid detta års taxering de riktiga beloppen tagas upp. Finansministern har nyss påvisat, att de belopp, som tagits upp i här ifrågavarande fall och som tagas upp i de anvisningar, som äro givna för Skaraborgs län, icke äro högre än medeltalet för alla län och sålunda icke kunna anses oskäliga. Jag skall be att få upprepa vad finansministern nyss nämnde att i fråga om bostad säges i dessa anvisningar: »bostad av normal beskaffenhet: 1 rum och kök 200 kronor samt 100 kronor förhöjning för varje ytterligare rum. (För mindervärdig bostad eller bostad av enklare beskaffenhet bör värdet jämkas med skäligt belopp.)» Det ankommer alltså på taxeringsnämnden att om bostaden icke är av normal beskaffenhet vidtaga erforderlig jämkning. Något mera har ju icke skett mig veterligt. En helt annan sak är, om man kan påtala, att vid den individuella taxeringen för höga belopp tagits upp. Här som i varje annat fall står ju den vägen öppen att överklaga, och då kommer givetvis prövningsnämnden, som skall bedöma klagomålen, att överväga, huvuvida beloppet är skäligt eller ej. Att detta skulle ha det minsta att göra med prisstoppet, kan jag icke förstå. Det här är en taxeringsfråga från början till slut och ingenting annat. Så vitt jag kan bedöma har landskamreraren förfarit riktigt. Han har givit anvisningar, vilket han är skyldig att göra. Han menar, att en riktig taxering skall åsättas, och därför skall vid taxeringen då det gäller naturaförmånerna värdet av dessa naturligtvis upptagas till vad andra få betala i öppna marknaden. Jag är icke alldeles övertygad om att herr Gustafsson i Lekåsa har rätt, då han säger, att jordbrukarna blivit hårdare beskattade än andra. Jag tror t. ex. icke, att bostaden är uppskattad till högre belopp än vad den, som skall hyra bostad av motsvarande kvalitet, får betala. I fråga om

Svar på interpellation. (Forts.)

de övriga naturaförmåner, som här äro avsedda, vill jag säga, att jag skulle tro, att om man skulle köpa dem i öppna marknaden komme de att betinga högre pris än som här är upptaget. Jag finner således att mot vad finansministern här anfört, kan ingen befogad invändning göras.

Herr **Gustafsson** i Lekåsa: Herr talman! Jag vill med anledning av herr Jacobsons påstående, att det skulle ligga ett partipolitiskt syfte bakom denna interpellation, absolut bestrida, att jag haft något sådant syfte med denna. Det har varit en allmän reaktion emot de priser, som angåvos i tidningspressen. När deklarationerna skulle uppsättas ville ju de skattskyldiga gärna följa de normer, som angivits av landskamreraren, och då är det klart, att denna fråga kommit på tal. Jag tror, att man undrat lika mycket även bland socialdemokraterna och bland högermän i Skaraborgs län, på vilket sätt och under vilka förhållanden denna höjning av naturaförmånernas värde skett. Jag skall säga ifrån att jag var icke så mycket inne i att normerna för taxeringsarbetet i år kunnat fastställas av landskamrerarna själva, men jag vet, att vad som irriterade mest i fråga om beslutet om uppvärderingen av naturaförmånerna har varit, att inga jordbruksrepresentanter varit med vid prissättningen.

Till herr Bladh vill jag säga, att om jag skulle resonera som herr Bladh gör, skulle vi jordbrukare vara skyldiga att sälja allt vad vi producera och köpa våra produkter i den allmänna marknaden. Jag är väl lika medveten som andra här i kammaren på vilket sätt vi skola taxeras för inkomst av de produkter som vi sälja, och därom har jag ingenting sagt, utan vad jag framhållit är, att om prisstopp och hyresreglering skola tillämpas, så är det väl fråga om jordbrukarna verkligen varit så lågt uppskattade förut för sina naturaförmåner. Det har ju dock varit så, herr Bladh, att dessa förmåner tagits upp så högt, att barnen drivits bort från hemmen, därför att de fått skatta för en inkomst som de icke haft. Det är bara detta jag ifrågasatt, och jag vill icke annat än rättvisa. Jag har tillhört en taxeringsnämnd i många år, och man vet, att jag icke lade fingrarna emellan, när det gällde att åstadkomma en rättvis uppskattning av inkomsterna. Men vi ha tyckt, att det är en särskild pålaga, icke minst i vårt län, att dessa höjningar skett nu, och det är detta jag interPELLERAT om. Jag har fått svar av finansministern, och det har jag tackat för.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Var och en förstår nog att en inkomstagare, som får sin skatt höjd ett år, alltid tycker att detta är besvärligt och frågar sig vad anledningen kan vara till höjningen. Men därifrån är det ju ett ganska stort steg till att, som interpellanten gör, mena, att man icke får lov att höja värdet av naturaförmånerna, därför att man har prisstopp och lönestopp och hyresreglering. Om naturaförmånerna tidigare ha varit upptagna till lägre värde än som är skäligt, är det alldeles naturligt att de skola höjas. Man kan ju säga, att det bara har varit en oförtjänt förmån, som skattebetalaren tidigare haft.

Det som herr Gustafsson i Lekåsa alltså skulle ha inriktat sig på skulle ha varit att försöka påvisa, att de av landskamreraren angivna värdena äro för höga. Hade i interpellationen förekommit något försök i den riktningen, hade vi fått göra en helt annan undersökning, men eftersom herr Gustafsson i Lekåsa icke riktat sig häremot och påstått att de voro för höga, utan bara klagat över att en höjning ägt rum från föregående år, var det tillräckligt med att göra den här föreliggande utredningen. Om 320 kronor för år för i hushållet använda produkter är för mycket är en fråga, som vi få diskutera särskilt. Jag vill minnas, att vi tidigare haft en sådan diskussion här i

Svar på interpellation. (Forts.)

riksdagen och att i den en representant för jordbruket mycket klart sade ifrån, att det icke är rätt av jordbrukarna att klaga över att naturaförmånerna blivit för högt upptagna. Det tycker jag, att herr Gustafsson i Lekåsa borde hjälpa till att förklara i sin hembygd och att vad som härvidlag skett icke har något att göra med vare sig prisstoppet eller lönestoppet eller hyresregleringen utan endast är en jämkning, som alla inkomsttagare få finna sig i, om vederbörande taxeringsorgan finner, att de tidigare blivit för lågt taxerade.

Med anledning av herr Gustafssons i Lekåsa yttrande att jordbrukarna fått bära den största bördan under kriget, när det gällt att skaffa livsmedel, skulle jag vilja säga, att han kunde ha skärpt sitt uttalande och sagt, att de ha burit hela bördan att skaffa vårt folk livsmedel. Men något annat var väl icke att vänta. Om han emellertid med sitt uttalande menade, att de burit den största bördan på grund av bristen på livsmedel, kan ju ett sådant påstående icke vara riktigt.

Herr Bladh: Herr talman! Till herr Gustafsson i Lekåsa skulle jag bara vilja ställa frågan, om han skulle anse det strida mot prisstoppsbestämmelserna därest en annan skattskyldig än jordbrukare, som tidigare icke varit taxerad till belopp som vederbort, därför i år fått sin taxering höjd. Det är ju ingenting annat än detta det härvidlag är fråga om.

Herr Gustafsson i Lekåsa: Herr talman! Till herr statsrådet vill jag säga på tal om de normer, som lagts fram för taxeringsnämnderna, att vi väl ändå få vara överens om, att vad vi här ha att diskutera icke rör sig om det förhållandet att jag borde ha begärt en utredning, som visade att priserna äro för höga. Anledningen till irritationen på detta område har väl ändå varit den, att värdet av hyresförmånerna skulle ansetts ha stigit så starkt som det framgick av tidningspressen. Det var detta jag ville påtala för att få klarhet. I det avseendet har jag fått besked, och jag skall icke vara sen att upplysa vederbörande om, hur saken ligger till.

Till herr Bladh vill jag säga, att det härvidlag icke är fråga om en inkomsttagares beskattning utan om värdet av de produkter, som exempelvis jag själv framställt och själv förbrukat. Det är väl skillnad på att en person blivit för lågt taxerad, antingen han nu undanhållit en inkomst eller det skett på annat sätt, och att han det ena året får värdet av ett rum upptaget till 100 kronor, medan han kanske nästa år, trots att prisstopp eller hyresreglering införts, får samma bostad upptagen till ett värde av 120 kronor. Att detta senare skulle vara rätt och riktigt har jag för min del icke kunnat fatta.

Herr Jacobsson: Herr talman! Till herr Gustafsson i Lekåsa, som förnekar att han skulle ha inlagt några partipolitiska avsikter i sin interpellation, vill jag säga, att den här upplagda propagandan är alltför genomskinlig för att jag skall sätta den ringaste tilltro till herr Gustafssons i Lekåsa försäkran i det avseendet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Sundqvist* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, angående eventuell lag-

stiftning i syfte att vidga och effektivisera barnavårdsnämndernas verksamhet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Herr Carlsson i Bakeröd erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! *Interpellation.* Kungl. Maj:t har i skrivelse den 19 november 1943 förklarat telegrafstyrelsen berättigad att från vissa fastigheter i Älvsborgs municipalsamhälle och Västra Frölunda socken i Göteborgs och Bohus län exproprieras nyttjanderätten till den mark, som erfordras för att framdraga en för telefonförbindelserna mellan Göteborg och Styrso nödvändig jord- och vattenkabel. Expropriationen skulle ske i den ordning, som lagen den 12 maj 1917 om expropriation stadgar, och fastställas enligt alternativ 1 i det av telegrafstyrelsen uppgjorda förslaget. Alternativ 1 innebar att kabeln skulle dragas genom ett mycket stort antal till bebyggelse utlagda tomter. Såväl byggnadsnämnden i Västra Frölunda socken som länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohus län hade avstyrkt alternativ 1 och i stället förordat alternativ 3. Enligt alternativ 3 skulle kabeln förläggas i den allmänna vägen, Fiskebäcksvägen, vilken ingår som lokalgata i den upprättade byggnadsplanen.

Allvarliga olägenheter för markägarna uppkomma genom att telefonkabeln går över tomterna. Visserligen har ledningens sträckning bestämts så att den i förhållande till vägen löper antingen framför eller bakom bostadshusen. Men trädgårdarna kunna icke undgå att taga skada, eftersom säkerligen grävningsarbeten tid efter annan måste företagas på grund av reparationer och omläggningar. Markägaren måste å sin sida iakttaga försiktighet vid grävning och plantering i sin trädgård för att icke skada kabeln.

Den belastning, som kommit att åvila de nämnda tomterna, medför värdeminskning och förluster för innehavarna. Det är riktigt, att telegrafstyrelsen kan bli skyldig att erlagga skadestånd, både engångsersättning och ersättning för framtida skador. Men i den mån så sker förfaller också skälet till att dra- ga kabeln genom tomterna, nämligen att detta skulle bli billigare än att låta kabeln gå i vägen. Då alltså betydande skadeståndsanspråk kunna resas, måste det ifrågasättas, huruvida icke alternativ 1 blir det i längden dyrbaraste alternativet. Ekonomiska synpunkter väga tungt och det hade varit rimligt, att telegrafstyrelsen frångått alternativ 1 och tagit något av de båda andra alternativen.

Detta hade varit så mycket mer motiverat, som länsstyrelsen och byggnadsnämnden avstyrkt och ordsbefolkningen bestämt motsatt sig alternativ 1 och föreslagit att alternativ 3 kommit till utförande. Man hade kunnat vänta, att någon hänsyn tagits till de lokala intressena, särskilt som uppgörelsen då kunde ha träffats i godo. Då telegrafstyrelsen emellertid icke ändrat sin uppfattning utan fasthållit vid att genomföra alternativ 1, ha rättsliga förfaranden måst tillgripas, vilka ännu icke äro avslutade.

Det fall, som här ovan relaterats, har sin stora betydelse icke endast för de personer det här gäller utan fastmera med hänsyn till de principiella synpunkterna. Det framstår som nödvändigt, att ledningar och telefonkablar så långt sig göra låter läggas i gator, vägar och allmänna platser, varigenom in- trång och besvärigheter för de enskilda markägarna undvikas. Endast i un- dantagsfall, då något annat icke är möjligt, böra ledningarna dragas genom trädgårdar och till bebyggelse utlagda tomter.

Med anledning av vad jag ovan anför, hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande fråga:

Interpellation (Forts.)

Vill herr statsrådet i fortsättningen medverka till att telefonkablar och dylika ledningar läggas i befintlig eller planerad väg och endast i enstaka undantagsfall dragas över andra områden?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr **Håstad**, som anförde: Herr talman! Eftersom faran för vårt land att indragas i kriget ännu inte alls kan anses överstånden, utan tvärtom i vissa lägen alltjämt måste betraktas som en hotfull möjlighet, finnes det skäl att rikta uppmärksamheten på den sociala speciallagstiftning, varav behov mer eller mindre ofrånkomligt kan uppstå i händelse av ett angrepp mot vårt land.

När det gäller de inkallade, har nyligen en proposition framlagts med begäran om fullmakt för Kungl. Maj:t att göra avvikelser från krigsfamiljebidragsförordningen. Men i fråga om bestämmelser om moratorium åt värnpliktiga är den reviderade lagstiftning, varom proposition nyligen framlagts, uppenbarligen avsedd blott att gälla under det nuvarande beredskapstillståndet. Angående ersättning åt sårade och invalidiserade krigsdeltagare samt stupades efterlevande kunna nuvarande fredsbestämmelser visa sig mindre tjänliga; jag erinrar om att ett betänkande 1941 framlades, avseende en krigspensionslag, men att denna hittills icke behandlats av riksdagen. Samma betänkande innehöll även förslag till regler om samhällets hjälp åt civila krigsoffer och deras anhöriga; härom finnas f. n. inga som helst stadganden. Jag erinrar vidare om att ett betänkande för ett par år sedan efter vederbörligt uppdrag ingavs till Kungl. Maj:t om vissa bidrag till krigsdeltagare, i syfte att hjälpa dessa att vidmakthålla sitt eventuella försäkringsskydd. Den år 1940 av riksdagen i hast antagna förordningen om utrymningshjälp torde vara i behov av en översyn, både med hänsyn till nu vunna erfarenheter och pennigvärdets förändring. Under de s. k. krigshjälpssakkunnigas utredning, vilken snart väntas bli färdig, ligger frågan om rättslig reglering av hjälpverksamheten till förmån för dem, som blivit hemlösa till följd av att deras bostäder genom krigsåtgärd förstörts eller eljest blivit obebodliga. Troligen kunna i detta sammanhang även andra beredskapsåtgärder tänkas, avseende krigsdeltagare eller den av kriget direkt drabbade civilbefolkningen.

Då det — efter fyra och ett halvt års krig — måste vara ett lika naturligt som rimligt intresse att vår sociala försvarsberedskap i händelse av ett eventuellt angrepp är så genomarbetad som möjligt och vid behov kan träda i tillämpning så skynsamt som möjligt vore det av värde, om regeringen ville lämna riksdagen en översikt över de lagstiftningsåtgärder, som den finner behövliga för krigets eventualitet. Likaledes vore det av värde att få vetskap om så vitt möjligt, i vilka former och hur snabbt regeringen anser sig kunna sätta dessa åtgärder i verket. Jag inser mycket väl, att all behövlig beredskapslagstiftning inte nödvändigtvis i förväg måste genomföras. Men vederbörliga förslag måste dock ligga genomarbetade och färdiga i förväg, så att intet onödigt dröjsmål behöver förekomma och så att tid kommer att ges för en grundlig behandling.

Då dessa frågor beröra flera departement, anser jag mig böra rikta dem till hans excellens statsministern. Jag hemställer därför om kammarens tillstånd att få framställa följande spörsmål:

1. Vilka ytterligare åtgärder anser regeringen behövliga på den sociala försvarsberedskapens område för att tillförsäkra dels krigsdeltagare och deras fa-

Interpellation. (Forts.)

miljer, dels den av ett krig direkt drabbade civilbefolkningen samhällets nödiga skydd och hjälp?

2. Anser sig ers excellens nu kunna lämna riksdagen en redogörelse för de former, i vilka dessa lagstiftningsåtgärder lämpligen skola beslutas, och den tidrymd, inom vilken de efter eventuellt anfall mot Sverige kunna träda i tillämpning?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 355, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om modernisering av almanackans namnlängd, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt tredje tillfälliga utskott.

§ 8.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion angående förenkling av i lagen om kommunal fondbildning meddelade bestämmelser om allmän fond m. m.;

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 87, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till åtgärder för civil folkberedskap;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning av statens utgifter för de kungl. slotten m. m.;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser eckleslastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till tekniska skolan i Stockholm;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående bidrag för budgetåret 1944/45 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten och vissa högskolor m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag för budgetåret 1944/45 till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Haparanda stad för byggande av polishus;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar;

nr 98, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag till verkställande av sterilisering enligt lagen den 23 maj 1941;

nr 99, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till förmån för lungsjuka;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa vattenfallsandelar i Indalsälven och Faxälven m. m.;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets räkning av riksbankens fastighet i Vänersborg;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av tomt i Sala;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m.;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kris-tillägg för budgetåret 1944/45;

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

nr 27, med föranledning av första kammarens återremiss av utskottets betänkande nr 18 i anledning av väckta motioner om revision av familjebeskattningen, m. m.;

nr 28, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka; och

nr 29, i anledning av väckta motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjd familjepension åt t. f. föredraganden i regeringsrätten, förste amanuensen i kammarkollegiet C. G. Dahls efterlevande;

nr 35, i anledning av väckta motioner om dels årligt understöd åt värnpliktige G. V. Ljungs efterlevande, dels ock livränta och ersättning åt bankvaktan G. Ljungkvists änka;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 förordningen den 17 maj 1935 (nr 177) angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 16 förordningen den 6 juni 1929 (nr 129) angående Svenska skeppshypotekskassan;

nr 39, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 40, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 41, i anledning av väckt motion angående utredning om ändring i gällande bestämmelser om statliga befattningshavares familjepension för frånskild och efterlevande make m. m.;

nr 42, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om inrättande av vissa nya ordinarie tjänster i riksgäldskontoret; och

nr 43, angående användande av riksbankens vinst för år 1943;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärrplockning å egen skogs- och hagmark samt om åtgärder till förhindrande av för tidig skörd av skogsbär;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om redovisningsmedel, m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 februari 1943 (nr 28) med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn; och

nr 32, i anledning av väckta motioner om dyrtidstillägg åt vissa ersättningsstagare enligt förordningen den 11 juni 1918 angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner angående en standardisering av jordbruksmaskiner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande under år 1944 av en allmän jordbruksräkning;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa områden av kronoparken Kloten i Kopparbergs län;

nr 31, i anledning av väckt motion om försäljning av kronan tillhöriga $\frac{1}{4}$ mantal Enbogen nr 1 i Åre socken;

nr 32, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande grunder för ersättning för deltagande i släckning av skogseld;

nr 33, i anledning av väckta motioner om anordnande av utbildning för skötsel av jordbruksmaskiner; och

nr 34, i anledning av väckta motioner angående verkställande av en undersökning rörande avdikningens inverkan på frostländigheten;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående utredning om åtgärder i syfte att förbilliga begravningskostnaderna;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8, i anledning av motion angående utredning om förstатligande av apoteksväsendet, däri inbegripet droghandeln och läkemedelsindustrin; och

nr 9, i anledning av motion angående utredning om åtgärder till förbättring av internerings- och socialvården; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående igångsättande av fortsatta undersökningar rörande landsbygdens levnadskostnader.

§ 9.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vad i allmänhet skall med polismyndighet avses, m. m.; och

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage; samt

från andra lagutskottet:

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.53 em.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 25 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 18 och den 19 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet *Eriksson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 248, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2 mom. lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 246, med förslag till ändrad lydelse av § 17 mom. 1, §§ 18 och 20, § 22 mom. 1 samt §§ 24, 26 och 31 regeringsformen m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 247, angående anslag till anordnande av en mät- och avmagnetiseringsstation i Karlshamn.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, statsutskottets memorial och utlåtanden nr 87—105, bevillningsutskottets memorial och betänkanden nr 27—29, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 33—

43, första lagutskottets utlåtanden nr 20, 21, 27 och 29—31, andra lagutskottets utlåtanden nr 31 och 32, jordbruksutskottets utlåtanden nr 27—34, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8 och 9 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Carlsson* i Bakeröd vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, angående framdragandet av telefonkablar och dylika ledningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Håstad* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern, angående vidtagande av ytterligare åtgärder på den sociala försvarsberedskapens område.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1944/45 till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1944/45 till bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökade medel för budgetåret 1943/44 till barmarksunderhållet på landet;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för S. A. S. Sörensson m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för E. V. Ringsäter m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa skador på grund av ombordläggning;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av kostnad för ersättande av skadad sjökabel;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag för väg- och vattenbyggnadsväsendets förrädsfond m. m.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.05 em.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 26 april.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att fru *Linderoth-Andersson* på grund av influensa från och med den 25 april till och med den 29 april är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet, intygas på heder och samvete.

Hjo den 25 april 1944.

Sven Ekström,
provinsialläkare.

Kammaren beviljade fru *Linderoth-Andersson* ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 25—29 innevarande april.

§ 2.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valet samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 3 nästkommande maj förrätta val av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning.

§ 3.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 249, angående ytterligare utgifter för försvarsändamål å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44.

Denna proposition bordlades.

§ 4.

*Svar på
interpellation.*

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**, som anförde: Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr *Sundström* i Skövde till mig framställt den frågan, om proposition till årets riksdag, oaktat den ordinära propositionstiden tilländalupit, kunde förväntas beträffande lönereglering för skogsvårdsstyrelsernas personal. Därest så icke skulle vara fallet, har interpellanten önskat erhålla upplysning om orsakerna härtill.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag torde få erinra, att Kungl. Maj:t den 17 mars 1944 på min hemställan bemyndigat chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst nio sakkunniga för att i enlighet med av mig i statsrådsprotokollet angivna riktlinjer verkställa utredning och avgiva förslag angående finansieringen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet m. m. Vid min hemställan om bemyndigande att tillkalla de sakkunniga uttalade jag, efter att ha erinrat om den kritik, som i avgivna yttranden riktats mot tidigare framlagda förslag rörande skogsvårdsstyrelsernas finansiering och angående lönereglering för styrelsernas personal, bland annat, att dessa förslag även syntes mig ur flera synpunkter icke i allo tillfredsställande och att med hänsyn härtill en förnyad utredning beträffande dessa frågor borde komma till stånd. Utredningen borde bedrivas med största skyndsamhet, så att om möjligt på utredningen grundade förslag i ämnet kunde föreläggas nästa års riksdag.

Av det anförda framgår, att någon proposition rörande lönereglering för skogsvårdsstyrelsernas personal icke kommer att föreläggas årets riksdag, likasom ock skälen, varför en dylik proposition icke kommer att framläggas.

Härefter yttrade:

Herr Sundström i Skövde: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra ett tack för det svar, som här lämnats.

Jag måste å den berörda personalgruppens vägnar beklaga, att inte proposition om en länge väntad lönereglering kan framläggas i år. De skäl, som ha anförts, synas mig dock vara sådana, att man får böja sig för dem. Det talas nämligen om att tidigare utredningar varit så bristfälliga och mött så stark kritik, att de inte rimligen ha kunnat läggas till grund för en proposition i ärendet. Ehuru ingen redovisning av skälen formellt har ägt rum, kan jag likväl draga den slutsatsen, att den verkliga anledningen till uppskovet är den förnyade utredning, som nu av statsrådet har anbefallts. Att det sålunda skall sättas i gång en utredning, som kan föranleda ett förslag till nästa års riksdag, hålsar jag givetvis med tillfredsställelse, och jag kan därigenom på sätt och vis känna mig nöjd med det svar, som här lämnats.

De direktiv, som ha lämnats för den nya utredningen, ge — sådana de återgivits i statens informationsstyrelses meddelanden — vid handen, att länsskogvaktarna komma att i lönehänseende bli likställda med motsvarande befattningshavare i domänverkets tjänst. Jag tror emellertid att det är mycket nyttigt för frågans slutgiltiga lösning, att en representant för den mycket samvetsgranna och dugliga kår, som länsskogvaktarna utgöra, har fått komma med bland utredningsmännen. Det bör vara en garanti för att den särställning bland de lägre skogstjänstemännen, som länsskogvaktarna genom sin mycket betydelsefulla och i många avseenden självständiga verksamhet otvivelaktigt intaga, kommer att bli belyst och sålunda kan motivera en något bättre löneställning för länsskogvaktarna än för strängt jämförbara grupper.

Jag ber med dessa reflexioner att ännu en gång få uttala ett tack för det interpellationssvar, som givits.

Herr Kyling: Herr talman! Den kår, vars lönefråga kommit att diskuteras i den här framställda interpellationen, är som bekant en kår med synnerligen mångsidiga och arbetskrävande uppgifter. Vi veta också allesammans, att just länsskogvaktarnas verksamhet har inflytande över mycket stora ekonomiska värden i vårt land. Av statistiken framgår, att genomsnittsstorleken på våra länsskogvaktardistrikt är sådan, att distrikten rymma ungefär 1 000 enskilda

Svar på interpellation. (Forts.)

skogsägare — i de rena småbrukardistriktet går antalet enskilda skogsägare upp till inte mindre än 2 000 per distrikt. De värden, som dessa länsskogsvaktare få taga hand om, lära röra sig om 15—20 miljoner kronor per distrikt. Vi böra också ha klart för oss, att länsskogsvaktarna ha ett på grund av tjänstgöringens art mycket självständigt arbete, och därav följer givetvis, att det är ett ganska stort ansvar förknippat med arbetet. Det är också en ganska grannliga arbetsuppgift, som länsskogsvaktarna ha sig anförtrodd; man kan säga att det många gånger är ett ömtåligt uppdrag, som de ha. Förutsättningarna för ett fruktbärande samarbete med skogsägarna är nämligen helt beroende på det förtroende, som dessa tjänstemän kunna förvärva. Det behövs därför en ganska stor fond av grannlaghet och omdömesförmåga liksom även ett smidigt och hänsynsfullt uppträdande gentemot de enskilda skogsägarna.

Vi kunna inte heller blunda för att länsskogsvaktarnas arbetsbörda är stor och att den blivit särskilt stor under den nuvarande bränsleavverkningens dagar. Man kan också säga, att länsskogsvaktarna på sitt sätt ha en chefsställning, i det att de, åtminstone inom vissa av distriktet, äro överordnade för ett betydande antal fackutbildade biträden.

Vidare får man när det gäller lönesättningen för länsskogsvaktarna tänka på att de sällan ha några befordringsmöjligheter, utan deras tjänst måste räknas som en sluttjänst. Men en skälig och rättvis lönegradsplacering är nödvändig inte minst ur den synpunkten, att vi behöva få till stånd en god rekrytering just när det gäller dessa platser. Blir lönesättningen alltför låg, är det fara värt, att rekryteringen blir mycket svår och att det blir bland ett mindre tillfredsställande klientel, som man har att välja dem, som skola taga hand om de synnerligen stora och viktiga uppgifter, som det här gäller.

Jag vill därför uttala den förhoppningen, att den sakkunnigkommitté, som har fått Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda dessa saker, skall allvarligt taga under överbärande frågan om lönesättningen för de tjänstemän, som det här gäller. Jag tror att det, för att man skall få till stånd en fortsatt lycklig utveckling av den verksamhet, som våra skogsvårdsstyrelser bedriva — vilken inte minst är av betydelse för de enskilda skogsägarna — är nödvändigt att just denna grupp av tjänstemän får en sådan lönesättning, att rekryteringen kan bli god och att de själva känna med sig, att den uppgift, som de fylla, är av stor vikt för såväl samhället som de enskilda.

I detta anförande instämde herrar *Thorell* och *Björling*.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! I anledning av herr Kyllings anförande kan jag från mina inspektionsresor hos skogsvårdsstyrelserna betyga, att länsskogsvaktarna ha ett mycket omfattande och betydelsefullt arbete. Kåren har ju också blivit representerad i utredningen för att den där skall kunna framföra sina synpunkter på löneställning och andra förhållanden, när det gäller skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 248, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2 mom. lagen den 21 juni 1940 (nr 540) om krigsskadeersättning.

§ 6.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion angående förenkling av i lagen om kommunal fondbildning meddelade bestämmelser om allmän fond m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 87, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till åtgärder för civil folkberedskap.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning av statens utgifter för de kungl. slotten m. m.;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till tekniska skolan i Stockholm;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående bidrag för budgetåret 1944/45 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till naturastipendier åt studerande vid universiteten och vissa högskolor m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag för budgetåret 1944/45 till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola; och

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Haparanda stad för byggnad av polishus.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Utgifter å tilläggsstat II, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14, angående anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Tärna distrikt.

Anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Tärna distrikt.

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! Jag har tillåtit mig att under denna punkt lämna en blank reservation, men jag har inte ämnat göra något annat än att fästa uppmärksamheten på den sak det här gäller.

Anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Tärna distrikt. (Forts.)

Det föreslås, att för uppförandet av en byggnad, som skulle innehålla bostad för landsfiskalen i Tärna distrikt i Västerbottens län på fyra rum och kök samt jungfrukammare jämte två tjänsterum för landsfiskalen och dessutom ett rum med sovalkov för landsfiskalsbiträdet, skall anvisas ett anslag av 70 000 kronor. Detta måste väl sägas vara en orimligt dyr tjänstebostad, och jag vill endast för kammaren framhålla, att jag för min del anser det alldeles otänkbart att vi i framtiden skola kunna tillhandahålla så dyra tjänstebostäder, med tanke på de konsekvenser, som det leder till. Skulle vi hålla ungefär samma standard på alla likvärdiga tjänstebostäder, så komme vi upp i fullständigt gigantiska byggnadskostnader. Det här ifrågavarande exemplet är ett eklatant bevis på vart de nuvarande höga byggnadskostnaderna leda.

Jag tror att det är anledning, att Kungl Maj:t, innan man fattar beslut om denna byggnad, tar sig en grundlig funderare, huruvida det inte är möjligt att minska på bostaden och på så sätt få ned kostnaderna därför.

Det var, herr talman, endast detta som jag ville poängtera.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

*Motioner om-
gående stats-
bidrag till
verkställande
av sterilise-
ring.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 98, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag till verkställande av sterilisering enligt lagen den 23 maj 1941.

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av fru Anna Sjöström-Bengtsson m. fl. (I: 37) och den andra inom andra kammaren av fröken Nygren och herr Hedlund i Östersund (II: 87) hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt av frågan, huruvida och i vilken utsträckning statsbidrag borde utgå till kostnaderna för utförande av steriliseringar.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 37 och II: 87 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr Birke: Herr talman! Statsutskottet har tyvärr inte ansett sig kunna tillstyrka, att en utredning kommer till stånd angående statsbidrag till kostnader för steriliseringar.

Ur befolkningssynpunkt sett kan man ju inte enbart taga hänsyn till kommande släktens kvantitet, utan man måste också se till att kvaliteten blir god. Den steriliseringslag, som vi nu ha, har därför också i stor utsträckning kommit till för samhällets egen skull. Otivelaktigt spela kostnaderna för sterilisering en rätt stor roll för människor, som ha en liten inkomst. På andra områden, t. ex. när det gäller vården om epidemiskt sjuka, lämnar staten vårdkostnadsbidrag. Det vore därför enligt mitt sätt att se angeläget att också här göra sammalunda.

En framstående läkare, som har forskat angående arvsanlagen hos sinnessjuka och sinnesslöa, har bl. a. kunnat konstatera, att ett i en norrlands-

Motioner angående statsbidrag till verkställande av sterilisering. (Forts.)

socken ingången äktenskap, där hustrun var sinnessjuk, har medfört, att det efter sju generationer fanns 106 svårt sinnessjuka människor och 120 grovt sinnesslöa. Om denna kvinna hade blivit steriliserad, hade inte dessa 226 olyckliga människor behövt komma till och under tidernas lopp åsamka både stat och kommuner avsevärda kostnader. Man kan naturligtvis dra fram liknande fall från andra landsdelar, men detta exempel visar dock, hur stor betydelse en enda sterilisering kan ha.

Det är därför enligt min uppfattning, herr talman, synnerligen angeläget, att staten medverkar till kostnaderna för steriliseringar. Intresset ute i kommunerna för denna sak är tyvärr inte heller så stort som man skulle önska, kanske främst beroende därpå att befolkningen flyttar så ofta.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de i ärendet väckta motionerna.

Häruti instämde herrar *Dickson* och *Hedlund* i Östersund.

Fröken Nygren: Herr talman! Intresset för befolkningspolitiken har i vårt land varit ganska stort under senare år, men det förefaller ibland, som om detta intresse vore inriktat på att bara se till kvantiteten och icke till kvaliteten. Detta kan sannoligen inte vara till någon lycka för vårt land. Befolkningskommissionen säger ju i fråga om steriliseringslagen, att det är höjt över allt tvivel, att den grupp av ostridigt intellektuellt, moraliskt och i övrigt socialt undermåliga människor, om vilken det nu är fråga, i genomsnitt utgör ett arvsbiologiskt väsentligt sämre material än befolkningen i övrigt. Att steriliseringslagen kommit till visar ju också, att man har förstått betydelsen härav. Men då är det så mycket mera anmärkningsvärt, att man icke vill se till, att lagen verkligen kan tillämpas och, framför allt, att den kan tillämpas i de fall, där det är allra mest önskvärt, att sterilisering kommer till stånd.

Det är otvivelaktigt många gånger så, att när man kommit så långt, att vederbörande givit sitt samtycke till steriliseringen och det ser ut, som om det skulle bli någon effekt, då ha ekonomiska hinder gjorts, att det ändå icke blivit något resultat. Vad detta betyder, om vi skola se krasst ekonomiskt på problemet, för såväl kommunerna som för staten, tror jag, att man inte kan i en hast överblicka. Det betyder i alla fall oerhört mycket. De kostnader som det skulle medföra för staten att lämna bidrag till steriliseringens utförande skulle däremot säkerligen icke betyda någonting alls i statsbudgeten.

Utskottet, som haft att behandla motionerna i fråga, vari ju bara en utredning begärts, säger sig visserligen dela motionärernas uppfattning om betydelsen av att ur allmänna synpunkter önskvärda steriliseringar komma till stånd, men man vill icke vara med om att frågan tages upp till utredning, utan man anser sig på rak arm kunna säga, att det icke torde vara av större betydelse, att staten lämnar bidrag till kostnaderna för vinnande av nämnda syfte. Jag tror inte, att man utan vidare kan klarlägga, att en sådan utredning icke är behöfelig och att det är bra som det är. Den som något litet sysslat med sociala arbeten i mödranhjälpsnämnder, i barnavårdsnämnder eller inom skyddshemsverksamheten har alltför många skrämmande erfarenheter av vad detta problem betyder för vårt samhälle för att kunna låta denna fråga avfärdas så här lättvindigt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionerna.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Utskottet vill icke förneka, att skäl kunna föreligga för ett bifall till det yrkande som har framställts. När utskottet i alla fall icke velat tillstyrka en framställning till Kungl. Maj:t i

Motioner angående statsbidrag till verkställande av sterilisering. (Forts.)
 detta avseende, hänger det samman med att utskottet ansett, att kommunerna för sin del inte böra vara ointresserade för att bestrida de utgifter, som kunna vara förenade med verkställande av sterilisering. I de allra flesta fall, där sterilisering enligt lagen förekommer, gäller det personer som äro intagna på statens sjukvårdsinrättningar, och i de fall, där sålunda en läkare föreskriver en sterilisering, är det klart, att kostnaderna härför bestridas av staten. Att utöka statens kostnader i detta avseende har utskottet ansett det för närvarande icke föreligga skäl till. Det är detta som gjort, att utskottet i sakens nuvarande läge hemställt, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag anser sålunda, att man mycket väl kan bifalla utskottets förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! Jag har tillsammans med fröken Nygren i en motion yrkat, att frågan om statsbidrag till kostnaderna för verkställande av sterilisering måtte utredas snarast möjligt. Det är icke det fall som herr Eriksson i Stockholm berörde som har inspirerat mig till ifrågasvarande motion. Det är helt naturligt, att de medborgare som redan äro omhändertagna på anstalt och som behöva steriliseras i detta fall icke ha kostnader, som utgöra något hinder för steriliseringen. Det ligger i öppen dag. Men det är, herr Eriksson i Stockholm, ofantligt många människor som äro övertygade om att de böra steriliseras och som ge sitt bifall därtill, men de ha inte pengar till att betala kostnaderna för denna sterilisering, och de vilja inte ha något bidrag från fattigvården. Vad det ligger för ekonomiskt förstånd i att i sådana fall förhindra en ur samhällets synpunkt önskvärd sterilisering bara på grund av de kostnader den åsamkar statsverket, kan jag icke begripa. De allra starkaste skälen tala för att man i detta speciella fall av sterilisering hjälper kommunerna och de enskilda till att få verkställt ett för samhället så betydelsefullt operativt ingrepp.

Det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till motionen.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 12.

Motioner angående åtgärder till förmån för lungsjuka.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 99, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till förmån för lungsjuka.

Statsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom andra kammaren väckta motioner angående åtgärder till förmån för lungsjuka, nämligen

dels en motion av herr Jonsson i Alsen *m. fl.* (II: 256), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning angående kuratorsverksamhet för de lungsjuka,

dels en motion av Jonsson i Alsen *m. fl.* (II: 257), vari hemstälts, att riksdagen måtte till stipendier åt lungsjuka anslå ett belopp av 10 000 kronor,

dels ock en motion av herr Åkerström *m. fl.* (II: 3), vari hemstälts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning av frågan om avgiftsfri anstaltsvård för lungtuberkulösa.

Utskottet hemställde,

a) att motionen II: 256 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda,

Motioner angående åtgärder till förmån för lungsjuka. (Forts.)

- b) att motionen II: 257 icke måtte av riksdagen bifallas,
- c) att motionen II: 3 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Oscar Olsson, Carlström, Viklund, Staxäng, Lindholm* och *Åkerström*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen II: 3 och alltså hemställa,

- a) att motionen II: 256 — — — åtgärd föranleda,
- b) att motionen II: 257 — — — riksdagen bifallas,
- c) att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 3 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande frågan om avgiftsfri anstaltsvård för lungtuberkulösa.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Åkerström*: Herr talman! Vid detta utlåtande finnes fogad en reservation, undertecknad av sex ledamöter, därav fyra från denna kammare och två från första kammaren, vari yrkas, att riksdagen må med bifall till motionen II: 3 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande frågan om avgiftsfri anstaltsvård för lungtuberkulösa.

Denna motion bygger på en av nationalföreningen mot tuberkulos år 1939 verkställd utredning, där man från föreningens sida har kommit till den slutsatsen, att lungtuberkulosen bör kunna jämsställas med epidemisk sjukdom, och eftersom vården av epidemiskt sjuka är avgiftsfri, bör vården av de lungtuberkulösa också vara det. Detta är vårt huvudskäl. Därtill kommer, att enligt de uppgifter man fått fram för år 1935 medelvårdtiden för epidemiskt sjuka var cirka 32 dagar, medan medelvårdtiden för de lungsjuka var 170 dagar. Detta gör ju också, att de skäl, som tala för att vården av de lungtuberkulösa bör vara avgiftsfri, bli mycket starka.

Nu har utskottsmajoriteten sagt, att oaktat vårdavgiften icke är högre än 1 krona 50 öre per dag, denna fråga nog förtjänar att övervägas, och man erkänner i motiveringen, att den omständigheten att vårdtiden är så lång och det förhållandet att lungsjukdom kan jämsställas med de epidemiska sjukdomarna betyda en hel del. Men man slutar med att säga, att i anledning av ett förslag som ligger hos Kungl. Maj:t, avlämnat av nationalföreningen mot tuberkulos, anser man sig icke under nuvarande förhållanden kunna tillstyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t. Vi motionärer ha ju varit medvetna om att en sådan utredning, verkställd av nationalföreningen mot tuberkulos, förelåg. Vi ha ju för övrigt åberopat den motivering som där finnes. Men vi visste också, att vi icke hade så stora utsikter att kunna räkna med ett initiativ från Kungl. Maj:ts sida, förrän riksdagen gjort en framställning. Vi ansågo nämligen, att en framställning från en förening icke var på samma sätt förpliktande som en av riksdagen begärd och av Kungl. Maj:t verkställd utredning. Det förefaller emellertid, som om utskottet satte likhetstecken dem emellan.

Jag vill, herr talman, utan att vidare förlänga debatten yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservation, som upptar som första namn herr *Oscar Olsson*.

I detta anförande instämde herrar *Lindholm, Fast, Lundberg* i Uppsala, *Jonsson* i Skutskär, *Lindberg, Andersson* i Eskilstuna och *Johansson* i Kalmar, fru *Björck*, herrar *Sundström* i Vikmanshyttan och *Skoglund* i Umeå, fru *Ronnebäck* samt herrar *Jacobson* och *Nilsson* i Varuträsk.

Herr *Jonsson* i Alsen: Herr talman! Jag har tillsammans med några andra ledamöter av kammaren väckt två motioner i denna fråga, och jag har därför

Motioner angående åtgärder till förmån för lungsjuka. (Forts.)

en viss anledning att taga till orda, ehuru jag förstår, att det icke kan bli annat beslut här än det som statsutskottet föreslagit beträffande mina motioner.

Den första av dessa motioner gäller den sociala rådgivningen för lungsjuka, och jag föreslår där en snabb utredning avseende att sociala kuratorer skola anställas för att åstadkomma denna rådgivning. När denna motion väcktes, var jag medveten om att detta var en angelägenhet, som den nu arbetande utredningskommittén för de partiellt arbetsföra delvis måste ta itu med. Att jag ändå väckte min motion berodde på att jag visste, att denna utredningskommitté hade så många och stora problem att lösa i övrigt, att det var rätt naturligt, att den skulle behöva lång tid för sitt arbete. Jag fann det då beklagligt, om den betydelsefulla frågan rörande den sociala rådgivningen för de lungsjuka skulle fördröjas i anledning därav, särskilt som man hade många bevis på att denna fråga borde vara mogen för en snar lösning.

Herr Åkerström talade om en utredning, som nationalföreningen mot tuberkulos gjorde 1939 och sedan kompletterade 1941. Där äro riktlinjer uppdragna för ifrågavarande verksamhet. Man har dessutom ute i landet inom olika landstingsområden insett nödvändigheten av en sådan verksamhet och börjat anställa sociala kuratorer landstingsvis för detta syfte. Dessa i och för sig värdefulla beslut skulle vara ändå värdefullare, om man finge en enhetlig plan för dessa kurators verksamhet, och en enhetlig plan kan ju knappast upprättas annat än centralt.

Eftervården av de lungsjuka är en ganska betydelsefull sak men också en ganska försummad sak. Det få vi dagligen bevis på. Jag har haft tillfälle att bevista en del socialvårdskonferenser i olika delar av landet speciellt för detta syfte, och man hör där överallt kommunalmän i ansvarig ställning säga: vi kunna icke göra annat åt denna eftervård än att ge fattigvårdsbidrag till de lungsjuka, som komma ut från sanatorierna; vi vänta, att riksdagen skall göra någonting. När vi betänka, att vi till den förebyggande tuberkulosvården bidraga med 4 miljoner kronor och till sanatorievården anslå 20 miljoner kronor årligen, förefaller det onekligen vara inkonsekvent av oss att låta den lika betydelsefulla eftervården helt bekostas av fattigvårdsmedel. Den sociala rådgivningen för de tuberkulösa har faktiskt blivit ställd i ett sämre läge än vad den förut varit. Dispensärsköterskorna hade förr möjlighet och tillfälle att uträtta en del i detta syfte. Men dispensärsköterskornas uppgifter ha numera omhändertagits av distriktssköterskorna. Dessa ha emellertid en hel del annat arbete att utföra, och dessutom har den förebyggande tuberkulosvården börjat kräva alltmera tid, så att arbetet inom dispensärvården åtgår uteslutande till utredningar och medicinsk uppsikt över de sjuka i allmänhet. Därigenom ha faktiskt de från sanatorierna utskrivna blivit ställda utan social rådgivning. Jag hade därför hoppats, att det skulle kunna tagas ett steg i rätt riktning nu för att söka inom kort få till stånd denna sociala rådgivning. Men när statsutskottet avstyrkt vill jag icke ställa något yrkande, därför att jag förstår, att kammaren icke är benägen att ännu en gång upprepa vad som gjordes under behandlingen av den föregående frågan, nämligen besluta annorlunda än ett enhälligt statsutskott föreslagit.

Beträffande min andra motion, som gäller ett litet anslag på 10 000 kronor till stipendier åt de lungsjuka, tänkte jag däremot ej, att den arbetande utredningskommittén för de partiellt arbetsföra skulle vara något hinder för beviljande av detta anslag. Detta är en synnerligen liten fråga för oss, som dagligen bevilja så stora summor för olika ändamål, och jag tycker, att vi kunde vara mogna för att utan föregående utredning anslå denna lilla summa.

Jag är medveten om att ett bidrag till korrespondensstudier för de lungsjuka icke betyder så mycket i fråga om att bereda förbättrade arbetsmöjlig-

Motioner angående åtgärder till förmån för lungsjuka. (Forts.)

heter för dem efter utskrivningen. Men det skulle betyda en hel del för det lilla fåtal, som har intellektuella intressen och ligger på sanatorier men där icke har möjlighet att odla dessa intellektuella intressen; det skulle göra deras rätt tomma liv rikare och bättre i olika avseenden. Jag skall dock icke ställa något yrkande.

Beträffande herr Åkerströms motion är jag medveten, att den icke betyder så mycket för de lungsjukas stora flertal, alldenstund deras vård även nu är fri. Det betyder onekligen mera för sjukkassorna och landstingen, om staten övertager all sanatorievård. Jag anser det dock vara principiellt riktigare, att staten skall bekosta denna sjukvård än att sjukkassorna och landstingen, såsom nu är fallet, skola göra det. Jag anser det dessutom vara ett steg i rätt riktning, d. v. s. mot att göra all sjukvård avgiftsfri.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Mäler, Ericsson* i Sörsjön, *Gustafsson* i Bogla och *Jansson* i Kalix.

Herr *Eriksson* i Stockholm: Herr talman! I det föredragna statsutskottets utlåtandet har statsutskottet sammanfört tre olika motioner, som var för sig gälla hjälp åt de lungsjuka. Då statsutskottet avstyrkt samtliga motioner har det gjort det på den grund, som alltid brukar gälla i riksdagen, nämligen att när ett ärende är föremål för utredning skriver icke riksdagen och begär, att ärendet skall utredas av Kungl. Maj:t.

En eriaran ledamot av kammaren viskade till mig, att i år skall jag icke söka gå emot några motioner. Det är möjligt, att detta skäl kan vara avgörande även beträffande det nu föredragna utskottets utlåtandet. Jag anser emellertid, att jag i år bör behandla frågorna ur samma sakliga synpunkter som jag alltid gör.

I den första punkten, nämligen beträffande motionerna II: 256 och II: 257, har utskottet anfört, att denna fråga givetvis kommer att behandlas av den av Kungl. Maj:t tillsatta kommittén. Då skulle det ha varit ganska märkligt, om utskottet skulle ha föreslagit en skrivelse. Den ärade motionären i båda dessa frågor har också böjt sig för utskottets mening och icke yrkat bifall till motionerna.

Beträffande motionen II: 3, där det föreligger ett antal reservanter, ligger ärendet, såsom också anförts i utskottets utlåtande, så till, att redan 1939 avlämnades till Kungl. Maj:t i detta avseende ett förslag, som är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. I sådana fall plägar riksdagen invänta ståndpunkts-tagandet från Kungl. Maj:t. Utskottet har trots det vara opportunt att göra så även i detta fall.

Jag ber sålunda, med hänvisning till vad statsutskottet anfört som motivering för sitt avstyrkande av de föredragna motionerna, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Åkerström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 99, röstar

Ja;

Motioner angående åtgärder till förmån för lungsjuka. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning, och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen; vadan kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa vattenfallsandelar i Indalsälven och Faxälven m. m.;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets räkning av riksbankens fastighet i Vänersborg;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av tomt i Sala;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m.;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kristillägg för budgetåret 1944/45.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial, nr 27, med föranledande av första kammarens återremiss av utskottets betänkande nr 18 i anledning av väckta motioner om revision av familjebeskattningen, m. m.

§ 15.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 28, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen. Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 29, i anledning av väckta motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 202 i första kammaren av herr *Ohlin m. fl.* och nr 295 i andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl., hade hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen snarast möjligt framlägga förslag om en sådan ändring av bestämmelserna angående tillverkning av maltdrycker, att den angivna övre gränsen för extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen sänkes, så att den motsvarar en alkoholhalt av högst 2,5 viktprocent».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 202 av herr Ohlin m. fl. och II: 295 av herr Svensson i Ljungskile m. fl. om sänkning av ex-

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.

(Forts.)

trakthalten hos maltdrycker av andra klassen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Lindblom* och *Sandberg*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen snarast möjligt framlägga förslag om en sådan ändring av bestämmelserna angående tillverkning av malt-drycker av andra klassen, att den högsta medgivna alkoholhalten bleve 2,5 vikt-procent.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Svensson* i Ljungskile: Herr talman! I ett yttrande över de väckta motionerna framhåller socialstyrelsen, att »pilsnerdricka både är en socialt indifferent konsumtionsvara och ett berusningsmedel, som användes i avsevärd omfattning». Jag vet icke, om det är riktigt att definiera pilsnerdricka på detta sätt: det är samma vara i det ena liksom i det andra fallet. Men givetvis delar pilsnerdricka med en mängd andra mer eller mindre skadliga saker den egenskapen, att den, använd i begränsad omfattning, icke förorsakar sociala skadeverkningar, medan den däremot, där den användes i större utsträckning, utlöser sådana sociala skadeverkningar. Det är nog alldeles riktigt som socialstyrelsen säger, att dessa sociala skadeverkningar ha en betydande omfattning.

För ett par år sedan var jag i tillfälle att följa med en person här i Stockholm, som hade inspektionsrätt från Stockholms stads nykterhetsnämnd över ölkaféerna. Vi gingo en avlöningsdag på kvällen från det ena stället till det andra och tittade på dessa konsumtionsställen. Jag får säga, att någonting mera deprimerande i fråga om miljön kan man väl knappast träffa på. Dessa ölkaféer äro i många fall i och för sig mycket otrivsamma: hela lokalens inredning och hela tillställningen är ofta synnerligen otrivsam. Där sitta en sådan där kväll människor packade; lokalen är tjock av rök, så att man knappast kan se ifrån den ena väggen till den andra. Man sitter och hänger över en ölflaska. En del har somnat, andra äro i färd med att slockna, en del tala ännu litet, den ene med den andre. Överhuvud taget är hela den bild man får av ett sådant ställe oerhört deprimerande.

Den där pilsnerkonsumtionen har ju ingenting att göra med en mera normal användning av pilsner som måltidsdryck, men den användes i mycket stor utsträckning just som berusningsmedel.

Det har berättats från en grannkommun till Stockholm, där man har infört kontroll över pilsnerförsäljningen genom registrering av inköpen m. m., en del exempel på hur det i verkligheten kan vara. Så visas t. ex., att i en familj, som bestod av man, hustru och sju minderåriga barn och som hade 400 kronor i månaden att leva på, köpte mannen pilsner för 100 kronor på en månad. Alltså: 25 procent av en i och för sig alldeles för liten inkomst gick åt till pilsner. I ett annat fall visar det sig, att en ensam person månad efter månad konsumerat ungefär 20 pilsner per dag. I återigen ett annat fall konstaterades, att en familj, som bestod av man och hustru, under en månad förbrukat 279 flaskor pilsner och under en följande månad 198 flaskor. I ytterligare ett fall hade en person, som helt försörjdes av fattigvården, förbrukat 116 flaskor pilsner på en månad. Vi veta ju även utifrån landsbygden och mindre samhällen, hurusom det finnes en del människor, som ha råkat fast i en pilsnerkonsumtion, som förstört både deras ekonomi och deras hälsa.

När man läser socialstyrelsens yttrande över dessa motioner får man ju

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.
(Forts.)

också på det hela taget belägg för att pilsnern användes i stor utsträckning som berusningskälla och åstadkommer betydande skadeverkningar.

Nu har det blivit så under kristiden, att vi utifrån helt andra motiv än dem, som bestämmas av nykterhetsintresset, ha gjort ett experiment på detta område. När det började bli knappt med säd träffades det en överenskomelse mellan kontrollstyrelsen och bryggareföreningen om en sänkning av extrakthalten i maltdrycker av klass II. Denna sänkning skärptes undan för undan, så att man kom ner ifrån den tillåtna normala extrakthalten på 10,2 procent till 7 procent. Med denna lägre extrakthalt har följt en sänkning av alkoholhalten i pilsnerdricka ner till omkring 2—2,1 procent, och det har visat sig vid kontrollen, att den i vissa fall varit ännu lägre; vid ett tillfälle registrerade kontrollen en så låg alkoholhalt som 1,6 procent.

Detta senare visar ju, att när bryggerierna ha stått i valet mellan att tillhandahålla tillräckligt med pilsner å ena sidan och tillräckligt starkt maltdricka inom den träffade överenskommelsens gräns å andra sidan, så har man hellre givit efter på alkoholhalten för att kunna hålla kvantiteten uppe.

Det har under det praktiska experiment, som nu har gjorts under kristiden, visat sig, att det går att tillverka ett maltdricka med lägre alkoholhalt än den tidigare bestämda. Det har ju annars varit så förr, att denna alkoholgräns har diskuterats huvudsakligen med utgångspunkt ifrån den alkoholhalt, som var tekniskt nödvändig för att framställa en sådan maltdryck. Såvitt jag förstår har detta experiment visat, att man nu har kommit så långt, när det gäller tillverkningsmöjligheterna, att man kan ytterligare sänka alkoholhalten och därmed minska skadeverkningarna utan att det stöter på några praktiska svårigheter eller i varje fall icke stöter på praktiska svårigheter, som äro av den art, att de ej kunna bemästras.

Erfarenheterna ha också varit gynnsamma från nykterhetssynpunkt. Visserligen för socialstyrelsen ett rent teoretiskt eller rättare sagt matematiskt resonemang. Man säger, att en sänkning från 3,2 till 2,5 viktsprocent icke kan betyda så mycket, därför att det endast är en minskning i proportionen 6—5. Denna matematik är i och för sig en smula underlig. Det har nämligen visat sig, att bryggerierna icke kunna hålla sig strikt efter den lagligen tillåtna gränsen, utan att den lagliga gränsen på 3,2 procent i praktiken har blivit ungefär 3 procent. Men nu för socialstyrelsen ett sådant resonemang, som om det skulle vara nödvändigt att ligga 0,2 procent under den lagliga gränsen, när denna är 3,2 procent, men att bryggerierna skulle kunna hålla sig strikt efter den lagliga gränsen, när denna är 2,5 procent. Det tekniska problemet lär väl ändå vara detsamma i båda fallen. Är det från bryggeriernas synpunkt nödvändigt att hålla en säkerhetsmarginal, när den lagliga gränsen är 3,2 procent, så är det väl nödvändigt att hålla samma säkerhetsmarginal, när den lagliga gränsen är 2,5 procent. Differensen mellan den tidigare gränsen och den av oss föreslagna är alltså icke 0,5 procent utan 0,7 procent. När man handskas med siffror på det sättet, tycker jag nästan att det visar, hur angelägen man är så långt som möjligt förringa betydelsen av de motiv, som tala för ett bifall till motionen.

För övrigt kan man väl fråga sig, om det är riktigt att i det fallet räkna ända ifrån botten. Man betraktar ju icke klass I, som har en alkoholhalt av högst 1,8 procent, såsom rusdryck. Om man nu beträffande klass II sänker alkoholhalten med hälften av vad som ligger ovanför alkoholhalten hos klass I, så bör väl effekten, när det gäller dryckens egenskap av rusdryck, bliva bra mycket större än denna relation av 6:5, som socialstyrelsen har lyckats konstruera fram i ett mer eller mindre oriktigt resonemang.

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.

(Forts.)

Men det finns ett annat uttalande, ett uttalande, som gjorts av den s. k. snabbutredningen, vilken i vinter avslutat sin undersökning på denna punkt.

Denna utredning har icke ägnat sig åt mer eller mindre teoretiska spekulationer utan har försökt registrera den faktiska utvecklingen och därvid gjort en undersökning av fyllerifallen i trettio städer och försökt att få reda på berusningskällorna. *Vid denna undersökning har det visat sig, att pilsnernas andel såsom berusningskälla minskats från 10 till 4 procent.* Om man räknar i absoluta tal, har pilsnernas andel som berusningskälla minskats till ungefär hälften av vad den var år 1938. Det är alltså ett mycket markerat resultat, som man här på erfarenhetens väg kommit till. Jag tycker det är litet underligt, att ingen av de myndigheter, som yttrat sig, och icke heller utskottet självt ägnat någon uppmärksamhet åt det sålunda vunna resultatet.

Nu har man ju att väga emot varandra dels pilsnernas kvalitet som måltidsdryck, dels dess skadeverkningar som rusdryck. Jag tycker nog för min del, att vi borde kunna klara oss, när det gäller måltidsdrycker, även om man sänker pilsnernas alkoholhalt. Vi ha ju vanligt brunnsvatten. Jag skulle tro, att majoriteten av svenska folket använder sådant vatten som måltidsdryck vid de flesta måltider, och att det går bra. Sedan ha vi en hel rad slags olika mineralvatten. Vidare ha vi mjölken, som i många fall är en mycket bra måltidsdryck, och slutligen ha vi de maltdrycker, som kunna tillverkas, även om alkoholhalten icke sättes så högt. Nog borde man kunna klara sig med måltidsdryckerna! Det offer, som därvidlag bringas, förefaller icke vara överdrivet stort i jämförelse med de minskade skadeverkningar, som skulle kunna noteras, om pilsnernas alkoholhalt begränsades på sätt som föreslagits. Jag kan därför icke finna annat än att det praktiska experiment, som man har gjort under kristiden, är av den art, att man borde kunna fortsätta experimentet även under kommande fredstid.

Det har sagts, att det finns utredningar, som icke äro slutförda, och att nya utredningar ställts i utsikt. Det är riktigt bägge delarna, men jag kan för min del icke inse, att dessa redan verkställda eller påtänkta utredningar skulle behöva lägga hinder i vägen för att fortsätta ett praktiskt experiment, som bevisligen haft gynnsamma verkningar i nykterhetsavseende och som icke föranlett några större svårigheter. Det skulle väl tvärtom vid de fortsatta övervägandena i denna fråga vara till fördel, om ett större erfarenhetsmaterial kunde erhållas på denna linje. Det kan väl för övrigt sättas i fråga, om det icke vore nyttigt att försöka helt lösa pilsnerfrågan just på denna linje: att försöka göra pilsnern oskadlig såsom rusdryck och på detta sätt komma ifrån alla kontroll- och monopoltillställningar, som man annars i olika sammanhang har övervägt. Men även om man icke når dit med den alkoholgräns, som vi i motionen föreslagit, så finns det väl inget skäl att icke taga ett steg i den riktningen och i fortsättningen notera erfarenheterna.

Utskottet anför, att utskottet bland annat med stöd av vad socialstyrelsen och kontrollstyrelsen sagt hyser starka betänkligheter emot den ifrågasatta sänkningen av alkoholgränsen och att utskottet därför icke kan finna en sådan sänkning tillräddig. Utskottet säger vidare, att den nuvarande beskattningen skulle bli oproportionerlig med denna alkoholgräns, och slutligen åberopar utskottet, som jag förut nämnt, den kommande utredningen. När det gäller de av utskottet framförda betänkligheterna, skulle jag bara vilja stryka under, att det ju icke här är fråga om att införa något nytt i sak, utan att det är fråga om att genom lagstiftning bevara ett tillstånd, som man under kriget har kommit fram till, och det gäller alltså att fortsätta ett experiment, som vi påbörjat och som vi alltjämt hålla på med. Om det nuvarande

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.
(Forts.)

beskattningssystemet kan verka en smula oproportionerligt, så är det väl icke värre än att den saken i fortsättningen kan rättas till. Det är i varje fall icke värre att fortsätta med detta skattesystem ett eller annat år framåt än vad det har varit att ha det nu under kriget. Jag kan därför för min del icke inse, att det har anförts några avgörande skäl emot motionens förslag, att man fortsättningsvis skulle ha en lägre alkoholhalt för pilsnerdricka. Samma förslag har framförts i en vid utskottets betänkande fogad reservation av herrar Lindblom och Sandberg. Jag kan helt instämma i vad som säges i motionen. Motionens författare ha råkat ut för malören att i rent tekniskt avseende taga fel beträffande en lagstiftningsdetalj. Man har räknat med den extraktgräns, som vi hade förr, i stället för den, som vi haft sedan år 1939. Det är ju någonting, som icke alls förringar betydelsen av det sakliga resonemanget. I reservationen har man i det fallet tagit hänsyn till gällande lagstiftning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Lindblom och Sandberg avgivna reservationen.

Häruti instämde herr *Malmberg*.

Herr *Olsson* i Gävle: Herr talman! Med tanke på den situation, som förelåg åren 1922 och 1923, förstår jag mycket väl, att det varit lockande att göra en sådan framstöt som den motionärerna ha gjort. Men å andra sidan ha ju motionärerna helt bortsett ifrån att situationen i dag är en helt annan än den var då. Då fanns det inget starkölsförbud, och det var därför möjligt att nå fram till ett sådant resultat, som åstadkoms genom lagstiftningen av år 1923. Det gällde då att genom att förbjuda starkölet ernå ett bättre tillstånd i nykterhetsavseende. Det var något helt annat än den sänkning av alkoholhalten, som dagens motionärer föreslå. Jag tror, att den felbedömning av det rådande läget, som man här gjort, bottnar däri, att man fullkomligt underskattat styrkan av det krav på en ökning av pilsnerdrickats alkoholhalt, som under en lång följd av år framförts. Detta krav ha vi hittills här i riksdagen lyckats avvisa.

Jag tror, att man får vara beredd på att taga hela problemet under en allvarlig prövning. Visserligen förklara reservanterna och herr Svensson i Ljungkile, att allting är gott och väl och att det under krisen gått att åstadkomma ett bra pilsnerdricka. Det är väl ingen som har betvivlat, att bryggerierna med den utrustning de ha till sitt förfogande, kunna åstadkomma pilsnerdricka med den alkoholhalt motionärerna föreslagit, men jag är icke alldeles övertygad om att herr Svensson i Ljungkile är vittnesgill, när han påstår, att den stora majoriteten skulle anse det pilsnerdricka, som bryggerierna för närvarande ställa till förfogande, vara ett gott öl. Jag vågar mig icke på att framställa ett sådant påstående beträffande pilsnerdrickats kvalitet. Det är väl närmast deras omdöme, som använda pilsnerdricka, och icke deras omdöme, som icke använda pilsnerdricka, som bör vara avgörande. Jag tror, att det är just denna missuppfattning, som gjort, att motionärerna rest sitt krav.

Motionärerna ha erkänt sig ha begått ett tekniskt misstag. Jag kan knappast beteckna det åsyftade misstaget som ett tekniskt misstag. Det gäller ju grunden för hela lagstiftningen. Motionärerna ha helt och hållet glömt bort, att vi sedan år 1939 haft en annan gräns än den extraktgräns, som de nu tala om. Men om man kunde genomföra ett förslag som det här föreliggande och nästan matematiskt räkna ut, att det med anledning därav som ett brev på posten skulle komma ett krav på starkölsförbudets upphävande och att på grund av den sänkning av alkoholhalten, som ägt rum beträffande pilsnern,

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.

(Forts.)

starkölsanhängarna skulle vinna ökad styrka, då frågar jag mig vad det är man har vunnit med en sådan lagstiftning, alltså sådan som den motionärerna här föreslå. Jag tycker att man i ett sådant läge skulle ha råkat ur askan och rätt in i elden och äventyrat den reform, som genomfördes 1923 och som av många människor i detta land betraktats som en betydande reform. Jag anser att det ifrån vår sida, som ha medverkat till starkölsförbudets upphävande, inte finns någon som helst anledning att ge den andra sidan de skäl och den position, som skulle möjliggöra för dem att skjuta sönder 1923 års lagstiftning. Det är närmast ur den synpunkten bevillningsutskottet har kommit till det resultat, som innefattas i det föreliggande betänkandet.

Dessutom tillkomma de skäl som motionärerna snuddat vid beträffande beskattningsproblemet. Om vi sänka alkoholhalten i den nuvarande pilsnerdriicken även för normal tid med 0,7 viktprocent — jag ber att få säga motionären att utskottet inte har använt de metoder han förebrådde socialstyrelsen för, utan i bevillningsutskottets betänkande står det klart utskrivet att det är frågan om 0,7 viktprocent — och bibehålla skatten äro vi på det klara med att läget blir fullkomligt ohållbart. Kan man göra det i en kristid får man vara glad, men i en normal tid är det ogörligt att bibehålla en skatt av tio öre per flaska med 2,5 viktprocent men ha skattefrihet för en flaska med 1,8 viktprocent. Man bör således i detta sammanhang ha klart för sig att man i så fall måste genomföra en justering härvidlag. Den justering som ligger närmast till hands är väl att praktiskt taget jämställa dessa styrkeklasser, vilket ur statsfinansiell synpunkt skulle betyda en summa på mellan 35 och 40 miljoner kronor. Man skulle naturligtvis kunna avstå från en sådan stor inkomst, om man därmed kunde vinna det ändamål som motionärerna här eftersträva, då de särskilt framhålla de sociala synpunkterna.

Jag tror emellertid inte att man kommer till ett bättre sakernas tillstånd i socialt avseende på den väg motionärerna föreslagit. Jag tror att vägen är den som anvisats av 1934 års maltdrycksutredning och som avser att skapa en rationell, social försäljningsorganisation, så att man verkligen får ett grepp över företeelserna och inte behöver råka ut för sådana ting som herr Svensson i Ljungskile själv här anförde flera exempel på. Det är naturligtvis ett intressant projekt att söka åstadkomma en enhetsdryck. Kunde man komma dithän, skulle man kunna upphäva alla dessa bestämmelser, överhuvud taget kasta hela pilsnerdrycksförordningen överbord, skulle det kanske vara värt ett offer. Men jag tror inte det finns någon, som kan tänka sig en enhetlig linje på den grundvalen. De som äro anhängare av den gamla pilsnerdrycken skulle lika litet som anhängarna av att gränsen under inga förhållanden får gå över 1,8 viktprocent i detta avseende vara villiga att medverka, det är min bestämda uppfattning. Och då skulle man i alla fall få två olika drycker. Resultatet skulle enligt vår uppfattning utan tvivel så småningom bli, att vi i stället för drycken på 2,5 viktprocent skulle närma oss starkölet med de 3,8 viktprocent, som tidigare förekom.

Det är dessa synpunkter som varit vägledande och avgörande för bevillningsutskottet, då det tagit ställning till saken. Vi uttala vidare den meningen att vi böra få tillfälle att pröva det förslag till en ny lagstiftning på här berörda område, som redan föreligger utarbetat. Vi anse att om det inte sker förr, bör det under alla förhållanden ske i samband med den förnyade utredning som riksdagen begärde i fjol. Det senare är ju inte absolut nödvändigt, då det redan föreligger ett utarbetat förslag.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter ber jag få hemställa om bifall till utskottsförslaget.

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.
(Forts.)

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att ställa något annat yrkande än bevillningsutskottet. Särskilt med hänsyn till de yttranden som avgivits av socialstyrelsen och kontrollstyrelsen ämnar jag ansluta mig till utskottets hemställan, men jag har begärt ordet i anledning av slutet av utskottets motivering.

Jag ber att få erinra om att när vi här i kammaren debatterade frågan om utredning rörande en ny nykterhetslagstiftning, talade jag emot denna utredning. Jag tillät mig säga att jag befarade, att om det tillsattes en ny kommitté för denna sak, komme det att bli så i riksdagen, att varje detaljfråga som kom upp och som berörde nykterhetslagstiftningen skulle hänvisas till kommittén, och man skulle säga, att nu kunna vi ingenting göra, ty nu ha vi en kommitté som sysslar med dessa frågor. Precis på samma sätt som vi många gånger gjort när det gällt en del sociala frågor. I en del fall är det bra, ja nödvändigt, att man sammanför delspörsmål till ett helt, som man här kan göra. Men man kan gå för långt. Det går inte att lasta alltför mycket på en kommitté, ty då stoppas genomförandet av reformer.

På sidan 8 hänvisar utskottet till 1934 års maltdrycksförsäljningskommitté och det förslag den framlagt. Men det hänvisas också till den tilltänkta nykterhetslagstiftningskommittén, som väl inom kort kommer att tillsättas. Jag tycker det skulle vara riktigt, ifall man stannade vid att säga, att den fråga som motionärerna här väckt må vila till dess man kan få fram förslag i anledning av maltdrycksförsäljningskommitténs betänkande. Man bör inte skjuta på det ända tills man kan få förslag från en ny nykterhetslagstiftningskommitté. Ty vad innebär det? Det innebär såvitt jag kan förstå, att det åtminstone dröjer fem, sex år, innan den frågan kan komma upp. Ty om kommittén tillsättes i år, kommer den av allt att döma att arbeta tre, fyra år, och när den framlagt sitt förslag skall det ut på remiss. Därför är det nog ingen överdrift om jag säger, att sex år kommer det att dröja innan riksdagen i så fall får ta ställning till denna fråga igen.

Det har vid ett tidigare tillfälle förekommit — jag brydde mig inte om att uppträda då — att ett utskott hänvisat till en blivande utredning om ny nykterhetslagstiftning. I dag skall jag, herr talman, nöja mig med att ställa ett yrkande om ändring av utskottets motivering. Jag tillåter mig läsa upp vad som står på sidan 8, där det nya stycket börjar: »Enligt utskottets mening bör den i motionerna väckta frågan icke upptagas till ett isolerat bedömande utan måste ses i samband med frågan om det lämpligaste sättet för maltdrycksförsäljningens ordnande överhuvud taget, varom såsom ovan nämnts utarbetat förslag föreligger.» Där anser jag att man skall sätta punkt. Det har utskottet också gjort, men man har fortsatt, och det är fortsättningen jag vill ha bort. Det heter där: »Vidare må erinras om att 1943 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om en förutsättningslös och allsidig utredning angående den svenska nykterhetslagstiftningens framtida innehåll och utformning. Utskottet förutsätter, att i samband med denna utredning nämnda frågor komma under omprövning.»

Utskottet har således här sagt, att man skall dröja med den fråga, som nu är väckt, ända tills man får fram förslag från nykterhetslagstiftningskommittén — som inte är tillsatt. Detta tycker jag inte är riktigt.

Jag hemställer, herr talman, om den ändringen i motiveringen att man stryker de två sista meningarna, alltså de efter ordet »föreligger». Omedelbart därpå skulle alltså komma: »Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa», etc.

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.

(Forts.)

Herr Paulsen: Herr talman! Jag brukar som regel inte uppträda när det gäller bevillningsutskottets angelägenheter, men när jag hörde herr Svensson i Ljungskile hålla detta långa tal om pilsnerdrickat slog mig den tanken: han måste inte ha känt hur pilsnerdricka smakar. Ty så tunn och så dålig som pilsnerdrickat är, är det sannerligen ingenting att försämra. Man kan enligt min mening utan vidare slopa den drycken och i stället göra svagdrickat litet kraftigare och bättre, då finge man en dryck som människorna kunde tycka om. Hela detta långa tal om en sak som är så dålig och fördärvad är fullständigt orimligt.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile fick ju nu en liten upplysning om den tanke man utan tvivel har bland majoriteten både av kammarens ledamöter och kanske hela svenska folket om pilsnernas smak. Jag har inte vågat yttra mig om den saken med den bestämdhet som herr Svensson gjort. Nu tror jag att herr Paulsen i någon mån överdriver, men det kanske också är på det sättet att svenska folkets majoritet har samma uppfattning som herr Paulsen, och då äro ju riskerna, höll jag på att säga, för det eventuella starkölet till och med större än vad jag förutsatte.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, närmast i anledning av herr Lindqvists anförande. Han sade att om man använder den metod som utskottet tillämpat, man även när det gäller detaljfrågor aldrig kommer att ta någon ställning, utan bara hänvisa dem till den där stora säcken, som utredningen representerar. Men om herr Lindqvist läser betänkandet nr 28, som finns i samma häfte som nr 29, skall han finna att bevillningsutskottet inte på något sätt har försvurit sig åt den tankegången. Där begära vi, med hänvisning till de motioner som äro väckta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måste anhänga om förslag till författningsändringar i fråga om pilsnerdrycksförordningen.

Utskottet har med sitt skrivsätt inte ett ögonblick avsett att detta komplex lämpligast borde överlämnas till den fortsatta utredningen. Utskottet förutsätter att statsmakterna skola bli i tillfälle att pröva det förslag, som är utarbetat av 1934 års maltdryckskommitté och varav *hälften*, angående tillverkningen, redan antogs vid urtima 1939. Den andra hälften, som gäller den rationella och sociala försäljningsorganisation, som föreslås, har emellertid aldrig kommit under riksdagens prövning. Men med påpekan här, att frågorna om pilsnerdrycksförordningen ändock i viss mån höra samman med den stora utredningen, syftar utskottet till att hur man än ordnar försäljningsorganisationen enligt 1934 års förslag, man dock måste, när man tar upp hela nykterhetslagstiftningen till omprövning, även betrakta den delen av frågan för att få en verklig överblick och konsekvens i det hela.

Det möter oss säkerligen, det framgår av remissyttrandena som avgivits om 1934 års utredningsförslag, en mångfald problem som måste tagas upp till ytterligare prövning. Detta och ingenting annat har utskottet äsyftat med vad som här står skrivet.

Herr Lindqvist: Jag har nog sett vad bevillningsutskottet föreslagit i betänkandet nr 28 och är glad för att utskottet inte är så konsekvent, att det inte går emot allting. Men bevillningsutskottets representant här kan inte komma ifrån vad som står skrivet i betänkandet nr 29 rörande den väntade utredningen angående den svenska nykterhetslagstiftningens framtida innehåll och utformning: »... Utskottet förutsätter, att i samband med denna utredning nämnda frågor komma under omprövning.» Och detta innebär, det torde inte herr

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.
(Forts.)

Olsson i Gävle kunna förneka, att om det skall gå som utskottet velat, det kommer att dröja minst sex år innan frågan kan komma upp igen.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Herr Olsson i Gävle riktade mot mitt anförande och mitt ståndpunktstagande bl. a. den invändningen, att jag inte är vittnesgill när det gäller denna fråga, eftersom jag inte tillhör förbrukarna av pilsner. Ja, ifall man skall tala och handla utifrån en sådan grundsats, är jag förvisso inte vittnesgill. Men jag undrar om det kan vara lämpligt att man på nykterhetsvänligt håll knäsatte en sådan grundsats, att de som icke äro förbrukare icke böra ta ståndpunkt och vittna i en sådan här fråga. Det är ju ändå de sociala skadeverkningarna som äro bakgrunden till denna diskussion, och dessa sociala skadeverkningar kan man ju ta ståndpunkt till även om man inte förbrukar pilsner. Jag tror att den linje herr Olsson var inne på i detta fall är en smula äventyrlig. Vill man dra ut konsekvenserna av ett sådant resonemang, skulle t. ex. endast alkoholister ta ståndpunkt till alkoholistlagstiftningen. Det är kanske att dra ut konsekvenserna väl långt, men jag undrar om man inte hamnar där i alla fall. Vi böra nog förbehålla oss rätten att ta ståndpunkt till maltdrycksfrågor, även om vi inte äro förbrukare av varan.

Den huvudinvändning herr Olsson i Gävle riktade mot mig gällde, såvitt jag förstår, frågan om starkölet. Nu är det väl på det sättet att om riksdagen skulle besluta en alkoholgräns av 2,5 viktprocent, ligger i det beslutet även en ståndpunkt emot starkölet; detta så långt den nuvarande regeringen bestämmer. Sedan kan man naturligtvis måla ut konsekvenserna på det sättet att en sådan ståndpunkt skulle, via allmänhetens uppfattning och riksdagsvalen, etc., leda fram till ett bakslag. Det är emellertid en motivering som man i vissa fall kan använda emot vilken nykterhetsåtgärd som helst, om man är rädd för allmänhetens inställning. Det är, tycker jag, en något äventyrlig linje som man argumenterar efter.

Beträffande beskattningen kan jag inte se något hinder för att man stannar vid denna lägre alkoholgräns och att man reglerar beskattningen; det kan man göra med vilket resultat man vill i fråga om statsinkomster. Man kan ju fördela beskattningen på starkare och svagare maltdrycker så att man får precis samma inkomst som nu, därest man så skulle önska. Jag tycker emellertid detta är ett sekundärt problem, som naturligtvis kan lösas om man vill.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag trodde att jag inte befann mig längre bort ifrån herr Svensson i Ljungskile eller åtminstone att jag talade så pass högt, att även han skulle ha förmåga att fatta vad det gällde när jag yttrade att han inte var vittnesgill. Det var inte fråga om alkoholhalten då, utan det var sedan herr Svensson gjort en längre utläggning om det goda ölet som jag yttrade, att han inte var vittnesgill i fråga om smaken på ölet.

Jag förstår säkerligen lika bra som herr Svensson i Ljungskile, att det finns sociala synpunkter på detta spörsmål, och jag har under de tjugofem år jag tillhört bevillningsutskottet varit angelägen att hävda dessa synpunkter. Jag skulle tro att jag och mina meningsfränder under årens lopp haft ett visst inflytande på utformningen av lagstiftningen i dessa avseenden, och det är det inflytandet som vi inte vilja avstå ifrån, herr Svensson i Ljungskile. Skulle vi följa en politik, varigenom från nykterhetshåll varje inflytande i fråga om denna lagstiftning skulle berövas oss, då, herr talman, skulle jag

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.

(Forts.)

anse att vi förde den äventyrliga politik, som herr Svensson i Ljungskile tydligen är beredd att föra i dessa spörsmål.

Herr *Orgård* instämde häruti.

Herr *Svensson* i Ljungskile erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Till herr Olsson i Gävle vill jag säga, att jag icke har gjort någon längre utläggning om maltdryckernas kvalitet och överhuvud taget icke alls uttalat mig om deras smak. Men jag har av de erfarenhetsresultat, som vi vunnit under kriget, dragit den slutsatsen, att vi borde kunna reda oss med dessa och de andra måltidsdrycker som vi ha. De offer, som erfarenheten kostat oss, äro ej orimligt stora i förhållande till de sociala skadeverkningar, som skola motarbetas. Detta var hela utläggningen på den punkten.

Härpå anförde:

Herr *Nilson* i Eskilstuna: Herr talman! Att nykterhetstillståndet icke är vad det borde vara och giver anledning till stora bekymmer torde vi alla vara överens om. Jag har på senare tiden inte hört någon som förfäktat en annan mening. Den enda ljuspunkten under dessa bistra tider har varit, att pilsnerkonsumtionens andel i fylleriförseelserna synes ha minskat. Detta beror troligen på den sänkta alkoholhalten. I den snabbutredning, som påtalats, har ju majoriteten yttrat att »i detta sammanhang ha» — och så nämnas namnen — »ansett sig böra med hänsyn till de ur nykterhetssynpunkt gynnsamma erfarenheterna av den under krigsåren genomförda nedsättningen i *alkoholhalten hos de skattepliktiga maltdryckerna* — enligt anställningsstatistiken ha pilsnerfyllerifallen nedgått mellan åren 1939 och 1942 till ungefär hälften (se s. 66) — ifrågasätta, att alkoholstyrkan i sådana drycker av klass II fortsättningsvis skall maximeras vid nu gällande alkoholstyrka, 2,1 viktprocent.» På s. 66 i samma utlåtande finnas siffror, som styrka detta uttalande.

Vad motionärerna och den till utlåtandet fogade reservationen ta sikte på är endast ett lagfästande av den lägre alkoholhalt, som visat sig ha så gynnsam inverkan att döma av nedgången i antalet fylleriförseelser på grund av pilsnerkonsumtion. Därför förmodar jag, att herr Olsson i Gävle icke menar, att ett försök att lagfästa denna lägre alkoholhalt är en äventyrlig politik. Han talade om, att han och åtskilliga som stå honom nära äro rädda för en äventyrlig politik. Vi mena, att detta är en mycket reell politik. Här ha vi klara verba att röra oss med och faktiska siffror, och vi veta vart det bär hän, om alkoholhalten i pilsnern höjes och försäljningsförhållandena icke ändras. Det synes ännu vara långt till en önskad ändring.

Bevillningsutskottets föreliggande betänkande kan tolkas såsom, och i debatten i dag ha också hörts samma toner, att den av riksdagen förra året begärda utredningen skall användas i tid och otid som stöd för motståndet — jag hoppas ingen missförstår uttrycket — mot varje liten framstöt för att höja folknykterheten. I det hänseendet delar jag herr Lindqvists uppfattning, att det är beklagligt, att man slår in på den vägen. Vi mena att beslutet i fjol skulle vara en hjälp framåt. I stället användes det på annat sätt. Därtill blev jag förvånad över att herr Olsson i Gävle gick så långt i välvilja mot pilsnerkonsumenterna, att han tillmätte deras omdöme om kvaliteten så högt värde. Det var att gå väl långt, men det må ju vara hans sak.

Remissvaren, som äro bifogade betänkandet, bjuda på mycket av intresse. Socialstyrelsens uttalande är kanske inte så pregnant, men man berör ju frågan och menar, att den stora frågan är, om det enskilda vinstintresset kunde

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.
(Forts.)

avkopplas från bryggerinäringen. Ja, vi kunna vara överens om, att det är beklagligt att regeringen inte kunnat gå ett steg framåt på den vägen, utan alltjämt står där vi stått så oerhört länge. Det är oegentligt — hur intresserad man än är av privata initiativ och av enskild företagsamhet — att en sådan skadegörande hantering skall vara en så lukrativ sak för det enskilda vinstintresset. Men om vi äro överens om, att vi böra söka komma till det målet, att det enskilda vinstintresset avkopplas, kunde vi väl i väntan därpå ta små steg framåt för att minska skadegörelsen. Ett sådant steg, som motionärerna föreslagit, borde icke fördröja den slutliga lösningen i fråga om det stora komplex av frågor som rullats upp.

Bevillningsutskottet har fallit tillbaka på båda remissvaren. Kontrollstyrelsen har givit en oerhört intressant översikt av hela frågan. Det är en lektion av stort värde, om man ej är inne i saken förut. Men den har ej något att säga i ärendet ur folkknykterhetssynpunkt. Och den luckan synes mig vara mycket anmärkningsvärd. Man förebådar i stället en stark storm till förmån för starkölet. Herr Olsson i Gävle, som synes vara den ende, som hittills försvarat utskottsbetänkandet, har också strukit under, att man har att vänta något av en orkan av opinionsyttringar till förmån för starkölet, om vi skulle sänka alkoholhalten i pilsnerdrickat. Jag tvivlar ej därpå, och ej heller på att en framstöt kommer att göras till förmån för starkölet, även om vi låta pilsnern få den gamla alkoholhalten. Men det förefaller mig, som om en mäktig regering, ett starkt bevillningsutskott och en ansvarskännande riksdag, om de inse att det är farligt att släppa fram starkölet, borde kunna bemästra en sådan storm och klara av saken. Detta bör emellertid inte hindra oss från att ta detta lilla steg. Det gäller här icke bara att experimentera sig fram, utan vi ha ju några års erfarenheter och veta vad det är fråga om.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är bifogad utskottets betänkande.

I detta anförande instämde herr *Hansson* i Skediga.

Herr Fröderberg: Herr talman! Jag tänkte säga några ord med anledning av herr Paulsens anförande och ge ett svar, talt i samma anda, som Runeberg sade. När vi diskuterade förbudsomröstningen för omkring 20 år sedan, läste jag en historia om två personer i Amerika, som diskuterade den frågan. Den ene var förbudsvän och hävdade att spriten skulle alldeles bort. Då frågade den andre: »Men hur går det då för den, som inte kan leva utan sprit?» Då svarade den förste: »Då lära de få dö.» Jag skulle vilja yttra något liknande här, när jag hörde herr Paulsen, som talade å många sakkännares vägnar och förklarade, att nu var pilsnern så utomordentligt dålig, att den inte kunde bli sämre. Jag såg på honom, att han riktigt fick kvaljningar bara han tänkte på den dryck under namn av pilsner, som han blivit tvungen att dricka. Jag kan ej tycka synd om honom alls, ty jag resonerar som så, att om alla, som använda pilsner, ha samma uppfattning om den som herr Paulsen, leder det väl så småningom fram till att ingen längre dricker pilsner, och då löser sig väl frågan alldeles av sig själv.

Det har i alla fall konstaterats, att pilsnernas andel i rusdrycksförseelserna efter den senast företagna sänkningen av alkoholhalten i den drycken nedgått från 10 till 4 procent. Jag också är anhängare av förslaget om en enda dryck genom sänkning av alkoholhalten i klass II till 2 procent och höjning av densamma i klass I till samma procentsats, varigenom den obehagliga kontroll, som nu måste finnas, alldeles skulle försvinna. Jag skulle önska, att vi komme fram till det tillståndet, och jag tror också, att vi i framtiden skola

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.

(Forts.)

göra det. Men om vi skola komma fram dit, varför skola vi då — den åsikten uttalades av många i bevillningsutskottet, när frågan behandlades — ta ett steg baklänges från det målet, när vi i praktiken äro så nära, att skillnaden endast är tre tiondels procent. Vilja vi komma dit, skola vi ej gå baklänges först, ty då blir det svårare att komma fram till målet.

Här skrämmer man oss med starkölsfaran. Vi ha nu konstaterat, att pilsnernes andel i rusdrycksförseelserna sjunkit från 10 till 4 procent. Skulle vi få starköl, ja, då skulle väl antalet rusdrycksförseelser på grund av pilsnerkonsumtion ökas till 15 procent. Jag kan ej tänka mig, att riksdagen, som har ansvaret även härför och är fullt medveten om riskerna, skulle ta ett sådant steg i denna tid. Jag anser det fullkomligt otänkbart.

Jag skall icke, herr talman, upptaga tiden längre utan ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag måste säga till den siste ärade talaren, att om han skulle lyckas förmå riksdagen i dag att införa en enhetsdryck om två procents alkoholhalt, skulle det betyda, att han på huvudet kastades ut ur goodtemplarorden. Det är en synpunkt, som man på det hållet bör taga hänsyn till.

Sedan måste jag säga till herr Nilson i Eskilstuna, att jag har sysslat mycket med dessa ting under många lagstiftningsarbeten. Det som för mig varit det väsentliga har icke, vare sig det gäller spriten eller pilsnern, varit att sänka alkoholhalten tills drycken blivit bara vatten, utan det har i stället varit att skapa en försäljningsorganisation, som giver samhället möjlighet till den kontroll och det inflytande, som är nödvändigt. Jag tror, att den vägen allt fortfarande är den riktiga vägen.

Nu har herr Nilson i Eskilstuna åberopat snabbutredningens resultat. Ja, det är riktigt, att man nått dithän beträffande pilsnerdryckernas andel i fylleriförseelserna, som där omtalas. Men det kan väl också i någon mån vara beroende på att konsumtionen av pilsner under krisåren gått ned rätt väsentligt. Jag skulle vilja säga, att man bör icke alldeles underkänna socialstyrelsens och kontrollstyrelsens uppfattning. Det har man inte gjort på det hållet förut. Tidigare ha socialstyrelsen och kontrollstyrelsen ansetts vara auktoriteter på här ifrågavarande område. Ehuru de ej ha samma uppfattning som motionärerna, bör man ej fränkänna dem en klar och riktig uppfattning om dessa ting. Det skulle ju kunna tänkas bli så, om riksdagen följde motionärerna, att starkölet kom som ett brev på posten, varigenom de resultat, som man enligt snabbutredningen nu vunnit i nykterhetshänseende, skulle förbytas i dess fullständiga motsats.

Jag vill till herr Nilson i Eskilstuna säga, att i ett sådant läge skulle det icke hjälpa med någon stark regering eller ett starkt bevillningsutskott. I det läget skulle de sakna varje betydelse, när det gäller att hävda de synpunkter som jag tillåtit mig hävda i dag. Det skulle bli andra synpunkter och andra starka karlar som skulle sörja för den saken. Är det bara det man vill åstadkomma, ja, då är saken tämligen klar. Men jag vägrar in i det sista att tro, att det är meningen med denna aktion.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet i den här debatten. Men jag måste säga, att man blir rätt betänksam, när man hör ett sådant anförande som det herr Nilson i Eskilstuna höll. Herr Nilson tycks leva kvar i den gamla föreställningen att endast de, som ha samma tro som han själv — d. v. s. absolutister — äro hederliga medborgare. Så vitt jag rätt

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maldrycker av andra klassen.
(Forts.)

tolkat innebörden av hans anförande, bör man icke taga någon hänsyn till folk som dricker pilsner och finner den vara mindre smakfull. Jag tycker, att den uppfattning, som ligger till grund dels för detta anförande för övrigt också för motionen, utgör en fara i landet. Man behöver bara ta reda på hur exempelvis den s. k. snabbutredningens förslag uppfattades ute bland befolkningen, inte bara i Stockholm utan också i industrisamhällena, för att förstå, att om sådana linjer skola drivas till sin spets, det medför en reaktion, som sannerligen icke kommer att gagna strävandena för ökad folknykterhet. Jag tycker verkligen att de, som föregiva sig vara nyktrare i hela sitt uppträdande än alla andra, borde kunna tänka sig för även i dessa avseenden.

Vi stå för närvarande, så vitt vi kunna bedöma saken, vid slutet av kriget eller i alla fall vid en tidpunkt, då krigets slut kan siktas. Vi stå följaktligen inför ett läge, där vi borde räkna med ökade smugellaffärer och ökad spridning av illegal sprit. Tror herr Nilson — jag antar att han har tänkt sig in också i den saken — att man gagnar nykterhetstillståndet genom att bringa folk till ökad konsumtion av smuggelsprit i stället för till konsumtion av pilsner. Vare sig ur smaksynpunkt eller andra synpunkter är jag någon vän av pilsner. Jag tycker icke att pilsnern är något att ha, men man får lov att ta hänsyn till de medborgare — de äro lika goda, som herr Nilson i Eskilstuna och hans meningsfränder — som dricka sin pilsner och anse att de ha rätt att göra det.

Här har vid olika tillfällen från olika håll framförts den tanken, uppburen av en tämligen bred opinion, att man måtte också här i Sverige som i andra länder i Europa med starköl, vilka dock icke kunna sägas stå lågt i nykterhetshänseende, vidtaga åtgärder för starkölets genomförande. Vill man uppnå det resultatet, att det vid sidan av en ökad smugeltrafik blir, såsom herr Olsson mycket riktigt sade, en växande opinion för starkölsförbudets upphävande, då skall man gå den av motionärerna och herr Nilson föreslagna vägen. Herr Nilson säger, att om vi bara få en stark regering, skall denna klara det hela. Jag trodde, att herr Nilson tillhörde folkpartiet och följaktligen var demokrat och ville taga hänsyn till *folkflertalets* mening också i denna fråga. Men skrapar man litet på honom, får man se, att han ingenting har emot att det blir litet diktatur på detta område. Har det gått honom förbi, hur det gick i de länder, där man mot folkmeningen genomförde rusdrycksförbud? Uppenbarligen har det gjort det.

Jag fäste mig vid herr Lindqvists förslag till ändring av bevillningsutskottets yttrande — inom parentes vill jag säga, att jag icke suttit med vid detta ärendes behandling eller i övrigt arbetat i bevillningsutskottet i år. Jag kan icke förstå, att det skulle vara något fel i att man i utskottets uttalande och från riksdagen hänvisade till att föregående års riksdag dock i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde en utredning om hela detta problem. Det är väl tvärtom mycket vanligt, att man åberopar ett sådant förhållande. Och när förra årets riksdag intog en dylik ståndpunkt, kan det väl icke vara något skäl i att förtiga det i år. Det bör väl vara raka motsatsen.

Alla skäl tala följaktligen, herr talman, så vitt jag kan bedöma saken, för att andra kammaren bör bifalla bevillningsutskottets förslag i oförändrat skick.

Herr Nilson i Eskilstuna: Herr talman! Jag är överens med herr Olsson i Gävle om att en ny försäljningsorganisation är en mycket vital angelägenhet, och jag hoppas, att vi genom en sådan skola nå en minskning av konsumtionen. Detta erkände jag i mitt första anförande. Men vi mena, att medan vi

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.

(Forts.)

vänta på den saken — och sådant tager lång tid, det vet herr Olsson kanske bättre än de flesta av oss — borde vi kunna taga detta lilla steg, som bevisligen skulle ha en mycket värdefull effekt, en effekt som jag tror att vi alla skulle vara glada åt. Ty att fylleriet minskar är väl en sak, som vi alla äro tillfredsställda över.

Nu yttrade herr Olsson, att orsaken till att pilsnerfylleriet minskats är att konsumtionen gått ned rätt väsentligt. Jag undrar: är det någon skada skedd i och med det? Är det så, att denna åtråvärda dryck icke är så aptitlig eller begärlig och därför konsumeras mindre, och är det så att det blir en övergång mer och mer till mineralvatten, vattenlednings- eller brunnsvatten eller mjölk, så är däremot ingen skada skedd, utan då böra vi fortsätta med uttunnningen ytterligare. Då vinna vi ju vad vi båda vilja vinna.

Sedan var det frågan om starkölet, och när orkanen omkring det blåser upp, orkar varken regeringen eller riksdagen så mycket. Men jag tror, att man klarat värre situationer än denna. Herr Kilbom menade, att min förklaring på den punkten vittnade om att jag icke var demokrat i själen. Jag skulle tro, att innerst inne är jag lika god demokrat som herr Kilbom — och jag för min del har varit det hela livet. Och när det gäller att man skall taga hänsyn till konsumenternas smak, herr Kilbom, tillät jag mig icke uttala något omdöme alls, utan jag sade, att jag tyckte att herr Olsson tillerkände vederbörandes omdöme för högt värde. Jag gjorde icke någon betygssättning. Den invändningen hänger alltså i luften.

Sedan talade herr Kilbom om reaktionen, som han menade skulle bli våldsam och fruktansvärd vad det lider. Men vad tager reaktionen sikte på och vad vill den? Har regeringen och riksdagen egentligen gjort någonting för att dämpa upp förbrukningen? Ja, det är pilsnern, som blivit litet tunnare, och det är den fjärde litem som tagits bort — men därvidlag visade ju statistiken, att den togs sällan ut — och efterhandsinköpen förbjödos. Men restaurangkvantiteten har icke minskats. Jag förstår icke vad som skulle ligga bakom reaktionen. Icke kan vår lilla motion eller reservationen här framkalla någon reaktion i landet, som skulle skapa en guldålder för smuggeltrafik och illegal handtering?

Jag har aldrig uttalat mig om medborgarkvaliteten, herr Kilbom. Jag har den uppfattningen, som också herr Kilbom gav uttryck åt, att om människor iakttaga försiktighet i fråga om denna konsumtion är det ingen fara. Men det är icke om sådana människor vi talat utan om dem, som konsumera dessa drycker till skada för sig och samhället och som därför bli ineffektiva medborgare. Jag har icke talat om korrekta medborgare.

Slutligen tackar jag för betyget, att jag är barnafrom. Det var mycket vänligt sagt, herr Kilbom.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag skall icke lägga mig i kontroversen mellan herr Kilbom och herr Nilson i Eskilstuna. Jag begärde ordet för en replik till herr Kilbom.

Herr Kilbom säger, att han icke kan förstå, varför jag är emot vad utskottet uttalar om vad som hände i fjol. Det är jag icke alls. Det är icke det saken gäller. Men om herr Kilbom läser sista punkten, som hänger samman med punkten förut och där det heter: »Utskottet förutsätter, att i samband med denna utredning nämnda frågor komma under omprövning», ser herr Kilbom vad det var fråga om.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav först bekräftande utskottets hemställan propositioner dels på bifall till utskottets

Motioner om sänkning av extrakthalten hos maltdrycker av andra klassen.
(Forts.)

hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid betänkandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, varom yrkande under överläggningen framstälts av herr Lindqvist; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindqvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner bevillningsutskottets motivering i utskottets förevarande betänkande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri, varom yrkande under överläggningen framstälts av herr Lindqvist.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets motivering.

§ 17.

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjd familjepension åt t. f. föredraganden i regeringsrätten, förste amanuensen i kammarkollegiet C. G. Dahls efterlevande;

nr 35, i anledning av väckta motioner om dels årligt understöd åt värnpliktige G. V. Ljungs efterlevande, dels ock livränta och ersättning åt bankvakten G. Ljungkvists änka;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 förordningen den 17 maj 1935 (nr 177) angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 16 förordningen den 6 juni 1929 (nr 129) angående Svenska skeppshypotekskassan.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

*Pensioner
eller understöd
åt vissa i
statens tjänst
anställda per-
soner m. fl.*

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3, angående pension åt förre rullföringsbiträdet, fanjunkaren i förutvarande Skånska dragonregementets reserv August Wilhelm Lilienberg. *Pension åt förre rullföringsbiträdet, fanjunkaren i reserven A. W. Lilienberg.*

I en den 8 januari 1944 dagtecknad proposition, nr 32, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, i punkten 1 föreslagit riksdagen medgiva, att förre rullföringsbiträdet, fanjunkaren i förutvarande Skånska dragonregementets reserv August Wilhelm Lilienberg finge från och med månaden näst efter den, varunder hans anställning i statens tjänst upphörde, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 1 200 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 266 av herr *Petersson, Emil*, och den andra inom andra kammaren under nr 430 av herr *Fröderberg*, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att till Lilienberg under hans återstående livstid skall utgå en årlig pension av 3 312 kronor eller lika som om han vid 50 års ålder avgått från tjänst på aktiv stat».

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionerna I:266 och II:430, i vad desamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte medgiva, att förre rullföringsbiträdet, fanjunkaren i förutvarande Skånska dragonregementets reserv August Wilhelm Lilienberg finge från och med månaden näst efter den, varunder hans anställning i statens tjänst upphörde, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 1 200 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Fröderberg: Herr talman! Det är ju så, att underofficerare och officerare i kaptens och lägre grader avgå ur aktiv tjänst vid fyllda femtio år och trettio tjänsteår. En fanjunkare, som avgår då, erhåller en årlig pension av 3 312 kronor, och tillsammans med kristillägget blir årsbeloppet omkring 4 000 kronor. En hel del av dessa personer bli därefter rullföringsbiträden och tjänstgöra till sextiotvå års ålder. Men det har aldrig funnits tillräckligt många, som velat taga denna tjänst, och därför har det varit vanligt, att sådana som vunnit sin första befordran till underofficer i reserven tagit sådan tjänst och då fått kvarstå till uppnådda sextiotvå år.

Här föreligger nu ett fall, som rör en fanjunkare i Skånska dragonregementets reserv. Han tjänstgjorde först tio år på stat under åren 1899—1909. År 1913 blev han rullföringsbiträde och tjänstgjorde som sådant under tjugu-åtta år, och därefter gjorde han under ett par års tid tjänst som inkallad till beredskapstjänstgöring. Han har sålunda en sammanlagd tjänstetid av fyrtio år. Som vanligt har det nu föreslagits en årlig pension av 1 200 kronor. Här är alltså tjänstgöringstiden för honom betydligt längre än för dem som avgå från tjänst på aktiv stat, men pensionen mycket mindre. Detta är icke bara ett enstaka fall, utan det är många, som äro i samma fördömelse. — Nu har ju denna tjänst upphört från och med år 1942, och det blir under andra former, som tjänsten upprätthålles, men i stället har en hel mängd reservare inkallats till ständigt tjänstgöring under beredskapstiden, och flera av dem ha också förmåtts att för tre år ta arvodesbefattningar, när det icke funnits andra att tillgå. De ha också en mycket osäker anställning och befara att efter tre år avskedas utan någon som helst pension för detta, när tiden kommer. Detta ligger ju något vid sidan av motionen. — Men jag har velat peka även på detta, därför att jag anser att det är ett område, där en utredning borde kom-

Pension åt förre rullföringsbiträdet, fanjunkaren i reserven A. W. Lilienberg. (Forts.)

ma till stånd för att det skall kunna skapas en större rättvisa. Man borde väl i detta sammanhang ha yrkat på en dylik utredning, men då jag icke gjort detta, kan jag icke begära en sådan nu. Jag har som sagt velat fästa uppmärksamheten på det orättvisa i att en person, som alltså har en tredjedel längre tjänstgöringstid än den som tjänstgör på aktiv stat, får en pension motsvarande allenast en tredjedel av dennes pension. Jag har icke kunnat underlåta att påvisa detta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den motion jag väckt i frågan, alltså motionen nr 430 i denna kammare, vilken är likalydande med motionen nr 266 i första kammaren av herr Emil Petersson.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Paulsen: Herr talman! Ett rullföringsbiträde har inte tillnärmelsevis samma tjänstgöring som en fanjunkare. Man kan räkna med att han har ungefär en tredjedel av den tjänstgöring som en fanjunkare har. Om en sådan man, som avgår som distinktionskorpral eller furir, blir underofficer i reserven och sedan upprätthåller en befattning som rullföringsbiträde, skulle få samma pension som en fanjunkare på stat, vore det en stor orättvisa mot fanjunkarna, som haft sträng tjänstgöring till de fyllt 50 år. Jag tycker utskottet handlat mycket honett, när det tillstyrkt en pension på 1 200 kronor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Fröderberg: Herr talman! Även om man inte kan säga, att tjänstgöringen för ett rullföringsbiträde är lika sträng som för en fanjunkare, kan man väl dock inte påstå, att förhållandet är som 1 till 3, och vad sammanlagda tiden beträffar, var den ju 30 % längre för rullföringsbiträdet, och ändå får han knappast mer än 30 % av den andres pension.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 4—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ärligt understöd åt f. d. byråchefen J. Döss.

Punkten 31, angående årligt understöd åt f. d. byråchefen Johannes Döss.

Under punkten 16 av propositionen nr 196 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att f. d. byråchefen i generalpoststyrelsen Johannes Döss finge, räknat från och med den 1 januari 1944, under sin återstående livstid av postmedel uppbära ett årligt understöd av 3 000 kronor, varå dyrtidstillägg icke skulle utgå.

I motionen II:488 hade herr *Senander* jämte två av andra kammarens övriga ledamöter hemställt, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 196, i vad den avser punkt 16:0».

Utskottet hemställde, att riksdagen, med avslag å motionen II:488, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Ärligt understöd åt f. d. byråchefen J. Döss. (Forts.)

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Senander: Herr talman! Vi ha i denna fråga motionerat om avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Någon motivering för ett avslag skulle ju strängt taget inte vara behövlig. Förslaget, som går ut på att ge en f. d. byråchef vid postverket, Döss, som avskedats genom ett rättsutslag, ett livstidsunderstöd på 3 000 kronor, är enligt vår mening så uppenbart orimligt, att riksdagen utan vidare borde avslå propositionen i denna punkt. Jag tror däremot att det skulle varit behövt att man i propositionen beträffande denna punkt hade givit en bättre motivering än den som presteras. Det föreligger enligt min mening inga som helst bärande sakskaäl i motiveringen till förslaget att förre byråchefen Döss skulle få detta livstidsunderstöd. Det enda som möjligen skall föreställa sakskaäl är framhållandet av att Döss under sin byråchefstid skulle nedlagt stora förtjänster vid postsparbankens omorganisation. Detta skaäl är emellertid enligt min mening absolut värdelöst som motiv för vad som här föreslagits. För det första hör det väl till ovanligheterna — jag har ju själv litet erfarenhet av hur det är inom statstjänsten — att man åberopar skicklighet och förtjänst som skaäl för ett mildare bedömande av sådana tjänstemän, som genom lagakraftvunna rättsutslag avskedats ur statstjänst. Åtminstone har det mig veterligen aldrig inträffat, då det gällt någon syndare ur de lägre tjänstemännens led. För det andra ha dessa åberopade förtjänster hos förre byråchefen Döss tidigare premierats av statsmakterna i ganska riklig grad. Vid två tillfällen under sin byråchefstid tilldelades honom belöningar för det arbete han nedlagt vid postsparbankens omorganisation. Ena gången fick han en gratifikation på 9 000 och den andra gången en på 3 000 kronor. Senare har man också visat sig ganska givmild, för att inte säga generös gentemot Döss. Enligt det förut åberopade rättsutslaget dömdes ju Döss att återbetala till statsverket ett belopp av nära 23 000 kronor, som han förtjänat genom sina manipulationer med obligationsköp i postverkets namn. Dessa 23 000 kronor har Döss genom tidigare riksdagsbeslut fått efterskänkta. Han har sålunda befriats från denna genom rättsutslag ådömda ersättningsskyldighet.

Det finns sålunda enligt min mening inga hållbara skaäl för ett bifall till Kungl. Maj:ts framställning i detta fall. Man kan inte heller åberopa ömmande skaäl, och det har heller inte gjorts i handlingarna. Döss har, enligt vad som uppgivits för mig, en fast anställning hos släktingar, som äga någon sågverksrörelse, och även om man inte lyckats få reda på hur mycket han har betalt där, kan man vara ganska förvissad om att han inte befinner sig i så prekär ekonomisk ställning, att man av det skaälet skulle behöva ge honom detta livstidsunderstöd på 3 000 kronor.

Vi kunna således inte finna annat än att man här måste gå på rent avslag, och vi anse att det bör vara på tiden att man gör slut på denna generositet i sådana fall som det här är fråga om, denna generositet, som man alltid visar, när det gäller sådana personer som stå relativt högt på den sociala rangskalan, medan man inte alls visar en liknande generositet när det gäller sådana som stå lägre på samma skala.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag alltså att få hemställa om bifall till den av mig jämte två medmotionärer avgivna motionen.

Herr Svedman: Herr talman! Jag medger, att då man ser på rubriken till denna fråga, man kan känna sig tveksam. Det gäller ju att ge en avsatt ämbetsman understöd av statsmedel. Men tränger man djupare in i frågan, skall man nog finna skaäl för den framställning, som postverket och Kungl. Maj:t gjort. Här är det fråga om en på sin tid sällsynt duglig tjänsteman, som

Arligt understöd åt f. d. byråchefen J. Döss. (Forts.)

gjort staten och det verk han tjänat stora tjänster. Han har organiserat postsparbanken och postgirot. Före hans tid var postsparbanken en avdelning inom postverket, som inte täckte förvaltningskostnaderna, men efter den omorganisation, som var Döss' verk, har den blivit en mycket vinstgivande affär. Den har inte blott täckt kostnaderna, utan den har givit överskott, som kommit postverket och därmed även statsverket till del. Postgirot, som väl nu är outhärligt både för allmänna och enskilda kunder, har han helt satt i gång, och vid dess start fick han en gratifikation på 9 000 kronor, vilket den föregående ärade talaren nämnde.

Hans brott bestod i att han och en annan tjänsteman i postverkets namn tecknat en större obligationspost och sedan överfört denna på sig personligen och därmed gjort sig en vinst. När detta upptäcktes avsattes Döss och dömdes att betala inemot 23 000 kronor, vilket belopp utgjorde den vinst som han gjort vid denna manipulation.

Avsättning för en byråchef torde vara ett ganska fruktansvärt straff. Det torde vara ganska svårt för en sådan att efter avsättningen komma till rätta med sin tillvaro. Sedermera har han genom riksdagsbeslut befriats från återbetalning av det av domstolen utdömda ersättningsbeloppet. Det fanns nämligen ingenting att ta. Han är nu 71 år gammal. Från pensionsstyrelsen åtnjuter han från den 1 mars 1935 en årlig pension av 1 196 kronor 40 öre. Om han sedan underhålls av släktingar och detta kamoufleras med något slags tjänst känner jag inte till, men jag tror att denna fråga ligger ur rent humanitär synpunkt till på ett annat sätt än den strängt dömande herr Senander anser. Jag föreställer mig detta ärende som en akt av humanitär innebörd, som vore riksdagen värdig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den kungl. propositionen och därmed också till utskottets förslag.

Herr **Senander**: Herr talman! Herr Svedmans resonemang om alla Döss' stora förtjänster anser jag inte vara mycket värt, därför att Döss har ju redan fått dessa sina tjänster uppskattade genom att erhålla sammanlagt 12 000 kronor i gratifikation.

När herr Svedman sedan säger, att det är ett fruktansvärt straff för en byråchef att bli avsatt, så är det ju fullt riktigt, och det är ingen som bestrider detta. Men jag vill i detta sammanhang framhålla, att det kanske känns ännu mera fruktansvärt för en befattningshavare i lägre lönegrad att bli avskedad ur statstjänst. Det har ännu aldrig förekommit, att man dragit en lans för dessa som stå lägre på den statliga löneskalan och som kanske för lindrigare förseelser än den som Döss gjort sig skyldig till avskedats ur statstjänst.

Jag är inte strängt dömande i detta fall. Jag fäster mig vid att man behandlar personer så olika, när det gäller understöd och pensioner, och bankoutskottet har begått många förmyndelser i den vägen. Detta har jag velat påtala, och jag anser att det föreligger ingen sakligt bärande motivering för att ge denne f. d. byråchef vid postverket det understöd, som här föreslås, och jag vidhåller alltså, herr talman, mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ärligt understöd åt f. d. byråchefen J. Döss. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 31:o i utskottets förevarande utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Punkterna 32—44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 19.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5, angående understöd åt byråchefen hos kontrollstyrelsen Einar Johan Ossian J:son Thulins fränskilda hustru.

Understöd åt byråchefen E. J. O. J:son Thulins fränskilda hustru.

I likalydande motionerna I: 70 och II: 303, väckta den förra av herr Björns-son jämte två av första kammarens övriga ledamöter samt den senare av herr Bergvall jämte två av andra kammarens övriga ledamöter, hade hemställts, »att riksdagen måtte tillerkänna fru Carin Hildegard Thulin, Stockholm, så länge hon icke trätt i nytt gifte, årlig pension med belopp, motsvarande vad hon skulle kunna bliva tillerkänd såsom pensionsberättigad fränskild maka enligt gällande allmänna familjepensionsreglemente».

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 70 och II: 303, måtte medgiva, att avlidne byråchefen J. E. O. J:son Thulins fränskilda hustru Carin Hildegard Thulin, född Hulting, finge räknat från och med den 1 januari 1944 under sin återstående livstid, så länge hon förbleve ogift, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 2 670 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar Sylwan, Johansson i Fårekulla, Svedman, Andersson i Munkaljungby, Barnekow och Sundberg, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner 1: 70 och II: 303 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservanterna hade i sin motivering givit uttryck åt den uppfattningen, att understödsfrågor av här föreliggande art borde i första hand prövas av Kungl. Maj:t.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Svedman: Herr talman! Det är här fråga om att överflytta pensionen till änkan efter en avliden statstjänsteman till samma tjänstemans hustru

Understöd åt byråchefen E. J. O. J:son Thulins fränskilda hustru. (Forts.) i ett tidigare äktenskap. Det är ont om tidigare liknande fall här i riksdagen. Statskontoret har anfört tre sådana, men i samtliga dessa har frågan förts fram till riksdagen i form av en kungl. proposition. Det är reservanternas mening, att man genom ett bifall till en enskild motionärs hemställan i detta fall skulle bryta kontinuiteten i de former, som hittills tillämpats i fall liknande det föreliggande, och att detta skulle komma att medföra icke önskvärda konsekvenser. Reservanternas ståndpunkt innebär icke någon aversion mot fallet som sådant utan endast en principiell uppfattning om hur det bör behandlas. Kungl. Maj:t har lättare än en enskild motionär att kunna bedöma en fråga av denna beskaffenhet såväl med hänsyn till förutsättningarna som med hänsyn till storleken av det understöd, som rimligtvis kan komma ifråga. Att reservanterna motsatt sig ett bifall från riksdagens sida till den föreliggande motionen beror alltså närmast därpå, att frågan kommit upp i form av en enskild motion, vilket är något i och för sig nytt. Reservanterna vilja att frågor av detta slag i fortsättningen skola behandlas såsom hittills skett, d. v. s. att de skola gå genom Kungl. Maj:t.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Paulsen: Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet avser pension åt en kvinna, som efter att i 24 år ha varit i äktenskap förenad med en statstjänsteman, byråchefen Thulin, ratades av mannen, som därefter gifte om sig med en yngre kvinna. Det senare äktenskapet upplöstes efter några år genom mannens död, och den unga änkan uppbar därefter pension efter honom. Ganska kort tid efter mannens död gifte hon emellertid om sig, och pensionen upphörde då att utgå. Den fränskilda hustrun hade haft understöd så länge mannen levde, men när han dog och inga tillgångar funnos i boet, hade hon ingenting att leva av.

Utskottet har nu ansett det fullt riktigt, att hon får överta den pension, som änkan haft men icke längre har. Mannen hade betalat pensionsavgifter i 30 år — så länge var han i statstjänst — och hade skilsmässan kommit bara två år senare än den gjorde hade hon utan att behöva gå till riksdagen varit berättigad till pension efter sin förre man. Utskottsmajoriteten har därför funnit det fullt riktigt och rättvist, att denna kvinna, som nu är gammal och sjuklig, får den pension, som motionärerna föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Munkaljungby: Herr talman! I det här föreliggande fallet har den fränskilda hustrun icke rätt till pension efter sin förre man, utan denna rätt har tillkommit hustrun i det senare äktenskapet, och hon har också en tid uppburit denna pension. Enligt motionärernas och utskottets mening skulle nu denna pension överflyttas till den fränskilda hustrun. Reservanterna ha emellertid icke ansett sig kunna biträda en sådan ordning utan att frågan i första hand prövats av Kungl. Maj:t, såsom skett i alla liknande fall, när riksdagen medgivit avsteg från gällande grunder på detta område. Reservanterna anse sålunda, att motionärernas framställning icke bör bifallas, och hemställa därför om avslag på motionerna.

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Jag hör till dem som inom bankoutskottet pläga ställa sig mycket reserverade då det gäller att bevilja pension i fall, som icke prövats av Kungl. Maj:t eller som icke ha något alldeles särskilt sakligt underlag. I detta fall har jag funnit att det föreligger ett verkligt särskilt sakligt underlag, och för detta har herr Paulsen redan redogjort.

Understöd åt byråchefen E. J. O. J:son Thulins fränskilda hustru. (Forts.)

Byråchefen Thulin hade betalat pensionsavgifter i närmare 30 år och under denna tid varit gift med denna kvinna i 25 å 28 år — jag minns icke så noga huru länge. När han gick bort stod hon där utan det understöd, som han vid skilsmässan blivit ålagd att betala henne. Den kvinna han gifte om sig med gifte emellertid i sin tur om sig ganska snart efter mannens död, och den pension, som dittills utgått till henne, drogs in.

Jag och utskottsmajoriteten ha funnit, att här föreligga verkligt starka sakskäl för att den pension, som Thulins sista hustru skulle haft rätt att uppbära, därest hon icke gift om sig, överflyttas på hans första hustru, som numera lever under mycket svåra ekonomiska förhållanden. Då jag funnit sakskälen så starka, och då ett bifall till motionen innebär en gärd av humanitet mot en gammal och sjuk människa för hennes återstående dagar, kan jag icke finna, att riksdagen skulle begå någon orätt genom att bifalla föreliggande framställning.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Barnekow**: Herr talman! Jag tror att såväl den siste ärade talaren som herr Paulsen en liten smula missförstått reservanterna. Reservanterna ha nämligen icke — i vart fall har icke jag gjort det — ansett annat än att det skulle vara ganska riktigt, om ifrågavarande kvinna finge denna pension. Vad vi reservanter hängt upp oss på är själva tillvägagångssättet, vilket jag tror att herr Svedman också redogjort för. Jag vill i det här sammanhanget erinra om att vi alldeles nyss behandlade liknande frågor, d. v. s. frågor om pensionstilllägg åt pensionstagare, men att vi därvidlag gång på gång förklarade, att sådana pensionstilllägg icke böra beviljas på en enskild motionärs förslag, varför vi hänvisade vederbörande till att först gå till Kungl. Maj:t. I fråga om militära pensioner gäller ju också nödvändigtvis, kan man säga, att de skola gå vägen genom den militära civilförvaltningen. För övrigt har det ju hittills alltid varit så att dessa pensionsfrågor skulle gå genom Kungl. Maj:t till riksdagen.

Jag kan försäkra, att om Kungl. Maj:t skulle framlägga ett förslag om överflyttning av den ifrågavarande pensionsrätten till byråchefen Thulins fränskilda hustru så skall åtminstone jag, om jag då är här, rösta för bifall. Men så som frågan nu ligger till kan jag för min del icke förstå, att det kan vara riktigt att vi nu skola bryta mot de regler, som hittills alltid tillämpats i liknande fall, hur behjärtansvärda dessa än kunnat vara.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Jag vill icke bestrida, att den föregående ärade talaren har rätt i princip, men det finns dock fall, då den enskilde riksdagsmannen har möjlighet att bilda sig ett eget omdöme på grundval av vilket han kan fatta en ståndpunkt, som han sedan anser sig böra både försvara och rösta för. Här föreligger ett sådant fall. Jag betvivlar icke alls, att om Kungl. Maj:t först hade prövat denna fråga, vilket rent formellt sett hade varit alldeles riktigt, och sedan lagt fram förslag för riksdagen i den föreliggande motionens syfte, utskottet hade tillstyrkt och riksdagen bifallit den kungl. propositionen i ämnet. Enligt mitt förmenande ligger emellertid denna fråga så till, att resultatet endast kunnat bli ett, oavsett Kungl. Maj:ts prövning av densamma. Utskottet har därför ansett det opåkallat att i ett så enstaka och så markerat fall som det föreliggande först hänvisa vederbörande till Kungl. Maj:t. Utskottsmajoriteten har med andra ord ansett sig redan nu kunna ta ståndpunkt till den föreliggande frågan och försvara den. Detta är, herr

Understöd åt byråchefen E. J. O. J:son Thulins fränskilda hustru. (Forts.)
talman, orsaken till utskottets ställningstagande, och jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Svedman**: Herr talman! Jag vill i likhet med herr Barnekow deklarerera att, därest en framställning i ämnet förelegat från Kungl. Maj:t, jag för min del icke skulle haft någonting emot att rösta för bifall till densamma. Att bifalla en motion i ett än så ömmande fall skapar emellertid ett prejudikat, vilket kan återopas i framtiden. I det här landet vimlar det av fränskilda fruar, av vilka åtskilliga kunna komma i en belägenhet liknande det nu aktuella fallet. Med hänsyn härtill är det försiktigast att riksdagen icke nu skapar ett prejudikat, och det är därför, herr talman, som jag fortfarande yrkar bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten avgivna reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övertägande ja besvarad. Herr Svedman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 5:o. i utskottets förevarande utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 6 och 7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Pension åt
folkskollära-
ren N. Hans-
son Wester-
grens frän-
skilda hustru.*

Punkten 8, angående pension åt folkskolläraren Nils Hansson Westergrens fränskilda hustru.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Kyling**: Herr talman! Den punkt vi nu gå att behandla är grundad på en motion i denna kammare av fröken Nygren och mig. Det har varit ganska intressant att åhöra den debatt, som nyss fördes och som gällde ungefär samma sak som den föreliggande. Jag är bara litet förvånad över att de som bildade majoritet i utskottet då det gällde punkt 5, alltså frågan om pension åt byråchefen Thulins fränskilda hustru, icke bildat majoritet för att också folkskollärare Westergrens fränskilda hustru skulle tillerkännas pension. De två fallen äro nämligen ungefär parallella.

Utskottet vill nu för sin del påpeka, att Kungl. Maj:t bör ta initiativ i sådana här frågor, och det kan ju kanske vara på sin plats att så sker. Utskottet slutar också sitt utlåtande med ett uttalande om att Kungl. Maj:t bör ta denna fråga under övervägande och efter en utredning därav eventuellt framlägga förslag i ämnet. I utskottsutlåtandet heter det nu, att i vissa fall särskilda skäl förelegat för ett positivt resultat. Jag frågar då: vilka särskilda skäl skulle

Pension åt folkskolläraren N. Hansson Westergrens fränskilda hustru.

(Forts.)

kunna återopas i detta fall? Ja, som skäl kan jag nämna, att änkan Westergren har fostrat fem barn. Gent emot detta invänder man kanske, att barnen ha försörjningsplikt mot sin mor. Tre av de nu levande barnen — ett har gått under i sitt arbete till sjöes under krigsåren — ha emellertid skaffat sig en försörjningsbörda, som gör att de icke nämnvärt kunna bidra till moderns uppehälle. Personer, som känna fru Westergren närmare, ha för mig intygat, att hon under ett mångårigt äktenskap haft att brottas med synnerligen stera svårigheter; hon har under dessa år kan man säga blivit psykiskt bruten. Hade det nu råkat sig så att hon fortsatt sitt äktenskap ytterligare fem år, skulle hon ha gjort sig kvalificerad till full pension. Hennes make hade under sin tjänstetid fullgjort alla premieinbetalningar för pensionen. Samma år som han blev pensionsberättigad dog han, och han hade följaktligen icke erhållit någon utdelning på de gjorda premieinbetalningarna under årens lopp. Man kan därför tycka, att den efterlevande änkan borde kunna erhålla någon årlig pension. Nu har emellertid utskottet skrivit, vilket jag tidigare delvis antydde, att utskottet för sin del icke är berett att medverka till en dylik uppmjukning under annan förutsättning än att Kungl. Maj:t efter föregående utredning rörande konsekvenserna finner skäl föreligga att ändra nuvarande praxis på ifrågavarande område.

Här föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande, och med hänsyn härtill torde det knappast nu finnas någon möjlighet att här i kammaren ens med återopande av det parallellfall, vari kammaren för en stund sedan fattade beslut, nå ett positivt resultat. Jag vill emellertid, herr talman, vädja till det statsråd, och det blir väl då närmast finansministern, som måhända snart nog får ta hand om denna fråga, att han för det första tar en titt på det nämnda parallellfallet och för det andra låter sitt hjärta medverka i beredningsarbetet för frågans lösning. Jag ämnar, herr talman, icke yrka bifall till motionen, då jag anser ett sådant yrkande icke kunna ge något positivt resultat, och jag får sålunda sluta mitt anförande utan något yrkande.

I detta anförande instämde fröken *Nygren*.

Fru Nordgren: Herr talman! Jag hade en motion i detta ärende 1937. Jag vågade den gången icke gå så långt som att begära, att fru Westergren skulle få pension efter sin man, utan hemställde endast att hon skulle få ett understöd med ett så blygsamt belopp som 600 kronor om året. Jag kunde vid det tillfället vitsorda — efter en mycket noggrann undersökning — att det förelåg verkligt behov av understöd. Jag fann det beklämmande, att riksdagen vid detta tillfälle ställde sig avvisande, därför att då kunde det ju icke bli någon principfråga, utan endast en fråga om understöd. Jag har kunnat konstatera, att man många gånger sträcker sig ganska långt här i kammaren, när det gäller pension åt personer, som ha det relativt bra ställt, medan man i detta fall ställde sig avvisande ehuru det faktiskt förelåg sådana förhållanden. att man bort hjälpa. Jag ber att få ansluta mig till den sista delen av herr Kylings uttalande, nämligen att Kungl. Maj:t måtte taga upp denna fråga och bringa hjälp åt fru Westergren, ty den behövs verkligen för hennes vidkommande.

Häruti instämde herr *Törnkvist*.

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Jag medger, att utskottets ställningstagande till denna fråga, framför allt de utskottsledamöters, som bildade majoriteten under punkt 5 av detta utlåtande, kan förefalla litet egenomlig, om man icke känner de förhållanden som ligga bakom och principerna

Pension åt folkskolläraren N. Hansson Westergrens frånskilda hustru.
(Forts.)

för utskottets behandling av pensionsfrågor. Vi ha ju inom utskottet nästan systematiskt intagit den ställningen i sådana här fall att, om det icke föreligger en proposition från Kungl. Maj:t, hemställa, att Kungl. Maj:t skulle pröva frågan. Om jag icke minns fel — jag kan icke bestämt säga det, men mitt minne skulle svika mig mycket, om så icke var förhållandet — hänvisade utskottet vid behandlingen av fru Nordgrens motion henne att göra framställning till Kungl. Maj:t, för att Kungl. Maj:t på så sätt skulle få pröva frågan. Det finns ju icke någon riksdag, då det icke kommer fram en hel del liknande fall som detta. Om man gör jämförelser och känner till förhållandena, så kan man icke, även om man låter hjärtat tala, jämställa frågorna om pension till fru Thulin och till fru Westergren. Jag har själv talat med fru Westergren. Hon har för mig lagt fram sin ställning — det var sedan utskottet tagit ställning till förslaget. Jag har uppmanat henne att göra framställning till Kungl. Maj:t, och jag har den varma förhoppningen, att Kungl. Maj:t också skall beakta denna framställning, och då vi få möjlighet att kommande år pröva det. Här har icke gjorts något särskilt yrkande från motionärernas sida, och då har jag icke annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 9—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 20.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 41, i anledning av väckt motion angående utredning om ändring i gällande bestämmelser om statliga befattningshavares familjepension för frånskild och efterlevande make m. m.;

nr 42, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om inrättande av vissa nya ordinarie tjänster i riksgäldskontoret; och

nr 43, angående användande av riksbankens vinst för år 1943.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 21.

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark samt om åtgärder till förhindrande av för tidig skörd av skogsbär.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 146 av herr *Hallagård* samt motionerna i andra kammaren nr 76 av herr *von Seth* och nr 163 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl.

I motionen II:76 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utarbetande och framläggande av förslag till lagbestämmelser angående skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark.

I motionerna I: 146 och II: 163, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att sådana bestäm-

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

melser måtte utfärdas, som förhindrade att omogna skogsbär plockades och skördades.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, II: 76 samt I: 146 och II: 163, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Ragnar Bergh*, *Lodenius* och *Gustafsson* i Lekåsa.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Gustafsson* i Lekåsa: Herr talman! Vid detta första lagutskottets utlåtande nr 20 är fogad en reservation av herrar *Ragnar Bergh*, *Lodenius* och undertecknad.

Vi ha ju många gånger tidigare här i kammaren behandlat de frågor som detta utskottsutlåtande avser. Det har alltid kanske med en viss rätt framhållits, att även skogsbären skulle vara en egendom som skulle tillhöra ägaren, men nästan varje gång har utskottet avstyrkt de gjorda framställningarna med olika motiveringar. Om vi se i den redogörelse, som har lämnats i förevarande utskottsutlåtande, så har det även funnits tillfällen, t. ex. 1935, då lagutskottet gått in för att begära utredning, på vilket sätt skogsbären skulle kunna skyddas åt ägaren. Nu har jag icke, herr talman, för avsikt att göra något särskilt uttalande beträffande denna del av utskottsutlåtandet, utan jag skall inskränka mig till att huvudsakligen yttra mig om motionen II: 163 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl.

Det har ju i denna motion påtalats, att skogsbären skördas omogna. När det gäller bärplockningen så är det ju oftast så, att ute på landsbygden infaller mognadstiden synnerligast för lingonen just mitt under skördetiden. Vi hade därför tänkt, att det skulle ha kunnat finnas någon möjlighet att ordna med skydd i så måtto, att ägarna skulle kunna tillförsäkras rätten till bären på markområden, som ligga närmast intill gården. Nu är ju utskottet av helt annan uppfattning i år, och det går så långt, att det säger följande i sitt utlåtande: »Den fria bärplockningsrätten får sålunda anses utgöra en verklig 'alle mans rätt'. Tillräckliga skäl ha enligt utskottets mening icke förebragts för ett upphävande eller inskränkande av denna rätt. Tidigare framlagda lagförslag i ämnet har icke inneburit något bestämt brytande med den hävdvunna uppfattningen utan utgjort kompromisslösningar, avsedda att förbehålla jordägaren ensamrätt till bären å vissa begränsade områden, företrädesvis i närheten av hans gård.» Det är ju i alla fall ganska beklagligt, att, med den samsättning som riksdagen och i synnerhet denna kammare har, icke ägaren — och vi tänka då särskilt på de mindre jordägarna — skall kunna tillförsäkras skydd för bären på närmast gården beläget markområde. Nu är ju icke samma förhållande rådande som tidigare, då landsortens och jordbrukets folk varit övertaliga och haft större möjligheter att kunna utföra denna bärplockning på tid som varit för dem lämplig. Med den brist på arbetskraft, som nu råder inom jordbruket, är det icke möjligt att tänka sig, att de kunna taga till vara bären just under det skörden bärgas.

Jag hade ju tänkt mig, att vi i år åtminstone skulle kunna finna någon väg på grund av den framställning jag gjorde i debatten förra året. Jag försökte i utskottet att föra den meningen på tal men jag lyckades icke vinna utskottets gehör. Den fria bärplockningsrätt, som utskottsmajoriteten hänfört till kategorien »alle mans rätt», torde, i den mån den överhuvud taget kan anses ha utgjort en verklig rätt, varit begränsad till den egna bygdens folk.

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

Det har varit bygden, socknen eller byn, betraktad som på sätt och vis en enhet, där man icke hållit så noga på gränserna emellan olika fastigheter. Här ha också hjälpsamheten mot grannar och andra förhållanden spelat in. Förhållandena äro numera helt annorlunda. Kommunikationerna ha gjort det möjligt för en massa främlingar att begiva sig till bärrika marker, som helt översvämmats och utplundrats. Det har ju varit nästan en ständigt återkommande sak, att vi ha varit översvämmade av folk, som kommit på cyklar eller i bil, för att icke tala om hela tågsätt, som gått till vissa områden.

Nu är det ju icke så att vi från vår sida velat, att dessa människor icke skulle ha rätt till bären på allmänningsskogarna, kronoskogarna och de ecklesiastiska skogarna. Det har endast varit fråga om skydd för den enskilde jordbrukaren och hans behov.

Jag skulle kunna anföra åtskilliga av de beslut och uttalanden, som tidigare förekommit, men jag finner det nu icke nödigt att upptaga kammarens tid därmed, och därför kan jag inskränka mig till att yrka bifall till motionen II: 163.

Herr von Seth: Herr talman! Frågan om bärplockningsrätten är ju en gammal fråga. Utskottet konstaterar i sitt utlåtande att redan 1899 väcktes det motioner i detta ämne. Första lagutskottet har här i sitt utlåtande slagit ihop tvenne motioner. Den ena motionen avser förbud att plocka bär före viss tid, och den andra motionen, som har framburits av mig själv i denna kammare, syftar till en utredning angående jordägares rätt till de bär som växa på hans egen mark.

Jag vill redan från början förutskicka, att jag till fullo förstår, att här föreligger ett ytterst svårt problem att skipa rättvisa i. Det visas ju icke minst därav att, trots att det under de senaste 45 åren då och då framkommit förslag till riksdagen att söka ordna frågan om tillvaratagande av skogsbären utan att markägarnas rätt kränkes, riksdagen icke har kunnat finna några former för detta. Då jag begär, att Kungl. Maj:t skall utreda denna sak, så är orsaken härtill, att det har visat sig, att upplysning icke verkar tillräckligt. Riksdagen har flera gånger skjutit ifrån sig denna fråga under förmenande av att man genom upplysning skulle kunna få människorna att respektera äganderätten till bären, när det gäller de små markägarna. Jag vill även förutskicka för kammaren att jag icke ett ögonblick syftar till att större markområden såsom kronoparker, bolagsjord och större gårdar på något sätt skulle avstängas från alla bärplockare. Jag pekar i min motion på att förhållandena norr om Dalälven äro helt andra än förhållandena söder om densamma, och jag understryker, att förhållandena inom skilda län äro så olika, att man såsom t. ex. i fråga om berberislagen och vissa andra lagar rörande jordbruket bör höra såväl hushållningssällskap som landsting, innan man föreskriver en sådan lags ikraftträdande inom ett visst område.

Nu säger utskottet självt, att det förstår, att här förefinnas en hel del olägenheter, om en lagstiftning skulle komma till stånd. Samtidigt erkänner emellertid utskottet också, att det förefinnes mycket stora olägenheter, när det gäller bärplockningen, icke minst för de mindre markägarna. Utskottet trycker särskilt på att allmänheten sedan gammalt ansetts äga rätt till bärplockning på annans mark. På den rätten vill jag, herr talman, icke ett ögonblick rucka. Men i den landsända, där jag bor, alltså Jönköpings län, är det huvudsakligen mindre markägare, och det har visat sig, icke minst nu under kristiden, att den mindre jordägaren har fått se sina bär skördade — jag skulle också vilja använda uttrycket skövlade — utan att han själv kunnat

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

få njuta av dem. På grund av jordbrukets avfolkning och icke minst på grund av landsbygdens kvinnors långa arbetsdag ha de icke möjlighet att ägna sig åt bärplockning förrän kanske på söndagarna. Städernas och samhällenas människor ha mera fritid och komma ut i stora horder och icke bara plocka bären omogna utan göra även en hel del annat ohägn.

Därför att en fråga är svår bör den icke vara omöjlig att lösa, och när jag i min motion syftar till utredning, är anledningen den, att jag anser, att tiden nu är mogen för riksdagen att besluta en dylik utredning. Ärendet kommer säkerligen igen, och den irritation, som skapas mellan landsbygden å ena sidan och städernas och samhällenas befolkning å den andra, när det gäller bärplockning, är tyvärr icke på avskrivning. Under hösten 1943 har t. o. m. tidningen Socialdemokraten i viss mån uttalat sig mot den nuvarande oinskränkta bärplockningsrätten. Jag skall be att få citera vad tidningen skrivit härom, vilket återfinnes i min motion. Så skriver tidningen Socialdemokraten: »Det är visserligen inte förbud att plocka bär även inpå ägarens egna knutar. Men nog måste det kännas bittert för en jordbrukare att se vilt främmande människor kliva in över gärdesgårdar och beröva honom bären inpå hans egen stugtomt», och fortsätter: »Det måste betecknas som i högsta grad oförsynt att uppträda på detta sätt mot jordägaren och hans familj. Icke minst nu under krisen, beredskapen och arbetskraftsbristen på landsbygden saknar jordbrukaren ofta möjlighet att konkurrera med andra människor, när det gäller att tillvarataga bären på viss tid. Jordbrukaren och hans familj ha kanske händerna fulla med att bärga skörden på fälten, innan man kan gripa sig an med att plocka skogsbären. Sådan markägare borde verkligen ha rätt att begära av tätorternas folk, att de icke rusa in över gärdena och beröva jordbrukarna vad som skäligen måste betraktas som deras enskilda egendom. Landsbygdens kvinnor ha sannerligen en så tung arbetsbörda och en så lång arbetstid, att de borde kunna förskonas från långa bärresor, då de ha tillräckligt med bär i det närmaste grannskapet på sina egna marker.» Här ha vi således fått ett dylikt erkännande även från detta håll, att saken borde kunna ordnas på ett bättre vis.

Jag förstår till fullo, herr talman, att när det endast finns tre reservanter är det icke stora utsikter att få kammaren att frångå första lagutskottets förslag i denna fråga, men jag skulle ändå vilja vädja till kammaren att inse de svårigheter som, icke minst för de mindre markägarna, äro förknippade med att de själva icke kunna tillgodogöra sig de bär, som växa på deras egen mark. Nu få de söka sig långt bort till andra områden för att kunna få någon del av lingonskörden, som det ju här framför allt gäller. Jag talar icke alls om de stora markägarna, utan jag syftar endast till att ett mindre område skulle avgränsas för de människor som där bygga och bo. Med stöd av detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till klämman i min motion, nämligen en hemställan om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga en skyndsamt utarbetande och framläggande av förslag till lagbestämmelser angående skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark.

Herr Berg: Herr talman! Sedan första kammaren i dag enhälligt och utan votering bifallit utskottets hemställan och därtill kommer att några nya argument hittills i diskussionen icke ha framkommit utöver dem som anförts under alla de år som riksdagen tidigare behandlat denna fråga, så skall jag inkränka mig till att möjligen komma med ett nytt argument emot att genomföra denna lagstiftning om förbud för bärplockning av icke markägare.

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

Här i landet finns det särskilt i Norrland och även i Mellansverige en hel del jordlösa människor, som ha svårt att kunna få någon kontant inkomst. Det finns sålunda kvinnor och barn, som under den övriga tiden av året gå och vänta på att bärtiden skall komma, då de skola kunna uppfylla de önskningar som de ha närt under året att kunna få kontanter för att möjligen köpa sig ett nytt klädesplagg. Även finns det barn och ungdom, för vilka bärplockningen betyder, att de kunna komma ut i skog och mark och första gången få känna, att de kunna hjälpa far och mor med ett litet kontantbidrag. Det argumentet skall man enligt mitt förmenande taga hänsyn till, ty så är verkliga förhållandet, när det gäller dessa trakter. Man känner en hel del jordägare på landsbygden alltför väl för att icke förstå, att om vi skulle få en sådan lagstiftning på detta område, som motionären här åsyftar, så skulle dessa barn som plockat bär för att tjäna en slant icke få fullfölja denna sin önskan. En annan sak skulle man kunna tillägga, nämligen att nog skulle dessa människor på landsbygden finna det vara litet märkvärdigt, om riksdagen och statsmakterna på detta område skulle vidtaga en åtgärd, som skulle påskynda flykten från landsbygden.

Vad sedan den andra delen av utskottets motivering, där utskottet uttalar sig om åtgärder till förhindrande av plockning av omogna bär, beträffar, tror jag att även denna är värd att uppmärksammas. Jag tror även, att riksdagens majoritet gärna skulle önska, att vi kunde komma dithän, att vi kunde få ett förbud mot att plocka omogna bär. Av rent tekniska skäl är det emellertid omöjligt att på detta område införa några bestämmelser.

Det skulle då i första hand vara lingonen, som plockas i omoget tillstånd. Härvid torde emellertid en viss förändring redan ha inträffat. Jag har på höstarna rest rätt mycket på landsbygden och kunde förut ofta observera, att man vid lingontiden hade lingon utbredda på lakan och andra vita kläden till soltorkning. Jag har nu kunnat konstatera, att detta numera så gott som fullständigt upphört — det är sällan man nu ser någonting sådant. Om man går på torgen i de centrala industriorterna eller i städerna kan man vidare iakttaga, att de försäljare, som saluföra soltorkade lingon, få stå där med sina bär osålda. Varpå kan nu detta bero? Jo, just därpå att livsmedelskommissionen och pressen ha igångsatt en propaganda emot detta ofog och att folk även rättat sig efter densamma. En sådan upplysningsverksamhet är det enda medlet att få bort oskicket att plocka omogna lingon.

I fråga om blåbär och hjortron skulle det vara alldeles omöjligt att fastställa någon bestämd tid, då dessa bär skola plockas. När man skall plocka hjortron måste man passa på precis på dagen, då de äro färdiga att skörda — de skola då icke vara mogna utan halvmogna. Tar man icke vara på hjortronen samma dag de plockas, alltså rensar och syltar in dem, så äro de förstörda dagen därpå. För min del kan jag alltså icke begripa, hur man skall kunna tänka sig att få till stånd en bestämmelse på detta område. Det är mycket svårt att lösa frågan om plockning av omogna bär, trots att de flesta av oss önska få en bestämmelse till stånd.

Jag skall sluta med att i likhet med herr von Seth framställa en vädjan, ehuru i rak motsatt riktning. Jag skulle vilja vädja till kammaren att värna om den gamla hävdvunna rätt, som riksdagen under 45 år slagit vakt om, genom att ansluta sig till utskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr von Seth erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Berg sade i början av sitt anförande, att vi motionärer inte kom-

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

mit med något nytt. Jag tror, att samma omdöme i så fall måste drabba herr Berg, ty i den argumentering, som han drev, när det gällde att vederlägga de i min motion framförda synpunkterna, kom han fortfarande med det gamla motivet, att motionen skulle avse att hindra bärplockningen överhuvud taget. Jag vill ytterligare betona, att så alls icke är fallet. Jag har både i min motion och i mitt anförande nyss betonat, att jag endast vill skydda de mindre markägarnas rätt att åtminstone på ett mindre område kring sin gård kunna få tillgodogöra sig skogsbären. När det gäller de stora vidderna vilja vi alltjämt, att bären skola vara var mans egendom och att varje svensk, ung eller gammal, där skall kunna tillgodogöra sig bärskörden. Någon missuppfattning får icke råda om varthän åtminstone jag i min motion syftat. Jag syftar endast därhän, att de mindre markägarnas rätt icke skall kränkas men tillgodoses utan att den gamla hävdvunna rätten att fritt plocka skogsbär på något sätt skall behöva eftersättas.

Jag skulle till slut, herr talman, vilja fästa uppmärksamheten på ett liknande område, där man nu lyckats uppnå förbättrade förhållanden. Jag syftar på rätten att taga julgranar på annans mark. Vi minnas alla, vilken irritation denna fråga först gav anledning till. På detta område har man emellertid nu fått bestämmelser till stånd, varigenom förhållandena parterna emellan blivit reglerade.

Vidare anförde:

Fru Skoglund-Lindblom: Herr talman! Jag skall inte säga många ord i denna fråga, men jag kan dock icke underlåta att i korthet yttra mig. Det är nämligen ett mycket egendomligt förhållande, att denna fråga kommer upp vartenda år. Den tycks ha blivit ett verkligt tvistefrö, och alldenstund man kan påvisa, att man ända sedan år 1899 diskuterat detta spörsmål, kan man med full rätt fråga sig, huruvida det inte borde vara på tiden, att man försökte avföra frågan ifrån riksdagens diskussioner.

Vad är det då man vill uppnå med dessa årligen återkommande motioner? Jo, man vill ha en lag, som hindrar stadsbor och andra att bege sig ut i skogarna och plocka bär. Nog tycker man ändå, att både svamp och bär skulle räcka till för alla. Med all rätt har man också numera gjort propaganda för den naturatillgång, som skogsbären utgöra, och påpekat vikten av att de icke skola förfaras, allra minst i nu rådande tider, då vi i så stor utsträckning äro hänvisade till att på allt sätt tillvarataga våra egna försörjningsmöjligheter. Det har emellertid visat sig, att det varit ofantligt svårt, särskilt på landsbygden, att få tillräckligt med arbetsfolk, som kan hjälpa till att tillvarataga bären. Följden blir också, att bär för flera miljoner kronors värde förstöras varje år, trots att både stadsborna och andra människor nu mer än förr dra ut i skog och mark och plocka bär. Jag har den bestämda uppfattningen, att ett förbud mot att plocka skogsbär skulle skapa ett irritationsmoment och ytterligare bidra till att värden av stora mått skulle förspillas.

Det finnes även en annan viktig faktor att taga hänsyn till vid bedömandet av denna fråga. Det är såsom nyss framhölls ifrån herr Bergs sida de människor, som genom bärplockning söka förbättra sina ekonomiska villkor, alltså fattigt folk, som i bärplockningstider se fram emot en extra inkomst.

Man har vidare även påpekat nödvändigheten av att vissa tider för bärplockningen fastställas. Jag tillät mig föregående år att uttala mina tvivel om möjligheten av att fastställa dylika tider. Vi, som sedan barnåren äro

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

vana att gå i skogarna, ha sett hur bären mogna vid olika tider på olika platser. En föreskrift av detta slag skulle säkerligen innebära, att ännu mera bär skulle förfaras på de öppna marker, där bären förtorkas av solen.

Det är även en annan omständighet, som i detta samband är av yttersta vikt och som även påpekas i utskottsutlåtandet, nämligen att de bärplockare, som uppträda i skog och mark, böra iakttaga hyfs och visa aktning både för naturen och markägaren. Detta lär väl av ingen bestridas och är en ingalunda oviktig detalj i detta resonemang, som bör särskilt understrykas i denna debatt. Den bärplockande allmänheten far nu alltför mycket fram som vandaler ute i skog och mark. Jag tror emellertid, att det för att råda bot på detta missförhållande är nödvändigt att finna en helt annan lösning än den som herrar motionärer i sin motion föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag samtidigt som jag uttalar den förhoppningen, att dessa bärplockningsdiskussioner i riksdagen icke skola återkomma på samma sätt som hittills har skett.

Herr Lundberg i Uppsala: Herr talman! Såväl herr von Seth som de övriga motionärerna ha under diskussionen hävdat, att man skall skydda markägarnas rätt. Herr von Seth talade varmt för att man skulle respektera de små jordbrukarnas äganderätt, som han menade skulle kränkas genom att bärplockning vore tillåten å deras marker. Jag finner mig ha all anledning att påminna såväl herr von Seth som övriga motionärer om att det icke existerar någon enskild jordägarerätt på detta område. Däremot finnes det en allmän rätt, och innan man skrider till en lagstiftning måste man komma ihåg, att ett förbud mot skördande av skogsbär skulle innebära, att man fråntar allmogen den kanske sista rätt den har att få del av de gåvor naturen kan skänka i form av skogsbär och dylikt. Jag tror, att det är anledning för herrarna att även uppmärksamma detta sakförhållande och ta hänsyn härtill.

Det kan kanske i detta sammanhang som ett förtydligande av rättsuppfattningen på detta område förtjäna att påpekas, att denna äganderätt till bären i form av vad man kallar »alle mans rätt» kraftigt understrykes av universitetskansler Östen Undén i ett uttalande i hans arbete »Svensk sakrätt». Han ifrågasätter där exempelvis, huruvida det kan anses lagligt giltigt, att en länsstyrelse ger tillstånd till fridlysning av ett visst område. Han säger i detta sammanhang bland annat: »Ehuru det icke sällan förekommer, att jordägare genom annons i tidningarna förbjuder bärplockning och även länsstyrelserna emellanåt synas ha lämnat sin medverkan till dylik fridlysning av skogsområden, torde sådana förbud sakna rättslig giltighet.» Vidare heter det: »Regeln blir alltså, att äganderätt till vilda bär, svamp, örter och blommor stiftas genom lovlig ockupation.»

Denna uppfattning om alle mans rätt till skogsbär och dylikt har även understrukits i fritidsutredningens betänkande, och den har även poängterats i en doktorsavhandling av docent Ljungman, där denne klart och tydligt ger till känna, att denna rätt till skogsbär icke tillkommer den enskilda jordägaren. Jag tror, att det är anledning att påminna om dessa saker i detta sammanhang.

Jag skulle även vilja med några ord beröra den motion, som i denna fråga avlämnats av herr Pettersson i Dahl m. fl. I denna synes man vilja göra gällande, att man på lagstiftningens väg skulle kunna ordna så, att skogsbär och dylikt mognade på en viss tidpunkt. Detta har bland annat motiverats med att det är ont om folk på landsbygden och att man därför efter vad jag kan förstå behöver ha det arrangerat så, att skogsbärens mogna vid en tidpunkt.

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

då jordägarna ha tillfälle att gå ut i skogarna och plocka bär. När jag hör jordbrukets representanter tala om bristen på folk på landsbygden och vid vissa tillfällen med darr på rösten även beklaga sig över flykten från landsbygden, skulle jag vilja säga, att om man håller på tillräckligt länge med sina olika attacker mot folk, som sakna egendom, så dröjer det inte alltför länge, innan jordbrukarna ha fått i väg både sina söner och döttrar såväl som folk i allmänhet från landsbygden. Det synes på jordbrukarhåll faktiskt råda den uppfattningen, speciellt hos dem som kalla sig för landsbygdspartiet, att de på detta område skola försöka skapa så olägliga förhållanden som möjligt. Nu talar man för all del vackert om att man skall skydda de små jordägarna mot folk från städer och samhällen, som komma och göra ohägn på deras marker. Jag tror emellertid, att det är alldeles felaktigt att föreställa sig, att dylikt tal skall gå i folk. Det skulle vara bättre, om man klart och tydligt sade ifrån, att det i viss mån är tanken på ekonomisk vinning, som ligger bakom det hela, och att det är där den egentliga kärnpunkten ligger.

Med tanke på att man gjort vissa jämförelser mellan jaktvården och jakt-skyddet och skyddet för skogsbär, kan jag inte underlåta att säga, att jag har en känsla av att de som äga jorden kräva oerhört mycket hänsyn för sina intressen. I fritidsutredningens betänkande citeras exempelvis ett uttalande av Svenska jägareförbundets styrelse, i vilket det heter: »I närheten av samhällen är jakten på söndagarna för närvarande i regel mer eller mindre omöjliggjord. Härigenom tillskyndas även markägaren en ekonomisk förlust på grund av värdeminskningen av jaktarrendet. Denna värdeminskning blir så mycket större genom det förhållandet, att de flesta jägare endast disponera denna dag för jakten.» Jag skulle vilja vädja, inte minst till jordbrukarna i denna kam-mare, att noga tänka sig för, innan de driva detta avskärande av folks möj-ligheter att utnyttja urgamla rättigheter ännu längre. Ty om man nu stiftar en lag, som omöjliggör för folk ute på landsbygden och annorstädes att plocka bär i skogen, tror jag att denna lagstiftning kommer att uppfattas som icke motsvarande de uppfattningar om rätt och rättvisa, som gälla ute bland den svenska allmogen. Jag tror, att det är farligt att stifta lagar, om vilka allmo-gen i allmänhet anser, att de icke skola följas. Om herr von Seth rest omkring exempelvis i norra Uppland och tagit del av där rådande uppfattning av la-garna om jakträtt och dylikt och vilken syn man där har på exempelvis tjuv-skytte, skulle han fått en allvarlig tankeställare. Det är därför synnerligen angeläget, att man icke slår in på samma väg, när det gäller skogsbären.

Herr talman! Jag har med vad jag anfört velat understryka, att det i dag icke gäller jordägarens rätt utan frågan, om riksdagen skall fråntaga allmän-heten en rätt, som sedan urminnes tider varit den given. För egen del anser jag, att denna rätt tillhör allmogen, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! Jag vill till herr Lundberg i Uppsala säga, att jag själv inte har någon ekonomisk vinning och inte heller har någon som helst möjlighet att skaffa mig någon sådan av denna bärplockning. Jag talar alltså här inte alls i egen sak.

Nu säger herr Lundberg i Uppsala — herr Berg och fru Skoglund-Lind-blom ha också slagit på samma strängar — att denna fråga gäller allmän-hetens urgamla rätt att plocka bär i skogarna. Herr Berg sade sig komma med ett nytt argument — de jordlösa människornas rätt till förvärvsmöjlig-heter. Han ansåg, att det var mycket betydelsefullt, att barnen och hustrurna till de människor, som icke ägde någon egen mark, genom bärplockning hade

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

en möjlighet att förvärva inkomster, så att de kunde lämna ett tillskott till familjens uppehälle. Jag vill säga till herr Berg, att detta inte alls är något nytt argument. Precis samma argument har jag fört fram i riksdagen vid olika tillfällen tidigare.

Jag skulle vidare till herrar Lundberg och Berg vilja säga, att jag tror inte alls, att ni veta vad ni egentligen tala om, när ni göra gällande, att det är de jordlösa människorna, som genom de ifrågasatta bestämmelserna skulle förtas möjligheten att förskaffa sig en liten inkomst på hösten, när de räknat med att kunna få en sådan. Vilken är då den allmänhet eller dessa jordlösa som utskottets talesmän vilja skydda? Är det de stadsbor, som komma ut på landsbygden i stora bussar, fara över omfattande marker, där de inte bara förstöra inhägnader o. s. v. utan även rafsa till sig bär i omoget skick, vilka bli förstörda, så att de varken kunna utnyttjas av plockarna själva eller försälas i marknaden.

Utskottets förespråkare säga, att de tro, att den propaganda, som livsmedelskommissionen igångsatt och vars vikt även påpekats av utskottet, skall göra god verkan. Jag vill ingalunda bestrida, att den kanske har en viss betydelse, när det gäller försäljningen på torgen, men jag tror inte, att den spelar så stor roll beträffande de enskilda hemmen. Dessa besök från städerna medföra i varje fall, att barnen i de fattiga familjerna ute i bygderna, som beräknat att de skola få en liten extra inkomst, så att de kunna hjälpa far och mor, inte ha någon möjlighet att förvärva en sådan, därför att det inte finns några bär kvar i skogarna utan ha tagits av andra. Det kan mycket väl bli så, som herr von Seth sade, att de få resa långt ifrån den plats, där de själva bo, för att i sin tur rafsa till sig litet bär till eget behov och för att sälja. Jag tror, att om herrarna hade litet grand kännedom om hur denna sak ligger till ute i bygderna, skulle ni inte vara så stora i munnen och säga, att här gäller det att skydda de fattigas rätt. De fattiga äro någonting helt annat än de stadsbor som ha råd att ta bil och buss ut på landsbygden, harva genom skogarna och ta bären ifrån dem, som bo där ute.

Denna fråga har nu kommit i en särställning genom den livsmedelsbrist, som under senare år varit rådande. Livsmedelskommissionen och dess underlydande organ ha under årens lopp medverkat till dessa utflykter till landsbygden från städer och samhällen genom att utfärda bestämmelser, enligt vilka hjälp av det allmänna lämnas till anordnande av dylika resor, därest de kunna företagas gruppvis. Därigenom har möjlighet beretts befolkningen i städer och samhällen att komma ut och plocka åt sig bären på landsbygden.

Herr Berg framhöll att man av tekniska skäl inte skulle kunna genomföra en förordning, som stadgade, att vissa bär icke finge plockas före en viss bestämd tid. Vi äro vana vid att tekniska skäl anföras mot våra förslag från bondeförbundshåll. Jag vill i detta sammanhang erinra om att när bondeförbundet i många år stred för en rättvisare fördelning av kristilläggen på folkpensionerna, anfördes det av olika talesmän i riksdagen och på statsrådsbänken, att detta förslag av tekniska skäl vore ogenomförbart. Trots att de tekniska svårigheterna enligt uttalande från såväl pensionsstyrelsen som generalpoststyrelsen fortfarande förelägo, genomfördes emellertid senare en ändring av bestämmelserna så småningom. Men detta förslag gällde andra kategorier och kom inte från oss. Jag vill med detta ha sagt, att om man verkligen vill genomföra ett förslag, så kunna icke tekniska skäl hindra förslagets genomförande.

Det har i denna debatt anförts, att motionärerna inte kommit med några nya argument, när de vänt sig emot alle mans rätt att plocka omogna bär o. s. v.

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

Ja, om det nu under alla år varit en oriktighet att folk fått plocka omogna bär, förstår jag inte, varför man inte skall kunna ändra på detta felaktiga förhållande. Fru Skoglund-Lindblom gick så långt, att hon begärde, att den nu skulle avfärdas från riksdagsförhandlingarna. Även jag har samma uppfattning. Just det skälet, att denna fråga kommit igen med så bestämda intervaller nästan varje riksdag under dessa 45 år, talar särskilt för att kammaren bör observera, att det är en stark stämning i landet för att en ändring här genomföres. Denna fråga är inte värre att lösa än många andra frågor, som riksdagen mången gång löst och genom utredningar kommit till rätta med. Finnes bara den rätta viljan, tror jag att det är goda möjligheter att man skall kunna lösa även detta problem. Jag tror emellertid inte att fru Skoglund-Lindbloms önskan kommer att uppfyllas på det sätt hon själv tänkt sig. Jag tror nämligen att hennes önskan kommer att uppfyllas på det sättet, att riksdagen förr eller senare på ett eller annat sätt verkligen försöker lösa detta problem.

Fru Skoglund-Lindblom anförde även att det borde införas en propaganda för att folk skulle uppträda hyfsat och med måtta i skog och mark. Hon uttalade även att folk borde rätta sig efter denna propaganda. Hon tillade för övrigt, att enligt hennes uppfattning folk redan i stor utsträckning rättat sig efter den propaganda, som redan bedrivits i detta avseende. Tror verkligen fru Skoglund-Lindblom att personer, som känna till, att om de själva inte passa på tillfället att på goda bärmarker före alla andra rafa åt sig omogna bär, så kunna andra hinna före att plocka dessa bär, verkligen rätta sig efter fromma tillsägelser att de skola vänta, till dess bären hunnit mogna? Man måste känna folkmentaliteten bra dåligt, om man skall tro att de personer, som ge sig ut i markerna för att plocka bär — och dessa personer äro inte alltid de bästa — verkligen ställa sig dylika fromma önskingar till efterrättelse och ändra sin taktik vid bärplockningen. Många av dessa människor komma helt säkert att inte på något sätt rätta sig efter tillsägelser om att de skola uppträda hyfsat och snällt, så att de ta hänsyn till folk på platsen, som äro fattiga och behöva tjäna de pengar de kunna få på grund av bärplockning. Tror exempelvis herr Lundberg i Uppsala, att dessa bärplockare rätta sig efter sådana tillsägelser?

Då första lagutskottet under alla dessa år konsekvent avstyrkt motioner i denna fråga, har denna fråga så småningom blivit en prestigefråga för utskottet, som skulle anse det vara en prickning av utskottet, om det ändrade sin tidigare uttryckta uppfattning. På grund av gammal konservatism i första lagutskottet har det således blivit synnerligen besvärligt att få en lösning på denna fråga. Genom omständigheternas makt kan emellertid uppfattningen inom första lagutskottet någon gång i framtiden ändras.

Herr talman! Jag kan inte finna annat än att det saknas några som helst bärande skäl för utskottets ståndpunktstagande i frågan. Jag vidhåller därför den uppfattning, som kommit till uttryck i den av mig väckta motionen i denna kammare nr 163, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Berg erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Pettersson i Dahl påstår, att jag inte vet vad jag talar om. Jag skulle kunna returnera detta påstående till herr Pettersson i Dahl i anledning av att han gjorde gällande, att han alltid talat till förmån för de fattiga på landsbygden. Jag vill då fråga herr Pettersson, om han verkligen tänkt fortsätta härmed. Under sådana förhållanden skulle han väl icke ha motionerat i denna fråga, då ju vid ett bifall till motionen de fattiga människorna å

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)
landsbygden skulle frångåas möjligheten att få en extra inkomst på bärplockning.

Herr Lundberg i Uppsala, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! När jag läste herr Petterssons i Dahl motion, fick jag det intrycket, att han måste vara något slags teaterbonde, som inte kände till förhållandena på landsbygden. Då jag allt sedan barndomen varit med om att plocka bär på landsbygden och delvis även från egen mark, vet jag nämligen, att denna fråga alls icke ligger till på det sätt, som herr Pettersson i Dahl gör gällande.

Enligt herr Petterssons i Dahl förslag är det väl meningen, att man skulle söka införa några slags befattningar som lingonplockningskonsulenter. Om nu herrar Pettersson i Dahl och Gustafsson i Lekåsa blevo utnämnda till dylika konsulenter, är jag övertygad om att de skulle få det ganska otrevligt, när de kommo ut på landsbygden. De skulle säkerligen återvända snabbare än de kommit ut.

Gentemot herr Petterssons i Dahl resonemang om de fattiga på landsbygden vill jag i detta sammanhang framhålla, att jag inte kan bli övertygad om att det är för att skydda de fattiga på landsbygden, som herr Pettersson i Dahl och övriga motionärer motionerat. Det är säkerligen för att tillvarata andra intressen.

Jag vill till sist ställa den frågan: vart skall folk så småningom ta vägen, när de vilje bege sig utanför stugknuten? Skola de endast få hålla sig på landsvägarna? Om herr Pettersson i Dahl och andra likasinnade få sin vilja igenom i lagstiftningsväg, kanske vi som allmän egendom endast få behålla stora landsvägar, där vi emellertid inte få stiga över diken för att plocka bär.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Härefter yttrade

Herr Pettersson i Hällbacken: Herr talman! Denna fråga återkommer liksom galten Särimmer. Även om frågan inte återkommer varje år, så sker det enligt vad jag vill minnas från min riksdagstid åtminstone vartannat år. Alltsedan jag kom till riksdagen 1922 har man stött och blött denna fråga, som varit uppe till behandling långt före det herrar Pettersson i Dahl och von Seth kommo till riksdagen. Upprepade gånger har man försökt förmå riksdagen att genomföra en lagstiftning, som i själva verket skulle visa sig bli praktiskt ogenomförbar, om inte en hel del människor skulle bli brottslingar. Huvudsakligen den allra fattigaste delen av landets befolkning skulle drabbas av en sådan lagstiftning. Under det sista decenniet har man lagt upp denna fråga på det sättet, att man sökt genomföra förbud mot att plocka omogna bär. Svårigheterna att kunna genomföra en dylik lagstiftning äro emellertid nästan oöverstigliga. Den som känner till skog och mark, vet att det inom ett område om exempelvis 2 000 m² i fråga om mognaden av bären kan skilja på minst en vecka, allt eftersom bären befinna sig på en nord- eller sydslutning. Enligt min uppfattning är det därför omöjligt att i praktiken genomföra en lagstiftning på detta område. Upplysningsverksamhet är — såsom det har framhållits av utskottet och flera talare i dagens debatt — den enda riktiga och effektivt framkomliga vägen på detta område. Mer och mer komma bärplockarna till insikt om att de i eget intresse böra hålla sig till endast mogna bär och lämna de omogna kvar.

Allt sedan dessa frågor började bli föremål för riksdagens behandling ha

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

framställningar om ändrade bestämmelser rörande rätten till bärplockning kommit från endast vissa delar av riket. Varken högermän, bondeförbundare eller folkfrisinna från de nordligare delarna av landet ha framställt några yrkanden om förbud mot bärplockning på annans mark. Bland de breda folklagren anser man nämligen att det är en väsentlig tillgång för vårt lands folkförsörjning, att man skall kunna tillvarataga de bär, som finnas i skogen. Dessa bär, av vilka det finns sådana oändliga massor, skulle nämligen i annat fall icke kunna bli tillvaratagna.

Jag vill med några exempel ytterligare belysa det orimliga i den ståndpunkt, som intagits av motionärerna i denna fråga. Antag, att vi allt sedan exempelvis 1938 skulle ha haft en förbudslagstiftning på ifrågavarande område. Antag vidare, att exempelvis 70 % av bolagen i landet i det uppgivna syftet att skydda jakt- eller viltbeståndet eller nyplanterad skog fridlyst för bärplockning på markerna. Därast under sådana förhållanden därjämte omkring 50 % av landets övriga skogsägare infört samma fridlysningsbestämmelse på sina marker, hur hade vi då kunnat klara landets folkförsörjning? Att vi under de krigsår, som gått, lyckats bemästra våra försörjningsproblem relativt bra, måste i stor utsträckning bero på att vi haft möjlighet att på ett effektivt sätt tillvarataga de omätliga rikedomar, som finnas i våra skogar. Betydelsen för folkhälsan att till den vardagliga kosten för barn och andra kunnat tillsättas icke obetydliga kvantiteter frukter och bär kan icke nog skattas.

I mitt hemlandskap med dess stora tillgångar på bär få tyvärr betydande kvantiteter bär ruttna bort årligen på grund av att de icke bli tillvaratagna. Under bär säsongen är det emellertid åtskilligt med fattigt folk, som kunna förbättra sin ekonomi genom att plocka exempelvis lingon, hallon och blåbär samt på sina håll även hjortron. Dessa bärplockare komma inte endast från industri-samhällen och städer eller lantarbetarhem. I stor utsträckning är det nämligen bondfamiljerna själva — främst då genom bondsöner och bonddöttrar — som plocka bär i skogarna. De extraförtjänster, som dessa bärplockare kunna skaffa sig, äro icke föraktliga och de räcka säkerligen för dem att skaffa sig en del förnödenheter av olika slag för livets uppehälle.

Redan innan jag blev ledamot av denna kammare hade jag tillfälle att flera gånger förvåna mig över att personer verkligen kunde motionera i en fråga som denna. Redan då gjorde jag den reflexionen, att dessa motionärer icke voro förtrogna med förhållandena inom stora delar av vårt land. I annat fall hade dylika motioner aldrig behövt väckas.

Gentemot herr Pettersson i Dahl, som sökte göra gällande, att det skulle förefinnas en strävan hos vissa mindre jordbrukare att söka skydda sig själva genom den ifrågasatta lagstiftningen, vill jag med skärpa framhålla, att ett dylikt resonemang alls icke kan anammas av de jordbrukare i gemen, som verkligen äro insatta i denna fråga och inte anlägga demagogiska synpunkter på densamma. Jag är själv jordbrukare, och jag känner åtskilliga jordbrukare i mitt län, som, om de skulle bli tillfrågade i saken, skulle förklara, att en lagstiftning av nu ifrågasatt slag skulle bli en lagstiftning mot folkets breda massa. En sådan lagstiftning skulle förhindra utnyttjandet av våra skogars rikedomar på bär och frukter, och den skulle därför aldrig vinna gehör hos det övervägande flertalet av landets invånare, som vilja ha fri tillgång till bären i våra skogar.

Herr talman! Jag ber om överseende med att jag tagit kammarens uppmärksamhet i anspråk under kanske alltför lång tid. Jag har emellertid velat starkt understryka, att en förbudslagstiftning på detta område skulle bli synnerligen olycklig. Jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

Herr Pettersson i Dahl, som nu på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! På herr Bergs fråga, huruvida jag i fortsättningen ville strida för den fattigare delen av vårt lands befolkning, vill jag svara ett obetingat ja.

Herr Lundbergs i Uppsala beskyllning mot mig, att jag skulle vara något slags teaterbonde, har jag ingen anledning att på något sätt ta åt mig. Jag kan i detta sammanhang returnera det av honom använda uttrycket till honom själv och säga, att han förefaller vara en utmärkt bra teaterbärplockare.

Vad herr Lundberg i Uppsala nyss anförde om att jag i min motion skulle ha framhållit önskvärdheten av att den lovliga bärplockningstiden icke skulle få infalla under skördetiden faller på sin egen orimlighet, därför att motionen inte alls nämner detta, utan dessa ting omtalas i den motion som herr von Seth väckt.

Herr Petterssons i Hällbacken påpekande om att talesmännen för ändrade bestämmelser på detta område oftast äro från södra Sverige är visserligen i viss mån riktigt. Förhållandena äro självfallet också olika inom olika delar av vårt land. Vi från södra Sverige ha emellertid icke helt saknat stöd för våra krav i denna angelägenhet även från norrlänningar. Om jag inte missminner mig, har nämligen herr Jacobson i Vilhelmina åtminstone tidigare stått på samma linje som jag i denna fråga. De som verkligen vilja hjälpa den fattigare delen av befolkningen till möjligheter att tjäna en extra slant på bärplockning äro inne på fel väg, om de ställa sig avvisande till de krav jag framfört i min motion.

Vad sedan herr Lundberg i Uppsala anförde beträffande konsulentverksamhet på detta område vill jag till sist framhålla, att jag hade en liknande tanke under fru Skoglund-Lindbloms anförande. Utan några särskilda konsulenter skulle det nämligen vara omöjligt att för de personer, som komma ut i markerna, påpeka hur de böra uppträda etc. Det skulle således vara nödvändigt att anställa några konsulenter, politruker eller vad man vill kalla dem för att tala om för dessa bärplockare, hur de skola skicka sig ute i skog och mark.

Härpå yttrade

Herr Hammarlund: Herr talman! Det är med en viss tvekan, som jag begärt ordet i denna fråga, då jag faktiskt befinner mig något till höger om motionärerna i detta spörsmål. Herr von Seth redogjorde i sitt anförande för hur han ser på denna fråga och hur den borde ordnas. För min personliga del anser jag att man inte kan få någon rätsida på detta problem, förrän man verkligen respekterar äganderätten. Gör man detta, behöva vi här i riksdagen inte stifta lagar beträffande när folk skall få plocka lingon etc., och vi behöva vidare inte ha särskilda vaktmän, politruker, inspektörer eller andra. Denna fråga skulle då nämligen ordna sig av sig själv precis på samma sätt som motsvarande frågor äro ordnade på andra områden, där man respekterar äganderätten.

Det är alldeles riktigt, som fru Skoglund-Lindblom påpekade, att denna fråga blivit ett irritationsmoment. Jag vill tillägga, att denna fråga till och med blivit en skamfläck på vårt gamla rätts- och kultursamhälle genom att vi icke bifallit de upprepade framställningarna om ändring på detta område. På de flesta andra områden respekteras ju äganderätten. Om jag exempelvis köper en ny rock, är det ju ingen, som påstår annat än att det är min rock. På samma sätt bör det förhålla sig om jag köper ett stycke jord. Jag måste därigenom bli ägare till allt som växer på denna jord. Vid bedömandet av

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

denna fråga få vi icke glömma, att vi befinna oss i gamla Sverige. Vi avse icke — som man skulle kunna tro att döma av en del talares yttranden i denna debatt — att reglera några kolchoser i Ryssland.

Det har i denna debatt upprepade gånger framhållits att det i skogarna finns så stora mängder bär, som skulle ruttna bort, om icke folk fick plocka bären. Jag tror inte på detta resonemang. Det finns nämligen tusentals fält i vårt land, som äro be vuxna med exempelvis sockerbetor. Ingen har väl sett, att dessa betor fått ruttna bort. Om det visar sig nödvändigt lejer vederbörande markägare daglönare eller ingår kompanjonskap med någon arbetare i hälftenbruk för att få skörden bärgad. Det finns vidare stora butiker här i Stockholm. Ingen har väl påstått, att vi bönder skulle behöva komma in till staden och överta dessa butiker, emedan ägarna själva inte orkat sköta dem. Stockholmarna leja nog tillräcklig arbetskraft för att sköta sina butiker. På samma sätt bör det förhålla sig i denna fråga, som rör bären ute i våra marker. Inte ett enda bär skulle behöva förfaras, om man verkligen respekterade äganderätten. På landsbygden finns det kunniga plockare och dugliga handlare inom denna bransch, som skulle kunna arrendera mark av jordägaren, därest denne icke själv önskade plocka bären på sin mark. Jag tror, att dessa arrendatorer komma att sköta sig mycket bättre därför att det skall ligga i deras eget intresse att sköta dessa bärplantor och dessa marker på ett sådant sätt, att de skola kunna få full skörd år efter år. Så blir det emellertid icke, om dessa bärplockare från städerna komma ut; många gånger förstöra de plantorna och då blir det icke några bär flera år framåt.

Herr Berg nämnde, att han skulle komma med ett nytt argument i debatten, och det var, att det fanns jordlösa människor som icke ha någon inkomst och som icke ha råd ens att köpa ett enda nytt plagg. Jag skulle vilja säga om dessa fattiga människor, som äro jordlösa och icke ha råd att köpa ett plagg, att de måste ha köpt en lyxbil för sina pengar, ty de som skola plocka bär komma alltid ut i lyxbilar. När man här talar om att de icke ha råd att köpa ett nytt plagg skall jag be att få redogöra för ett fall för herr Berg. Det var nämligen en arbetare hemma i min bygd, han flyttade bort för tio år sedan och skaffade sig ett litet småbruk uppe vid Hallandsåsen. Varje år kom han ned och lämnade oss bär. Men ett år kom han icke, och då ringde jag och frågade, om han icke skulle komma med bär. Han svarade då, att han i år icke kom med några bär därför att det fanns inga att skörda, då dessa plockare ifrån städerna hade plockat alla bär till och med halvmogna och då fanns det icke några bär att plocka och härigenom försvann hans möjlighet, att för bären köpa barnen kläder.

Herr Lundberg i Uppsala nämnde om att landsbygdspartiet vill skapa odrägliga förhållanden ute på landsbygden och att befolkningen därför icke stannar kvar. Det måtte vara en missuppfattning av herr Lundberg i Uppsala. Vi ha nämligen alltid ansett såsom vår främsta uppgift att skapa drägliga förhållanden åt landsbygdens folk, så att de kunna stanna kvar. När man här i kammaren resonerar om dessa teaterbönder som föra jordbrukarnas talan, är det kanhända ganska onödigt av mig att svara därpå. Det är kanske ändå att gå litet för långt från herr Lundbergs i Uppsala sida, när han vill inför kammaren låta påskina, att jordbrukare som äro födda på en bondgård och sedan varit jordbrukare i 30 å 40 år skulle vara någon sorts teaterbönder. Det tycker jag icke är riktigt. Det är samma förhållande som om man säger att äggen skola lära hönan värpa.

Jag menar med detta mitt resonemang, att vi komma aldrig att få någon rättsida på detta problem, förrän man respekterar äganderätten och detta ju

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

förr dess hellre. Ty det kan icke vara riktigt att ha en undantagslag som denna. Det är nästan den enda som vi ha kvar i samhället. Äger man en sak, bör man också ha bruksrätten till densamma, och det skall icke vara på det sättet att en familj t. ex. skall betala räntor och skatter för ett visst jordområde, men att när sedan skörden är mogen eller halvmogen komma andra människor och plocka denna skörd. Det kan icke vara riktigt, och det stöter mitt rättsmedvetande. Herrarna få tänka vad ni vilja i denna fråga, men jag kan aldrig anse det vara rätt utan anser såsom jag alltid sagt förut att det är oriktigt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Petterssons i Dahl m. fl. motion.

Herr **Lundberg** i Uppsala, erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag skulle gentemot herr Hammarlund vilja säga, att när jag använde ordet teaterbönder var det därför att när en jordbrukare kan skriva en sådan motion som herr Pettersson i Dahl har man anledning sätta i fråga, om den som skriver en sådan motion verkligen känner någonting till om bärplockning, om bärens mognad o. d. När herr Hammarlund talade om en del saker, bland annat att om jag köper en rock är den min och att folk skulle gå in i stockholmsbutiker och taga för sig, tror jag att herr Hammarlund talar om något helt annat. Vad man härvidlag skall göra klart för sig är, att jordägaren icke äger enskild rätt till skogsbären. Det är detta som är det centrala i denna fråga och därmed punkt.

Jag skulle vilja säga, att herr Hammarlund röjde vad som innerst ligger till grund för motionen, då han sade att man skulle lämna ut bärplockningen till arrendatorer och dessa arrendatorer skulle bli så att säga en sorts bärplockningsbolag. Det är själva kärnan. Det skulle alltså bli någonting ungefär liknande som med jakträtten. När en jordägare ser att djuren gå och äta upp allting på hans torpaes och underlydandes mark, arrenderar han ut jakträtten till exempelvis en stockholmsdirektör, som på söndagarna får sköta om det. Jag menar alltså, att det skulle väl bli någon slags söndagsdirektör som även toge hand om bärplockningen, ifall herr Hammarlund skulle få råda. När han talade om att skapa drägliga förhållanden för landsbygdens folk, vill jag säga herr Hammarlund, att det även på landsbygden finns folk som saknar jord.

Herr **Hammarlund**, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! När herr Lundberg i Uppsala säger, att jordägaren icke har någon rätt till bären på sina marker, är det riktigt. Men det som jag försökt att med min lilla redogörelse säga är, att jag anser, att när man äger jorden skall man också äga bären, därför att annars blir jordäganderätten illusorisk. Jag nämnde också i början av mitt anförande, att jag hade kanske en motsatt åsikt än motionärerna. Det hörde kanske herr Lundberg i Uppsala. När herr Lundberg i Uppsala talade om någon sorts söndagsdirektörer som skulle komma ut och plocka bär i skogarna, får jag säga, att det är riktigt, ty så är det nu. Det har jag försökt skissera i mitt anförande. Det är icke fattigt folk som kommer och plockar dessa bär utan människor som komma i lyxbilar. Det kan väl icke vara fattiga människor som komma i glänsande fina bilar, utan det måste väl vara rikt folk — icke annat än jag kan förstå. När man ute på landet ser dessa människor komma i sina eleganta lyxbilar, tror man alltid, att det måste vara en rik herre eller en rik dam som kommer och icke fattigt folk.

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärrplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

Härefter anförde:

Herr **Orgård**: Herr talman! Jag hade icke tänkt begära ordet, men då jag har en synpunkt att framföra, har jag icke velat undandraga mig.

Jag ber att få utan någon vidare motivering instämma i utskottets yttrande i dess utlåtande på s. 12 t. o. m. det tredje stycket. Sedan kommer man nämligen in på en fråga som icke nödvändigtvis behövt sammankopplas med den som tidigare behandlats i detta utlåtande. Denna fråga är en ren ordningsfråga, och det gäller att utreda möjligheten att bestämma tid för bärrplockning med hänsyn till bärens mognad. Jag har tidigare vid alla de tillfällen då denna fråga varit uppe röstat för avslag på de motioner som då förelegat av det skäl att det enligt min mening förefanns tekniska svårigheter för att få till stånd en lämplig lagstiftning. Och detta skäl anför utskottet alltjämt.

Jag begärde emellertid ordet för att tillkännage, att jag på den punkten kommit till en annan uppfattning i synnerhet efter den erfarenhet som man på den senaste tiden gjort i min hemtrakt, då ju bären i större utsträckning än tidigare fått en ekonomisk betydelse och det blivit verklig tävlan om att tillgodogöra sig desamma. En mycket allmänt utbredd opinion — åtminstone i min hemtrakt — har också mycket starkt krävt, att något borde göras för att skapa en bättre ordning. Det gäller här som sagt uteslutande en ordningsfråga. Det är icke fråga om jordägarerätten o. s. v. utan framför allt om en rätt för dem som av ålder haft sin utkomst av bärrplockning i tider, då bären icke stodo så högt i pris, nämligen barn och åldringar samt andra. Framför allt gör sig bland dessa en opinion gällande för att få till stånd bättre förhållanden i detta avseende. Jag kan meddela, att under den senaste lingonkampanjen hade jag telefonpåringningar hela dagarna, där man undrade, om icke de statliga myndigheterna skulle kunna göra någonting. Jag tror därför, att tiden är mogen. Det är en faktor som man måste räkna med för att en eventuell lagstiftning skall bli effektiv, nämligen att det kan finnas en allmän folkopinion att åberopa ute i bygderna, där man har inkomst av bärrplockning, en folkopinion som således har krav på att man skall se till att ordningsföreskrifterna upprätthållas. Jag tror, att vi åtminstone i min bygd kommit till detta stadium, och att frågan därför kommit i viss mån i ett annat läge.

Jag kan icke förstå, att det skulle vara något större hinder för att man med lokala uppgifter om mognadstiden för bären skulle kunna för vissa regioner bestämma tiden åtminstone för den första mognaden. Tekniken har även på detta område utvecklats. Det finns numera maskiner varmed man på kort tid kan raka över de största bärrmarkerna. Här ha på senaste tiden kommit veritabla marodörer ut i bygden, vilka skyndsamt rakat åt sig hela bärrmarknaden och skördat de omogna bären. Sedan lägger man upp lager, och när det gäller lingon kan man få avsättning för dem. Det gäller dessa marodörer som ha rekryterats från olika samhällsskikt. Det kan vara skogsarbetare, det kan vara bönder och det kan vara andra — således icke blott resande från städer och andra samhällen — som helt enkelt fördärva bärrmarkerna för dem som av ålder haft sin utkomst av desamma. Jag tror, att förhållandena mognat så, att man borde kunna gå in för positiva åtgärder för att reglera tiden för bärrplockning, åtminstone när det gäller lingon.

Det har framhållits att man skulle kunna åstadkomma åtskilligt med upplysningsverksamhet. Livsmedelskommissionen har framfört denna synpunkt, men jag förmodar, att man då syftar till en upplysningsverksamhet på torget för att se till att där icke säljas omogna bär. Men att hålla en upplysnings-

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

verksamhet för de personer som jag här talat om och dessa marodörer, det förstår ju var och en, att det är fullständigt lönlöst. Det är emellertid dem man vill komma åt i detta avseende.

Det gäller här en ren ordningsfråga, och jag anser det olyckligt, att frågorna sammankopplats i detta utlåtande och därför också sammankopplats i debatten. Jag ber med anledning härav, herr talman, att få yrka bifall till — såsom jag nämnde i början av mitt anförande — utskottets yttrande t. o. m. tredje stycket på s. 12 men att däremot få yrka bifall till förslaget om en utredning för att åstadkomma sådana åtgärder, att ordning skapas när det gäller att plocka framför allt lingon till förhindrande av att de skördas omogna.

Herr Lindberg: Herr talman! I den mycket livliga debatt angående bärplockning som här i kammaren förs har man föga hållit sig till de sakliga argumenten. Såvitt jag kan förstå skulle de sakliga argumenten för motionen egentligen vara av tre slag. Det första är äganderätsfrågan, det andra är frågan om rätten att plocka mogna eller omogna bär och det tredje är frågan om skydd av markområdena. Det är icke många som talat så värst mycket här om utan mest uppehållit sig vid andra saker. När det gäller äganderätten har det flera gånger här i kammaren muntligen poängterats, att någon äganderätt till bären i skogarna från jordägarens sida icke finns, utan det är en allmän rätt att plocka och taga vara på bären. Det står också i utskottsutlåtandet och speciellt i reciten just om dessa saker. Det är också såsom sagt fastslaget i diskussionen. Men icke förty envisas man att här tala om äganderätten till själva bären såsom sådana. Man borde föra diskussionen om denna äganderätt en liten smula för sig och således försöka få klart, hur det härmed förhåller sig, och vad som gäller och har gällt under många år.

Om jag icke missuppfattade herr Gustafsson i Lekåsa, menade han, att det var egendomligt, att man här i kammaren icke ville skydda äganderätten, och som motionär var han inne på samma fråga. Det föreföll också av hans anförande, som om han skulle vilja beskylla denna riksdag för att icke vilja skydda äganderätten. Då måste jag fråga: hur voro då de riksdagar som sutto 1899 och 1908, vilka icke heller ville skydda äganderätten ur jordägarens synpunkt på detta område? Hur voro de riksdagar som sutto 1927, 1928 och 1934, eftersom man då icke heller ville skydda denna äganderätt? De herrar som nu ivra så mycket för denna äganderätt borde nu tänka på att när edra egna meningsfränder sutto vid makten ansåg man icke ens då, att det var angeläget att stifta någon lag till skydd för bären i skogarna. Följaktligen föreligger väl nu samma problem, och även nu anser man det angeläget att se till att allmänheten får behålla en av de få rättigheter som den har i samhället, så att den icke frånrövas den blott för att jordägaren skall kunna få arrendera ut bärplockningen. Ty det är väl dit man innerst syftar.

Det var en tid, då sjön Hjälmaren var mycket kräftrik och de människor som bodde runt stränderna kunde mycket väl försörja sig på kräftfiske. Men ett tu tre kom kräftpesten, och kräftorna voro helt och hållet försvunna. Jag frågade en gammal fiskare vad det egentligen kunde bero på att denna sjukdom kom till sjön Hjälmaren. Han svarade: Det är svårt att säga, men jag är alldeles övertygad om att denna kräftsjukdom har kommit, därför att avundsjukan var så förfärligt stor bland befolkningen runt Hjälmarens stränder. Han menade att den hade kommit såsom ett straff från ovan, därför att man icke kunnat samsas om fiskevattnet. Det blir väl så småningom samma förhållande med bären, att de komma att helt och hållet försvinna på grund av den avundsjuka som råder mot de fattiga människorna, när de draga ut i

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

skogarna för att förse sig med det guld som annars skulle försvinna till ingen nytta.

Det är också sant, att de som plocka bär i skogarna därvid vandalisera, skövla och fördärva plantor, träd, grenar och buskar. Sådant måste man naturligtvis i första hand vända sig mot, men det finns redan nu en möjlighet, även om den är ganska vag, att komma åt och bestraffa detta. Vi ha i tidningarna någon gång sett, att personer som brutit kvistar och grenar och skurit av träden blivit bötfällda, och den åtgärden får man väl använda även mot sådana som vandalisera skogarna, när de äro ute på bärplockning. Det kan också tänkas, att det kan bli nödvändigt att skärpa denna lagstiftning en smula, så att det blir strängare straff för dem som vandalisera skogarna. Det har också talats om — och det har för övrigt begärts en utredning därom — att man skulle förbjuda folk att plocka omogna bär. Man har också flera gånger sagt — jag tror det var förra året — att det finns möjligheter att ordna någonting sådant. Det har ifrågasatts att länsstyrelserna skulle få bestämma när lingonen skulle få börja plockas inom länen o. s. v., men hur skall det vara möjligt att ordna det på det sättet, när bären varken i samma skogsbacke eller ens på samma kvist mogna samtidigt utan en del bär mogna före de andra? Skall man då vänta till dess allesammans äro mogna och således låta den hälft, som mognar tidigare, förfaras bara för att plockare med bärplockningsapparater ta med sig alltsammans från kvisten? Det går naturligtvis icke att göra det, och det skulle icke heller bli effektivt, därför att en övervakning av sådana bestämmelser efter vad man kan förstå helt enkelt skulle bli och är omöjlig.

Jag skall icke fortsätta diskussionen längre utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande oförändrat.

Herr Thorell: Herr talman! Då jag tillhör det län, som väl torde vara det som i hela landet är mest berört av de förhållanden, som här diskuteras, har jag begärt ordet för att säga några ord.

Jag skall börja med att säga, att jag tror att alla, som ha yttrat sig i denna debatt, var och en från sina utgångspunkter har rätt. Herr von Seth har säkert rätt, då han påpekar, att det måste kännas mycket tråkigt särskilt för den mindre jordbrukaren eller skogsägaren, då han finner att när han eller familjen får tid att gå ut i markerna för att fylla sitt hushållsbehov av exempelvis blåbär och lingon, så äro markerna redan skövlade av folk, som förut varit där och som kanske rent av tagit bären innan de varit mogna. Jag förstår också mycket väl dem, som herr Pettersson i Dahl syftar på och som anse att något måste göras, när de finna att bären icke få vara i fred till sin naturliga mognadstid. Ur ren folkförsörjningssynpunkt måste det ju också anses i allra högsta grad felaktigt, att bären plockas innan de äro mogna och icke få mogna på naturligt sätt.

Om man emellertid skärskådar denna fråga så har den som alla andra två sidor, och den har det kanske mer än någon annan. De som här ha talat emot motionerna ha säkerligen också fog för sin uppfattning.

I min hemtrakt köpte för några år sedan en stockholmsdirektör en stor gård. Han skickade omedelbart till ortspresen en annons, i vilken han förbjöd all bärplockning på sina ägor. Han måste ju ha vetat, att han icke hade stöd för detta i lagen. Då man frågade honom hur det kom sig att han gjort på detta sätt, visade det sig att det icke var av omtanke om bären utan därför att folk for fram på ägorna på ett besvärande sätt. Jag kan icke upprepa det uttryck som han använde, men det var mycket hårdare än det herr Lindberg

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

nyss använde. Man bröt sönder gärdesgårdarna, lämnade grindarna öppna så att djuren kommo in på grannens mark o. s. v. och ställde till trassel och besvär på alla möjliga sätt. Detta var anledningen till att han ville förbjuda bärplockningen, ty det var framför allt då som allt detta hände.

Jag kommer nu att rösta för herr von Seths motion, men då jag samtidigt icke vill neka fattiga människor eller andra som icke ha mark att plocka bär, kan jag icke göra det under annan förutsättning än att den utredning, som avses skola komma till stånd, kommer fram med ett förslag, som enbart stannar vid att för markägarens räkning avdela så mycket mark, ifall detta nu låter sig göra, vilket jag betvivlar, att han får sitt eget behov tillgodosett. Däremot kan jag aldrig gå med på att förbud mot bärplockning skulle gälla stora marker i allmänhet, ty jag kan icke vara med om att taga bort den urgamla rätt, som svenska folket har haft att skörda bären där de ha vuxit, vilka bär i annat fall skulle komma att till stor del förfaras. Jag kommer således att rösta för denna motion endast under denna förutsättning.

Herr Lundberg i Uppsala ansåg, att det kunde komma att gå så långt, att folk från städer och samhällen fick hålla sig enbart till landsvägarna, och han tyckte att vi borde värja oss mot en sådan utveckling. Ja, jag håller fullständigt med herr Lundberg på den punkten. Jag önskar också, att folk skall kunna komma ut i markerna, men vi på landsbygden ha då anledning att rikta en vädjan till stockholmarna och andra stads- eller samhällsbor — många gånger är det i och för sig mycket hyggligt folk — att när de komma ut på sina sommarnöjen, ut till skärgården eller på landsbygden, där de icke ha annat att syssla med än att för dagen sköta det lilla som de ha för händer utan vistas ute i skog och mark, så skola de också visa naturvett och lära sig ta hänsyn i första hand till naturen och vad som lever och växer men i andra hand även till markägarna. Om herr Lundberg i Uppsala som stadsbo ville hjälpa oss på landsbygden genom att på detta sätt vädja till stadsbefolkningen, så tror jag att det spända förhållande, som för närvarande råder mellan folket på landsbygden och i städerna i de frågor, som här diskuteras, skulle komma att bli litet bättre.

Jag kan för min del icke rösta för herr Petterssons i Dahl motion beträffande förbud mot att plocka omogna bär, icke därför att jag anser att han icke har rätt i sin tankegång utan därför att jag inser omöjligheten av att kunna effektivt övervaka en sådan författnings efterlevnad. Det kan hända, att bären ha mognat på solsidan av en skog, under det att bären i skuggan i samma skog ännu äro omogna. Vem skall kunna bedöma vilken dag man skall få börja plocka bär i skogen, när bären äro mogna hos den ene grannen men icke hos den andre?

Jag tycker icke att vi skola ge oss in på sådana bestämmelser, som det icke går att effektivt övervaka, eller stifta sådana lagar, som det icke går att följa. Därför, herr talman, kommer jag som sagt att rösta för herr von Seths motion om en utredning under den förutsättning, som jag förut angivit, men däremot kommer jag icke att rösta för herr Petterssons i Dahl motion.

Herr Jacobson: Herr talman! Herr Pettersson i Dahl påstod, att jag tidigare stått på samma linje som han. Det gör jag också fortfarande när det gäller åtgärder till förhindrande av för tidig skörd av skogsbär, men här har man icke bara tagit upp den saken utan även velat förbjuda folk rätten att plocka bär. Jag vill för min del säga, att jag har aldrig i denna kammare vare sig talat eller röstat för förbud mot skördande av bär, ty det anser jag bör stå var och en fritt att göra. Däremot har jag sett så mycket elände, när stora bil-

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

karavaner komma upp för att taga reda på den härliga hjortronskörden i lappmarken, att jag är beredd att göra vad på mig ankommer för att förhindra för tidig skörd. Jag ber emellertid kammarens ledamöter observera den stora skillnaden mellan anhängare av förnuftiga saker och anhängare av oförnuftiga saker. Jag räknar min uppfattning till den förnuftiga och uppfattningen hos dem, som vilja förbjuda all bärplockning, till den oförnuftiga.

Jag har endast velat säga detta för att skingra ett eventuellt missförstånd, ifall någon skulle tro, att jag skulle vilja nappa på kroken och gå med på förbud.

Herr **Falk**: Herr talman! Av den debatt, som har pågått icke blott nu utan även tidigare vid de tillfällen, då vi diskuterat dessa bärplockningsfrågor, har det velat synas, som om detta varit en fråga, som gäller städerna kontra landsbygden. Man har sökt göra gällande, att det är befolkningen från städerna, som ställer till all möjlig oreda och allt möjligt besvär ute i skogarna. De plocka bären för tidigt och de plocka bort de bär som finnas, så att ortsbefolkningen icke får något med. För min del skulle jag vilja påstå, att frågan till väsentlig del gäller landsbygdens men i mycket ringa grad städernas befolkning. Om det på en eller annan ort har uppstått besvärligheter, därför att stadsborna eller invånarna i andra samhällen fara ut och plocka bär, gäller detta så begränsade områden, att frågan i det stora hela i stället gäller landsbygdens eget folk.

Jag skall icke spilla många ord på den motion, som avser förbud mot plockning av omogna bär. Det har redan framhållits, att ett sådant förbud skulle vara i det närmaste ogenomförbart. Bären mogna nämligen så olika på olika platser, även om de ligga alldeles intill varandra. I Östergötland ha vi s. k. råglingsen, som komma 14 dagar före de andra lingonen. Det är lingon, som växa på solig och höglänt mark och som mogna långt tidigare än de lingon, som växa i dalarna och på skuggsidan. Samma är för övrigt också i ganska stor utsträckning fallet med blåbären. På mossarna komma de långt senare än de bär, som växa på fast mark. Skulle man kunna få efterlevnad av ett förbud mot att plocka omogna bär, skulle man behöva besöka varje särskild plats. Det är icke stadsbefolkningen, som syndar mest i det fallet, utan det beror på ortsbefolkningens oerhörda konkurrens om de bär som finnas.

Här har sagts, att man bör införa generellt förbud mot bärplockning, därför att bären skola förbehållas jordägaren. Även härvidlag gäller det främst en strid mellan olika grupper av ortsbefolkningen. I Östergötlands län äro 50 % av jordbrukarna arrendatorer. Jag har svårt att förstå, att i fideikommisset Sturefors och baroniet Åtvidaberg och det stora godset Bjärka-Säby, för att nu nämna några exempel, rätten till bärplockning skulle tillkomma enbart jordägaren, medan den stora kåren av arrendatorer, som sitta ute i skogarna, skulle behöva gå till gårdskontoret och betala 10 eller 15 eller 20 kronor för rätten att få plocka bär på anvisad plats.

Man säger att det är upprörande att se, hur den lille jordägaren eller småbrukaren med litet jord och litet skog skall behöva få se sina bär bortplockade. I själva verket förhåller det sig så, att dessa små jordbrukare i många, många fall icke ha några bär på sin egen mark. Bären växa i stället i de stora skogarna, medan bären på småbrukarens mark, som till väsentlig del består av jord och betesmark, äro mycket tunnsådda. Ett förbud skulle därför bli en aktion mot småbrukarna i stället för en hjälp.

Herr Hammarlund har här avslöjat pudelns kärna. På grund av att skogsbären ha stigit ganska väsentligt i pris, ha de blivit en inkomstkälla. Jord-

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

ägarna ha varsnat, att de på detta område liksom i fråga om jakt och fiske kunna göra sig pengar. Det är därför som denna heliga äganderätt nu skall respekteras och försvaras. Jag skulle tro, att baroniet Ätvidaberg och fideikommisset Sturefors skulle kunna göra sig några tusenlappar på arrendatorerna, om bärplockningen förbjödes. Det tvivlar jag icke alls på, men jag tror icke att det gagnar folket i dessa bygder. Fideikommissen och de stora godsens klara sig nog denna inkomst förutan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Gustafsson** i Lekåsa: Herr talman! Jag skulle egentligen ha kunnat avstå från ordet, men jag vill dock säga till herr Lundberg i Uppsala, som talade om att jordägaren icke har någon rätt till skogsbären, att i varje stadfäst köpeavtal har ju jordägaren lagfart på att allt vad som utvinnes av jorden skall höra jordägaren till. Jag undrar, om riksdagen verkligen vill gå ifrån denna rättsgrundval och förklara, att vi skulle ha förlorat rätten till den jord, som vi ha köpt och som vi enligt lag och rätt ha fått lagfart på. Jag trodde aldrig, att vi skulle gå så långt i en debatt om dessa lingon, att vi skulle behöva frånhända jordägarna äganderätten till deras mark.

Herr Lundberg i Uppsala påstod vidare, att flykten från landsbygden är så stor, därför att vi stifta sådana lagar, att folk icke vill stanna kvar där. Vi ha ju emellertid ännu icke haft någon bärplockningslag och intet skydd för rätten till bär, och i alla fall är flykten från landsbygden så stor, att den blivit en samhällsfråga av mycket allvarlig natur.

Jag vill bara till slut säga, att vi ha med den motion, som vi ha framfört, velat ge ett litet stöd åt den äganderätt, som vi anse oss ha rätt till, så att vi också skola kunna få skörda de bär, som behövas för de enskilda jordbrukarnas hushåll. Det har varit vår mening, men sedan har diskussionen här i mycket rört sig om saker, som icke alls höra dit.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag beklagar, att jag nödgats återkomma men jag är närmast nödsakad därtill på grund av att herr Lundberg i Uppsala om igen vill göra gällande, att den motion, som vi ha väckt, skulle vara så tokigt formulerad. Jag har då ingenting annat att göra, herr talman, än att läsa upp de delar av motionen, som egentligen ha någon betydelse för denna diskussion. Jag underlåter därvid att upprepa den historik, som står i början av motionen, och skall endast anföra den motivering, som vi ha anfört. Vi skriva följande:

»De invändningar, som tidigare mötte en lagstiftning på detta område, gingo i allmänhet ut på att dylika åtgärder skulle förstöra möjligheterna för den fattigare befolkningen att skaffa sig extra inkomster av bärplockning. Läget är nu ett helt annat, och frågan måste ses ur ren folkförsörjningssynpunkt. Samhället måste vidtaga sådana åtgärder, att den viktiga livsmedelstillgång, våra skogsbär utgöra, icke i onödan förstöres. Det är den fattiga befolkningen ute i bygderna, som behöver skydd, så att den icke berövas det tillskott i livsmedelsförsörjningen, som finnes i de egna bärmärkerna. Argumentet mot lagstiftningen har därför ändrat karaktär; det räcker ej med upplysning och propaganda för att stävja missförhållandena. Plockningen av omogna skogsbär sker nämligen av okunnighet och obetänksamhet. Det är emellertid tydligt att icke någon upplysningsverksamhet förmår påverka den hamstringsmentalitet, som under krigstiden gripit stora delar av befolkningen.

Den enskilde jordägarens rätt till skogsbären torde vara föremål för be-

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

handling av lagberedningen i samband med revision av jordabalken och bör fördenskull icke tagas upp i detta sammanhang. Åtgärder synas däremot omedelbart påkallade att förhindra att omogna bär plockas för tidigt. Med hänsyn till den betydande kvantitet skogsbär, som varje år skördas och konsumeras i våra hushåll, måste det ligga i folkförsörjningens intresse att bären plockas, först när de blivit fullt mogna. Genom propaganda, som igångsatts av myndigheterna, och relativt tillfredsställande pris ha stora skaror av befolkningen i städer och samhällen lockats ut i skogarna för bärplockning. På grund av oförstånd och i avsikt att hinna plocka bären på de bästa och lättast tillgängliga platserna skördas bären ofta av dessa tillresande bärplockare i omoget skick. Detta måste medföra en betydligt försämrad kvalitet och ett otillfredsställande resultat av bärsköörden ur folkförsörjningssynpunkt. Det synes därför lämpligt att plockning av vissa skogsbär, särskilt lingon och hjortron, tillåtes först från viss dag, som för varje län fastställs av respektive länsstyrelse.»

Vi sluta sedan med en hemställan, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att sådana bestämmelser utfärdas, som förhindra att omogna skogsbär plockas och skördas».

Jag undrar verkligen, herr Lundberg, om det kan vara ett riktigt omdöme, att denna motion är så förskräckligt tokigt formulerad. Jag vågar för min del stå för vartenda ord, som har skrivits i motionen. Här säges icke ett ord om att man skulle förhindra bärplockning, vilket man här gjort så stort nummer av, utan här säges rakt på sak, att det gäller att bereda ett visst skydd för den befolkning, som bor på orten.

Jag vill tillägga, att i hushållningssällskapet få vi varje år framställningar från sådana trakter av vårt län, i vilka man ovillkorligen begär att något skall göras, så att icke andra människor komma och förstöra bärsköörden för dem. Herr Falk påstod, att det icke är stadsborna utan ortsbefolkningen själv, som äro de värsta skadegörarna. Ätminstone i våra trakter är detta påstående fullständigt oriktigt, därför att ortsbefolkningen har en sorts överenskommelse sinsemellan och vet vad frågan gäller. De överenskomma om att icke börja plocka bären innan de kommit i sådant moget skick, att man har möjlighet att tillgodogöra sig dem.

Vad sedan gäller möjligheten att genom propaganda och genom vackra talesätt förmå folk att låta bli denna vandalism, som glädjande nog olika representanter här i kammaren ha vänt sig emot, tillåter jag mig referera till en artikel, som står i dagens Aftonblad om ett fall av vandalism utanför Stockholm. Det gäller visserligen icke bärplockning utan förstörelse av björkar, men det kan likväl mycket väl anföras i detta sammanhang. Det står under rubriken »Risbrytare fällde 400 björkar», och därefter meddelas:

»Det tycks vara omöjligt att komma till rätta med rismarodörerna och andra naturvandaler i Stockholms omgivningar. Ätminstone inte med lämpor. Man har redan kommit på ett par fall, där rissamlandet bedrivits som industri. Kriminalpolisen har på tisdagen fått ta hand om en naturskändare, som en längre tid levat högt på att härja bland björkar på Stockholms stads område. När man kom på honom, det var i skogarna kring Västberga gård, hade han hunnit med att såga ned inte mindre än 400 björkar, som han förvandlat till ris, vilket försålts inne i staden tydligen direkt till blomsterhandlare eller i husen.»

Jägmästare Kinnman säger, att fallet säkerligen inte är ensamt i sitt slag. Att man med vackra talesätt och med lämpor skulle kunna få folk att ta reson tror jag för min del icke alls på.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Motioner angående lagstiftning om skydd för markägares rätt till bärplockning å egen skogs- och hagmark m. m. (Forts.)

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till motionen II: 76; samt 3:o) bifall till motionerna I: 146 och II: 163; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig.

Jämväl beträffande kontrapositionen äskade herr Pettersson i Dahl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående första lagutskottets utlåtande nr 20 antager bifall till motionen II: 76, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till motionerna I: 146 och II: 163.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i huvudvoteringen antagit bifall till motionen II: 76.

I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 76.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och nyssnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 22.

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om redovisningsmedel, m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 februari 1943 (nr 28) med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 23.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 251 i första kammaren av herr Hage och nr 393 i andra kammaren av fru Johansson m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av 8 § 1 mom. bidragsförskottslagen, att detsamma erhöles i motionerna angiven lydelse.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt socialvårdskommittén att vid översynen av socialvårdens materiella bestämmelser till förnyat övervägande upptaga frågan, om och i vad mån gällande regel om relativ nedläggning av barnbidrag och bidragsförskott vid större barnantal lämpligen kunde borttagas; samt

B. att förevarande motioner, i den mån de icke beaktats genom vad under A. hemställts, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Wistrand och Mannerskantz samt fröken Andersson, vilka hemställt, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Fröken Andersson: Herr talman! Jag har jämte två utskottsledamöter fogat en reservation till detta utskottsutlåtande. Jag vill redan nu säga, att reservationen mindre kanske vänder sig mot själva klämman än mot den i vårt tycke alltför positiva motivering, som utskottet avlätit.

Det var ju på det sättet, att denna lag trädde i kraft den 1 juli förra året. Nu föreslås i en motion ändring av reduktionsregeln, så att för sådana barn, som inte uppfostras tillsammans i samma hem, skulle icke denna reduktionsregel gälla. Denna fråga har tidigare och så sent som förra året varit uppe till behandling i utskottet, som helt gick emot detta förslag, som nu framlagts av motionärerna. Så sent som 1943 togo alltså både departementschef, andra lagutskott och riksdag ställning till denna fråga.

De skäl, som då anfördes, voro väsentligen två, nämligen dels att det skulle vara praktiska svårigheter att konstatera, när barnet uppfostrades på annat håll, dels att risk skulle föreligga att modern genom reduktionsregeln borttagande skulle kunna stimuleras till att skicka barnet ifrån sig, en utveckling som man ville motarbeta. I yttrande över motionerna i år har socialvårdskommittén bibehållit och ytterligare understrukt sin uppfattning från betänkandet 1942 och alltså yrkat avslag på dessa motioner. Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet däremot har anslutit sig till motionärerna och

*Motioner om
viss ändring
i lagen om
förskottering
av underhålls-
bidrag till
barn.*

Motioner om viss ändring i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn. (Forts.)

framhållit, att det kanske vore lämpligt att taga upp hela frågan till behandling. Nu har utskottet intagit den ställningen, att man i första hand skall upptaga till förnyad prövning hela frågan om reduktionsregelns borttagande och i andra hand pröva motionärernas förslag för sig. Utskottet har sålunda gått på Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundets linje, kan man säga.

Nu förstår jag fuller väl, att denna fråga kan diskuteras och att man kan ha olika synpunkter på den. Å andra sidan måste jag säga, att jag anser att exakt samma skäl, som tidigare ha gällt och som då hänvisats till, fortfarande ha sin fulla kraft. Departementschefen framhöll t. ex. 1937, att regeln måste finnas bland annat och väsentligen av kostnadsskäl. Eljest, framhöll departementschefen, kunde den risken förefinnas att man måste sänka ersättningen åt det första barnet, vilket ansågs icke lämpligt. 1943, alltså så sent som förra året, betonade departementschefen samma sak. Att vad som har hänt sedan dess skulle kunna motivera en ändring nu, det är åtminstone inte jag i stånd att förstå. Mot förslaget sådant det framlades förra året hade riksdagen ingen invändning att göra.

Nu kan man visserligen säga, att här gäller det stöd åt barnen, och de kostnaderna kunna rimligtvis knappast bli för stora. Jag vill då bara betona, att vi dock ha andra utgifter på det sociala fältet, som det gäller att väga mot de utgifter som det här är fråga om. Utskottet hänvisar, jag höll på att säga ologiskt nog, också till ett uttalande av socialvårdskommittén, som underströk att under normala förhållanden skulle de kostnader, som uppstå genom borttagandet av reduktionsregeln, icke bli av den storleksordning att de spela någon väsentlig roll.

Jag vill emellertid framhålla, herr talman, att om kostnadssynpunkten varit utslagsgivande 1937 liksom också förra året, så kan jag inte förstå vad det är för händelse som inträffat sedan dess, som skulle giva vid handen, att inte kostnadssynpunkterna skulle vara bärande även nu. Jag påminner i detta sammanhang om att vi dock ha en statsskuld, som ökar år från år och som nu rör sig om i runt tal tio milliarder kronor.

Nu kan man visserligen säga, att det här endast är fråga om en utredning, men som jag sade i början av detta anförande så har utskottet i sin motive-ring varit ganska positivt, och det leder, föreställer jag mig, till syvende och sist fram till ett positivt resultat. Vidare är det litet egendomligt att hänvisa hela denna fråga till socialvårdskommittén, som ju för endast någon månad sedan tog ställning till saken. Jag föreställer mig, att vederbörande representanter i socialvårdskommittén ha väl prövat och genomtänkt denna fråga, innan kommittén avgav sitt yttrande.

Av de skäl, som jag här angivit, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Fru Johansson: Herr talman! Fröken Andersson säger, att riksdagen så sent som förra året hade möjlighet att taga ställning till denna fråga. Jag vill då meddela fröken Andersson, att riksdagen icke hade möjlighet att taga ställning till denna fråga förra året. Det förelåg visserligen en motion, men på grund av formella skäl hade vi reservanter i utskottet inte möjlighet att yrka på något förslag till riksdagen. Det var också av det skälet som vi vågade komma igen detta år med en motion av det innehåll, att vi skulle ha möjlighet att ställa ett yrkande.

De likalydande motioner, som föranlett detta utskottsutlåtande, äro av en mycket liten räckvidd och avse endast att få bort en del av de orättvisor, som kunna förekomma när dessa förskottsbidrag skola tillämpas i det levan-

Motioner om viss ändring i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn. (Forts.)

de livet. Det har ju visat sig, som fröken Andersson sade, att om en mor har två barn och inte har tillfälle att få samma vårdställe till barnen, så borde det utgå ett förskottsbidrag med lika belopp för båda barnen. Det har också sagts från socialvårdskommittén, när den gjort denna utredning, att det kanske inte skulle kosta så mycket. Förra året avstyrkte utskottet vårt förslag och gick på socialvårdskommitténs betänkande. Socialvårdskommittén var ju mycket rädd för att ett bifall till vårt förslag skulle kunna leda till att mödrarna stimulerades till att utackordera sina barn på skilda håll och att man skulle ha mycket svårt att konstatera, när barnet verkligen vårdades varaktigt hos annan än modern. Jag sade redan förra året, att detta motiv från socialvårdskommitténs sida inte höll, ty även om en mor får det större bidraget, så får hon ju aldrig själv hand om det, utan det går till fosterhemmet. Jag vill understryka detta även i år.

Socialvårdskommittén har också i år varit mycket betänksam när det gäller genomförandet av denna reform, och jag tror att detta varit utslagsgivande för utskottet. Man har väl resonerat som så, att man inte skall komma med några förslag, som rubba cirkelarna för socialvårdskommittén i dess arbete. Jag tror emellertid inte att så hade behövt ske, ty den ändring som det här gäller är dock av mycket liten beskaffenhet.

Utskottet har emellertid i år något ändrat sin ståndpunkt från förra året. I det att utskottet säger att man vid förnyat övervägande av detta spörsmål funnit det mera tveksamt, huruvida de mot en ändring anförda skälen vore av den naturen att de under alla omständigheter borde föranleda att reduktionsregeln bibehållas i sin fulla utsträckning. Det var också den uppfattning, som jag hade, när vi behandlade saken i utskottet. Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har emellertid för sin del ansett, att man helt och hållet bör slopa reduktionsregeln, som ju säger, att det skall utgå större bidrag för det första barnet än för de efterföljande barnen, och det var väl egentligen detta som gjorde att utskottet gick på den linjen att, såsom det heter i utskottets hemställan, frågan bör upptagas, om och i vad mån gällande regel om relativ nedläggning av barnbidrag och bidragsförskott vid större barnantal lämpligen kan borttagas.

När utskottet gick på denna linje, tyckte jag inte att jag kunde hålla fast vid min motion och reservera mig i enlighet därmed, ty det skulle ju betyda, att jag ställde mig avvisande till ett längre gående förslag. Men jag måste säga, att jag tror, att utskottet hade, om utskottet så velat, kunnat bifalla min motion och samtidigt i sin motivering skriva att reduktionsregeln borde slopas både när det gäller bidragsförskott och barnbidrag. Men det är ju ofta så att man inte kan få det bästa, utan måste nöja sig med det näst bästa, och det är det, som har gjort att jag här ansett mig böra gå med på utskottets utlåtande.

Jag har, herr talman, inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 24.

Föredrogos vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av väckta motioner om dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt förordningen den 11 juni 1918

angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner angående en standardisering av jordbruksmaskiner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande under år 1944 av en allmän jordbruksräkning; och

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 25.

Överlåtelse av vissa områden av kronoparken Kloten i Kopparbergs län.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa områden av kronoparken Kloten i Kopparbergs län.

I en till riksdagen den 10 mars 1944 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 233, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att ett utbyte av fastigheter mellan kronan och Barkens Sågverks Aktiebolag finge äga rum på de villkor, som funnes angivna i ett vid statsrådsprotokollet i ärendet fogat, mellan kronan och nämnda bolag upprättat, den 29 januari 1944 dagtecknat bytesavtal.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga väckt motion, nr 474, däri hemställt, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig utredning av den ursprungliga äganderätten till de i propositionen berörda skogsskiftena och möjligheterna att komplettera de därav beroende jordbruken.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

B. att motionen II:474 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Hansson* i Skediga: Herr talman! I den fråga, som nu föreligger, har jag väckt en motion. Den nu gällande lagen om försäljning av jord och skog innebär, att man inte får försälja jord därest ej den skog, som är tilldelad sedan gammalt, bibehålles. Före tillkomsten av denna lag hände det ofta, att de, som köpte en skogsegendom, togo undan skogen och sålde åkerjorden till någon jordbrukare. Så har förfarits av såväl kronan som bolag. Jag känner fall i min hemtrakt, där en gård såldes av kronan, som tog undan det mesta av skogen. Endast 30 tunnland av den sämsta skogsmarken lämnades kvar och fick åtfölja gården. Denna gård har sedan under flera år bytt ägare, tills den slutligen hamnat hos en som där tager tegellera. Den kronopark, som blev kvar, ligger avskilt och innehåller 170 tunnland. Gårdarna i trakten ha mellan 100 och 200 tunnland skog vardera, men den gård, som jag nyss nämnde, har endast 30 tunnland dålig skogsmark. Det är likartade fall som just nu föreligga, och av den kungl. propositionen framgår, att det är en mängd skogsdelar från hemman som det här gäller. Bolaget har en massa sådana lotter, som det förvärvat genom att gå fram på det sätt som jag nyss relaterat, och kronan likaledes. Nu anse dessa båda parter, att det är lämpligt att byta, så att de

Överlåtelse av vissa områden av kronoparken Kloten i Kopparbergs län.
(Forts.)

få sin skog på ett ställe. Jag har i motionen framhållit, att det riktigaste vore att skogen ginge tillbaka till stamhemmanen, i den mån den behövs för att göra dessa till mera bärkraftiga jordbruk.

Om man sedan ser på bytet som sådant finner man, att i bytet egendomen Flatnan innehåller 4,45 hektar åker och 7,60 hektar äng och hagmark samt Norra Bisen 3,20 hektar åker och 4,90 hektar äng och hagmark. Byggnaderna å den förstnämnda gården äro i gott skick. Den andra gården är en ödegård. Skulle det då inte vara hedervärt av riksdagen att uttala, att detta ödehemman skulle få sig tillagt en del skog, så att det bleve ett bärkraftigt jordbruk? Flatnan är utarrenderad till den 14 mars 1954. Arrendatorn kommer således att så att säga gå med i bytet och får arrendera av bolaget i stället för av kronan under den återstående arrendetiden. Även av denna anledning tycker man att ett byte för kronans del inte vore av behovet påkallat.

I kronans bytesområde ingå 25 hektar impediment och 1,25 hektar vatten. Det område, som kronan får i utbyte, innehåller emellertid 41,85 hektar impediment och 4,80 hektar vatten. Det skiljer således på 20 hektar eller 40 tunnland. Undersöker man vad skogen har för värde, kommer man till en summa av 712 kronor per hektar. Multiplicerar man 20 med 712 kommer man upp till siffran 14 200.

Ser man på skogens kvalitet finner man att kronans skog är tät och inte så hårt avverkad, under det att bolagets skog i större utsträckning än kronans är genomgången med beståndsvårdande huggningar. Det är ju ett vackert namn för avverkning. Å andra sidan kan man tro, att bolaget länge haft på känn att det skulle få byta med kronan och därför avverkat hårdare.

Värdena av kronans och bolagets bytesområden ha uppskattats till respektive 356 600 och 346 900 kronor. Den mellangift, som bolaget alltså skall erlägga för kronan, har bestämts till 10 000 kronor, och det anser jag i och för sig riktigt. Men när vi nu ha fått en lag, som för framtiden förhindrar att man gör sådana här avstyckningar och ställer gårdar utan skog — både Kungl. Maj:t och jordbruksministern hålla ju mycket hårt på att man inte skall få förfara på detta sätt — så tycker jag att de synder, som i detta fall tidigare ha begåtts av kronan och bolaget, icke skola premieras, utan man bör ge skogen åt de gårdar, som så väl behöva den.

Vi ha många sådana fall i norra Uppland. Bolagen ha där köpt massor av gårdar för billigt pris och sedan bara lämnat kvar litet gärdesbackar kring åkrarna till skog. Det har gjort, att de som bruka dessa gårdar alltid kämpa med stora ekonomiska svårigheter. Det vore därför på sin plats att någon gång rätta till dessa förhållanden, i stället för att kronan och riksdagen såsom nu bara skola stå kupongklipparna till tjänst med nya vinster; när dessa ha tagit ut så mycket de kunna ur skogen utan att göra den alldeles kal, så byta de åt sig tät och välskött skog av kronan.

För min del finns det inte någon orsak att här ändra standpunkt, utan jag anser att vad jag i motionen anfört är fullt bärande. Enligt min mening är det riksdagen och Kungl. Maj:t ovärdigt att byta bort skog, som tagits från gårdar, utan man bör i stället i första hand försöka återföra denna skog till de hemman, dit den hör, i den mån detta är nödvändigt för att få bärkraftiga jordbruk. Och om bolaget här inte vill göra detta — ty när ett bolag får hand om skog, släpper det inte gärna ifrån sig denna — då bör bolaget inte heller ha den fördel, som uppstår genom sammanslagningen av dessa skifteslötter till ett lämpligt skogsskifte.

Jag ber att få yrka bifall till den av mig väckta motionen. Jag hoppas att riksdagen inte, såsom nu varit vanligt, ständigt skall biträda förslag om

Överlåtelse av vissa områden av kronoparken Kloten i Kopparbergs län.
(Forts.)

markbyten, ty riksdagens arbete blir undermåligt, om vi gång på gång skola byta bort kronans mark på sätt som skett. Det är inte många dagar sedan vi bytte bort ett rätt stort skogsskifte, och nu är det färdigt igen. Jag tycker att det bättre skulle passa riksdagen att i första hand rätta till de missförhållanden som uppstått genom att dessa jordbruk äro ofullständiga.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Herr Hansson i Skediga ger i dag uttryck åt samma uppfattning som han tidigare förfäktat, nämligen att när kronan säljer, köper eller byter jord med annan markägare, blir kronan i regel alltid lurad. Innan jag går in på den saken, skall jag be att få säga några ord om den sociala sidan av denna fråga.

Herr Hansson i Skediga menar, att i stället för att godkänna det föreslagna markbytet mellan kronan och vederbörande aktiebolag skulle man undersöka möjligheterna för att de på denna mark befintliga torpen och lägenheterna förvandlades till bärkraftiga jordbruk. Förutsättningar härför tror jag näppeligen föreligga, åtminstone inte för närvarande. Och i den mån förutsättningar skulle vara för handen, äro de, herr Hansson i Skediga, förefintliga lika väl efter som före ett markbyte.

Efter att ha nämnt detta om den sociala sidan av saken skall jag gå över till nu omdiskuterade markbyte, sett ur ekonomisk synpunkt.

Bytesavtalet innebär, att kronan för sin del skulle avstå sju stycken områden av kronoparken Kloten, medan bolaget å sin sida skulle avstå tio stycken av sina områden. Skogen där är söndersplittrad i en massa mindre enheter, och hade jag tagit med till kammarens beskådande den karta, som föreligger över dessa bytesområden, är jag fullständigt förvissad om att kammarens ledamöter skulle ha givit mig rätt i att det måste vara ett för båda parter förnuftigt och ändamålsenligt markbyte som här föreslås. Det är inte tu tal om att markbytet blir till fördel för kronan. Om det sedan samtidigt blir till fördel även för bolaget, som också skulle få sina skogsmarker bättre arronderade, så är väl inte detta i och för sig någon lägenhet.

Motionären vill emellertid göra gällande, att kronan skulle lida ekonomisk förlust på bytet, och anför därvid den areal av impediment och vatten, som ingår i bytet. Men det var verkligen originellt av motionären att inte samtidigt tala om arealen av den skog, åkerjord, ängs- och betesmark, som ingår i bytet. Det är riktigt, herr Hansson i Skediga, att kronan får ungefär 20 hektar mer impediment och vatten än vad kronan byter bort, men det kan ju inte i och för sig vara någon förlust. När det gäller skogsmarken, avstår kronan 453,80 hektar och erhåller tillbaka 453,90 hektar, alltså nästan exakt samma areal. Vad åkerjorden beträffar, avstår kronan 8,35 hektar och erhåller i utbyte 8,54 hektar, alltså ungefär samma areal. När det gäller betes- och ängsmarken, avstår kronan 12,50 hektar och erhåller tillbaka 9,94 hektar. Det är alltså här fråga om ett markbyte, där uppdelningen på olika ägoslag mellan de avtalsslutande parterna skett så noggrant som överhuvud taget är möjligt.

Jag skall härefter övergå till att säga ett par ord om den på områdena befintliga skogen.

Det är riktigt, att det finns något större skogstillgångar på den mark, som kronan skall överlämna till bolaget. Skillnaden därvidlag har uppskattats till 2 408 kubikmeter, men för denna växande skog skall kronan i mellanavgift erhålla ett belopp av 10 000 kronor. Det kan antecknas, att den totala skogstillgången är på kronans bytesområde 57 129 kubikmeter och på bolagets bytesområde 54 721 kubikmeter.

Overlåtelse av vissa områden av kronoparken Kloten i Kopparbergs län.
(Forts.)

Då vi i jordbruksutskottet behandlade den föreliggande propositionen, voro vi fullständigt eniga om att det var fråga om ett markbyte, som var förmanligt för båda parter. Att domänstyrelsen vid avtalets uppgörande skulle ha låtit lura sig, fanns inte någon anledning att tro. Domänstyrelsen är ju känd för att mycket energiskt föra det allmännas talan, då det gäller ekonomiska affärstransaktioner. Jag är därför övertygad om att man inte behöver riskera, att det på något sätt blir förlust för statens del.

Med det anförda, herr talman, tillåter jag mig hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Hansson i Skediga: Herr talman! Vice ordföranden i utskottet säger, att dessa jordbruk inte skulle bli bärkraftiga ens om de få skog. Men lägenheten Flatnan är ju utarrenderad till 1954 mot ett årligt arrende av 176 kronor, och man ställer sig verkligen den frågan, hur kronan kan begära ett sådant arrende, om det är riktigt, såsom vice ordföranden i utskottet säger att jordbruket inte blir bärkraftigt ens om det får skog. Det verkar som om det inte finns någon vidare insikt om jordbrukets förhållanden.

Den andra gården, Norra Bisen, är öde, ty där har inte någon arrendator kunnat erhållas. Detta ödetorp tarvar omfattande reparationer, säges det. Det är verkligen skandal, att staten, när staten har skog som man nu vill byta bort med dessa kupongklippare, låter byggnaderna förfalla på sätt, som har skett. Det vore riktigare att sätta gården i stånd ordentligt och låta den bli ett eget hem, så att man inte där, såsom den stackarn gör, som sitter på det andra stället, behöver dragas med ett jordbruk som inte bär sig. Men nu blir väl detta ställe också ett ödehemman, när bolaget får hand om det.

Jag förstår alltså inte, vad vice ordföranden menar, när han här säger att inte skog och jord tillsammans skulle kunna bilda bärkraftiga jordbruk.

Sedan vill vice ordföranden inte räkna något värde på arealen vid byten, utan säger bara, att det är lika många hektar och att skillnaden i värdet på skogen skulle vara 10 000 kronor. Men utredningen visar ju, att bolagets skogar ha varit föremål för rätt hård skogsvårdande huggning, medan kronans skog är tät och väl skött, och jag tror inte att man behöver gå så långt i fråga om skogsvårdande åtgärder för att där kunna taga ut 10 000 kronor. Men det är i alla fall vackert att visa upp att man får en slant. När det byttes hästar förr i världen, brukade det inte göra så mycket, om den häst man fick var sämre, bara man fick en slant emellan, och kronan räknar väl ungefär på samma sätt i det här fallet.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Jag ber att få påpeka, att de små fastigheter, som herr Hansson i Skediga talar om, äro arrendegårdar och torp. Det har inte på något sätt ifrågasatts, att de skulle försälgas. Skulle den situationen en gång i tiden uppstå, är det självfallet att de synpunkter beträffande tilldelningen av skog, som herr Hansson anlägger, skola beaktas. Men när det gäller arrendegårdar, har jag aldrig hört talas om tilldelning av skog i annan utsträckning än att arrendatorerna skola ha tillgång till husbehovsvirke, alltså vedbrand, reparationsvirke o. dyl. Jag kan dessutom nämna, att vad herr Hansson själv i dag talade om, nämligen att han i sin motion påyrkat, att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära en allsidig utredning av den ursprungliga äganderätten till de i propositionen berörda skogsskiftena, är något som vi icke kunnat förstå meningen i. Herr Hansson har icke på något sätt gjort gällande, att det skulle råda någon juridisk tvist, huruvida äganderätten

*Överlåtelse av vissa områden av kronoparken Kloten i Kopparbergs län.
(Forts.)*

vore klar eller icke. Vid sådant förhållande kan jag ej finna annat än att det vore i högsta grad meningslöst att begära utredning om en sak, där det icke finnes det allra minsta lilla bevis för att någon oklarhet ifråga om äganderättsförhållandena föreligger. Det är möjligt, att herr Hansson tror, att det föreligger sådana oklara förhållanden, men det har herr Hansson varken i motionen eller på något annat sätt visat.

Herr Hansson i Skediga: Herr talman! Jordbruksutskottets vice ordförande talade om, att det icke finnes något tvivel beträffande äganderätten till dessa skogsskiften. Så kan man ju se saken. Men när skogen skall bytas bort, bli de aldrig tillgängliga för sina ursprungshemman; det blir i stället ödehemman. Det blir resultatet. Vi känna så innerligt väl till att dessa skogar ha aldrig varit bolagets på annat sätt än att det köpt gårdarna och sedan sålt dessa till arrendatorerna men behållit skogen.

Jag har tänkt att skogen skulle gå tillbaka till sina ursprungliga stamhemman; men komma dessa i bolagets hand, kommer den aldrig dit.

Bolaget har förut skapat fram en massa ofullständiga jordbruk utan skog. Nu skall kronan hjälpa bolaget att få skogen sammanförd på ett ställe för att det skall få njuta frukten av sitt orättvisa handlande. Det kan jag icke vara med om.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 26.

*Motion om
försäljning av
kronan till-
höriga $\frac{1}{4}$
mantal En-
bogen nr 1 i
Åre socken.*

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av väckt motion om försäljning av kronan tillhöriga $\frac{1}{4}$ mantal Enbogen nr 1 i Åre socken.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru Rydh Munck af Rosenschöld: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att jag ej har utsikt att mot utskottet hävda min och mina medmotionärers motion. Jag skall icke heller ställa något yrkande. Men jag skulle med anledning av några remissvar gärna vilja säga ett par ord.

Lappfogden förklarar på ett ställe, att motionen är nu icke längre av så stort intresse för arrendatorn på den lilla gård det gäller, därför att motionen bl. a. säges syfta på att arrendatorns söner bli kvar på gården, men två av sönerna ha redan gift sig och den ene bosatt sig i Stockholm och den andre i Gevsjön, där han blivit banvakt.

Det anförda visar precis, att motionärerna ha rätt i sin uppfattning, att om man ej kan öppna möjligheter för dessa människor långt ute i ödebygden att verkligen förvärva den jord de arbetat upp, så finna de det lönlöst att fortsätta det tunga livet där. Ett beslut i motionens anda skulle åtminstone kunna hålla kvar den tredje sonen till att övertaga det lilla stället såsom eget. Det hade då funnits ett intresse för dessa människor att bli kvar där, och man behöver dem som en utpost mot fjället.

Lappfogden påtalar också, att arrendatorn har fått tillstånd av länsstyrelsen att bygga en liten stuga för att tillhandahålla kaffe åt turister men att han icke gjort detta under de tio år han haft på sig. Det är möjligt att så är. Jag har icke hört talas om den stugan förut. Men han har förbättrat sin egen stuga. Det är ett mycket frekventerat ställe, som betyder mycket som viloplats just för turisterna.

Motion om försäljning av kronan tillhöriga $\frac{1}{4}$ mantal Enbogen nr 1 i Åre socken. (Forts.)

Vidare säger lappfogden, att folket i denna gård ej har gjort den patrulltjänst, som man av motionen uppfattat att de skulle gjort, när det i motionen säges, att de spela en stor roll för turisterna i dessa trakter. Nej, det kan så vara. Om det såsom här ligger en liten gård, en tre kilometer från bebyggelsen i byn Storvallen, är det naturligt att man ej för patrulltjänst tar ut någon från denna enstaka gård utan man tar allesammans från den tätare bebyggelsen i Storvallen, så att de kunna åka ut på en gång. Det visar inte alls, att inte dessa människor från denna gård betjänat hjälpbehövande turister. De ha gjort det i hög grad bara genom att gården funnits; jag säger det av egen erfarenhet, ty jag känner trakten utomordentligt väl och vet vad det vill säga att under en tröttsam färd få möjlighet till en stunds vila och värme.

Vad jag däremot förstår är länsstyrelsens yttrande, att om denne arrendator får friköpa sitt lilla hemman skulle det verka prejudicerande, ty det finnes andra, som vore lika berättigade att få motsvarande förmån. Det är naturligtvis riktigt. Det är också av den anledningen som jag varken skall uppehålla mig länge vid frågan eller ställa något yrkande. När jag icke gör detta, är det i den förhoppningen, att denna fråga i sitt större sammanhang kommer att tagas om hand av norrlandsutredningen, och att man därigenom kan få fram en princip för inlösen av just sådana här små arrendeställen i dessa bygder. Jag ställer alltså mina förhoppningar på norrlandsutredningen.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Vid det förhållandet att fru Rydh Munk af Rosenschöld icke ställde något yrkande skulle jag icke behöva försvara utskottets ståndpunkt. Men då fru Rydh uttalade förhoppningen, att norrlandsutredningen skulle låta sig angeläget vara att se till, att dylika jordbrukslägenheter kunna avstyckas för att bilda självständiga jordbruk, måste jag för min del anmäla avvikande mening. Motionen föreslår, att från ett hemman, som har en totalareal på 13 767 hektar, skulle tre hektar inägojord avstyckas till särskild brukningsdel. Det är väl knappast någon, som är förtrogen med lantbruket i vårt land, som tror, att en areal på tre hektar enbart inrösningsjord, belägen 600 meter över havet, skulle vara lämplig eller möjlig att bilda ett självständigt jordbruk av.

Såvitt jag förstår har det verkliga motivet i motionen varit något annat. Det har varit turisthänsynen. Det är möjligt, att dylika synpunkter också äro värda att beaktas. Jag skall ej ingå i någon polemik mot den synpunkten. Jag vill bara erinra om svårigheterna att i fråga om fastigheter på renbeteslanden verkställa några som helst avstyckningar; de stöta alltid på stora svårigheter, därför att de anses inkräkta på lapparnas rätt till renbete.

Vad den formella sidan av saken beträffar är det lantmäteritekniskt sett omöjligt att avstycka tre hektar inägojord av ett hemman, som omfattar en totalareal på över 13 000 hektar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru **Rydh Munk af Rosenschöld**: Herr talman! Jag ber att få förtydliga mitt uttalande. Det innebar givetvis icke, att en avstyckning skulle avse precis dessa tre hektar. Jag avsåg att hela frågan skulle utredas. Det är icke omöjligt att denne arrendator och andra arrendatorer vilja gå in för att inköpa ett område, som är större och alltså kan vara verkligt bärande. Det naturliga är, att norrlandsutredningen verkligen tar upp frågan. Det är helt säkert ett brännande önskemål hos mer än en arrendator. De förstå ej annat än att det är en orättvisa mot dem, att de icke kunna få friköpa sina ställen. Det

Motion om försäljning av kronan tillhöriga $\frac{1}{4}$ mantal Enbogen nr 1 i Åre socken. (Forts.)

vore därför lyckligt, om hela problemet klarlades, så att man hade en norm att gå efter i fråga om storlek och eventuella möjligheter härvidlag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 27.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande grunder för ersättning för deltagande i släckning av skogseld;

nr 33, i anledning av väckta motioner om anordnande av utbildning för skötsel av jordbruksmaskiner; och

nr 34, i anledning av väckta motioner angående verkställande av en undersökning rörande avdikningens inverkan på frostilligheten.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 28.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående utredning om åtgärder i syfte att förbilliga begravningskostnaderna.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 29.

Motion angående utredning om förstatligande av apoteksväsendet m. m.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av motion angående utredning om förstatligande av apoteksväsendet, däri inbegripet droghandeln och läkemedelsindustrien.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 242, hade herr *Edberg m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning rörande ett förstatligande av apoteksväsendet, däri inbegripet droghandeln och läkemedelsindustrien, i syfte att åstadkomma en rationellare och ändamålsenligare organisation och om möjligt även ett förbilligande av läkemedlen.

Utskottet hemställde, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning av möjligheterna att förbilliga läkemedlen och att därvid även frågan om ett helt eller delvis förstatligande av läkemedelsindustrien, droghandeln och apoteksväsendet i syfte att åstadkomma en rationellare och ändamålsenligare organisation måtte uppmärksammas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Håstad**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att — i all korthet vid denna sena tidpunkt — ställa ett annat yrkande än det, vartill utskottet enhälligt kommit.

Jag vill börja med att säga, att jag finner det mycket tacknämligt, att utskottet stannat för en skrivelse om förbilligande av läkemedelskostnaderna, på samma sätt som man är mycket tacksam för att första tillfälliga utskottet i dag föreslagit en liknande skrivelse om förbilligande av begravningskostnaderna. Men det yrkande, som här framställs av utskottet, innebär icke bara,

Motion angående utredning om förstatlignande av apoteksväsendet m. m.
(Forts.)

att man skall undersöka möjligheterna att förbilliga läkemedlen. Utskottet tar även upp frågan om förstatlignande. Det heter, att »frågan om» ett förstatlignande »måtte uppmärksammas». Men nämnes, märk väl, ingenting om behovet av detta.

Jag vill erkänna, att jag icke är sakkunnig på detta område. Men jag har sökt att tillägna mig den insikt i frågan, som man kan få genom den mycket fullständiga utredning, som i form av yttranden fogats till utskottets utlåtande. Ser man på dessa yttranden, måste man konstatera, att det stora flertalet ställer sig mycket tveksamt till frågan om ett förstatlignande. Det är praktiskt taget endast medicinalstyrelsen och Sveriges tekniska apotekspersonals förbund, som mera oreserverat tillstyrkt en utredning även om förstatlignande. Däremot ha — förutom vederbörande industriella och tekniska organisationer — apotekens avgiftsnämnds majoritet, karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarråd, veterinärhögskolans lärarråd och kommerskollegium mer eller mindre bestämt avstyrkt. Jag vill bara med ett par ord citera vad kommerskollegium skriver. Det säger:

»Kollegium delar organisationernas uppfattning beträffande olämpligheten av att skrida till ett förstatlignande av läkemedelsindustrien. Kollegium vill bestämt avstyrka ett sådant ingrepp, vilket med all sannolikhet måste komma att allvarligt hämma utvecklingen inom denna industrigren, som i all synnerhet på senaste åren tack vare enskild företagsamhet visat en ur nationella synpunkter glädjande utvecklingskraft. Vad angår frågan om ett generellt förstatlignande av hela apoteksväsendet synas motionärerna själva vara tveksamma om ett sådant förstatlignande skall kunna leda fram till ett förbilligande av läkemedlen. Kollegium delar denna tveksamhet och finner i övrigt tillräckliga skäl icke föreligga för att en utredning nu igångsättes i detta avseende.»

Om man ser på yttrandena i övrigt, konstaterar man, att landstingsförbundet, centralstyrelsen för Sveriges apotekarförbund och Sveriges läkarförbund ställt sig mycket tveksamma i socialiseringsfrågan.

Jag kan mycket väl förstå, att det skrivelseförslag, som utskottet här framlägger, är frukten av en kompromiss, där några kanske velat gå längre och mera direkt på förstatlignande än som här synes framgå av utlåtandet och där andra — jag tänker på mina egna meningsfränder — varit mera tveksamma, men där man i alla fall sökt ena sig om en sammanjämkning. Jag har dock den uppfattningen, att riksdagen icke skall peka på något förstatlignande i andra fall än där det föreligger verkligt nödtvång och sedan andra resurser att nå det avsedda syftet först undersökts.

Om man tittar på det skrivelseförslag, som föreligger, är det dock åtskilliga andra åtgärder än förstatlignande, som utskottet rekommenderar. Man förordar sålunda en centralisering och standardisering av läkemedlen samt förbättrad priskontroll; man vill taga upp frågan om apoteksväsendets organisation och man begär även, att den farmaceutiska undervisningen i detta sammanhang skall undersökas. Det förefaller som om detta vore en tillräcklig uppgift för den utredningskommitté, som kan bli frukten av riksdagens beslut här i kammaren i dag och i första kammaren senare, och att det riktiga måste vara, att riksdagen avvaktar resultatet av denna utredning, innan den direkt pekar på något så vittgående som ett förstatlignande. I varje fall måste man ju få den bestämda uppfattningen, att den utredning, som även de flesta hörda myndigheter och organisationer tillstyrkt men som de endast velat ha förutsättningslös, genom tillägget i skrivelsen om förstatlignande, icke får just den förutsättningslösa karaktär, som de önskat.

Motion angående utredning om förstalligande av apoteksväsendet m. m.
(Forts.)

Jag förbigår alldeles frågan, huruvida man genom förstalligande skulle kunna vinna det syftemål, som motionärerna uppställt. Jag tvivlar dock i högsta grad därpå. Jag vill, herr talman, inskränka mig till att ställa det yrkandet, att i motiveringen sista stycket, som börjar med »Huruvida» och slutar med »förbilligande» utgår och att klämman får denna lydelse: »att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning av möjligheterna att förbilliga läkemedlen» — så långt är det lika — »och att därvid även frågan om läkemedelsindustriens, droghandelns och apoteksväsendets rationella organisation måtte uppmärksammas».

Jag tror, att man genom ett sådant förslag vinner det syftemål motionärerna uppställt och att man bör avvakta denna utredning, innan man börjar vifta med så principiellt diskutabla åtgärder som ett förstalligande.

I detta anförande instämde herrar *Henriksson* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Andersson* samt herrar *Lundberg* i Hälsingborg, *Hagård*, *Larsson* i Karlstad, *Stattin*, *Andersson* i Gisselås, *Holmdahl*, *Olson* i Göteborg och *Nolin*.

Herr Edberg: Herr talman! Jag skall icke vid denna tidpunkt, då jag förmodar att de flesta av kammarens ledamöter räkna med att snart gå till middag, taga upp något större genmäle mot herr Håstad. Jag tillåter mig emellertid erinra kammarens ledamöter om att denna fråga ingalunda har väckts i år; den har vid upprepade tillfällen varit framme allt sedan 1912 års apotekskommitté tog upp den till behandling. I samtliga sammanhang, där riktpunkten varit att sänka läkemedelspriserna, har frågan om ökad centralisation och statens övertagande speciellt av droghandeln men också av läkemedelsindustrien varit uppe. Sålunda påpekade 1912 års apotekskommitté, att den framkomliga vägen borde vara att genom statens försorg upprätta en central anstalt, som ensam skulle ha hand om import av droger och läkemedel. Dessamma skulle också kunna med sig förena tillverkning av sådana hållbara preparat, som lättare och bättre kunde framställas fabriksmässigt. Den senaste sakkunnigkommittén, 1931 års apotekssakkunniga, kom med liknande förslag och påvisade också, vilka betydande belopp som skulle kunna inbesparas i olika avseenden genom centralisering av varudistributionen. Det förefaller alldeles uppenbart, att en sådan centralisering, som av de flesta hörda instanserna synes betraktas som nödvändig och önskvärd, icke kan åstadkommas annat än genom förstalligande i första hand av droghandeln.

Medicinalstyrelsen har ju för sin del tillstyrkt motionen utan några som helst reservationer, och den har också i sitt utlåtande pekat på vad som är mest anmärkningsvärt i detta sammanhang, nämligen att utförsäljningspriserna från droghandeln undandraga sig varje som helst kontroll från det allmännas sida. Det är i detta sammanhang värt att lägga märke till, att det är just droghandelns försäljningspriser som utgöra apotekens inköpspriser och ligga till grund för medicinaltaxans beräkningar. Rent kuriöst är kanske att erinra om, att denna taxa bygger på ett kungl. brev av 1925, som ger apoteken möjlighet och rätt — som de också utnyttja — att lägga på tio procent för assurance, frakt och emballage. Det tillkom under en tid, då vi ej hade någon inhemsk läkemedelsindustri och läkemedlen alltså huvudsakligen måste importeras. Men alltjämt får man pålägga denna procentsiffra, som alltså ingår i apotekens vinst. Tittar man på vilka vinstpålägg som apoteken kunna göra äro de många gånger ganska rundliga. Jag vill en passant erinra om några ej alltför ovanliga läkemedel eller farmaceutiska specialiteter och peka på dem.

Motion angående utredning om förstatligande av apoteksväsendet m. m.
(Forts.)

Man kan taga en grupp som fenemal, leonal och barbiphen, som kan köpas för 1 krona 24 öre och säljas till 2 kronor 55 öre, därvid apoteken lägga på ett pålägg av 106 procent. På så vanliga tabletter som allanyl, maxotyl, magnyl och codalbyl lägger man på 105 eller 104 procent.

Det är klart, att en revision av medicinaltaxan, som synes vara absolut nödvändig, kan genomföras utan att man vidtager så genomgripande anordningar, men man kommer icke åt droghandelns utförsäljningspriser utan att göra ett starkare ingrepp. Apotekens avgiftsnämnd har också påpekat, att för en centralisering av grosshandeln med apoteksvaror och första klassens gifter — vare sig i form av statligt monopol eller annorledes — starka skäl kunna åberopas. Nämnden framhåller särskilt, att apotekens kostnader för analytisk verksamhet därigenom skulle kunna reduceras. Inom parentes tillåter jag mig påpeka, att en mycket stor personalstab bindes vid apoteken för analytisk verksamhet av olika preparat och för framställning av preparat, som man med större fördel skulle kunna tillverka centralt vid stora fabriker. Organisationen är alltså ytterst irrationell. Medan övriga delar av näringslivet undan för undan rationaliserats, har apoteksväsendet under de senaste decennierna i stort sett stått och stampat på samma nivå. Man har icke riktigt följt med i fråga om industrialisering av tillverkningen, och även hållbara preparat tillverkas alltjämt på ett tämligen hantverksmässigt sätt. Det är klart, att en rationalisering sannolikt skulle medföra ett väsentligt förbilligande.

Medan alltså apotekens avgiftsnämnd nöjt sig med att peka på de skäl, som tala för en centralisering och eventuellt statsmonopol av droghandeln, har nämndens ordförande gått längre. Han har för sin del sagt ifrån, att han i likhet med majoriteten håller före, att ett förstatligande just av droghandeln vore önskvärt för att icke säga obetingat nödvändigt, men han håller också före, att man bör gå vidare och undersöka frågan om apotekens förstatligande. Han pekar på, att de inkomster, som privilegiet skänker den enskilde, ofta knappast stå i relation till utbildning och arbetsprestationer. Och än mindre, framhåller han, föreligger fog för den meningen att kollektivet såsom sådant präglas av sunda ekonomiska principer. Man har förut utrett frågan om läkemedelsindustrien och om droghandeln, men frågan om apotekens organisation har tidigare icke varit föremål för utredning, och därför synes det vara på tiden, att hela komplexet tages upp till allsidig utredning, därvid man även bör utreda frågan om statens övertagande av det hela.

Jag skall här icke ingå på de invändningar, som framförts i en av herr Håstad citerad skrivelse från Stockholms handelskammare, som tycks ha en mycket opåkallad lust att polemisera i detta sammanhang i stället för att avge det sakliga utlåtande, som begärts från utskottet, Jag skall inskränka mig till att med det anförda yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Stockholm: Herr talman! Efter herr Edbergs anförande, där han redogjorde för en del fakta i denna angelägenhet, tror jag mig kunna begränsa omfattningen av mitt anförande. Jag vill till en början hänvisa till det yttrande, vilket avgivits av medicinalstyrelsen, som torde kunna anses såsom mest sakkunnig på speciellt detta område. Medicinalstyrelsen anför bland annat, att grosshandeln med läkemedel bör göras till föremål för ingående granskning. Grosshandelns prissättning regleras nämligen icke efter några särskilda bestämmelser, och dessa priser läggas till grund för beräkandet av medicinaltaxans priser. Det framstår därför, anser medicinalstyrelsen som en angelägenhet av stor betydelse, att grosshandelns prissättning underkastas reglerande bestämmelser och kontroll. Vad själva apoteksväsendet beträffar

Motion angående utredning om förstатligande av apoteksväsendet m. m.
(Forts.)

hävdar slutligen styrelsen, att om svårigheterna att åstadkomma en godtagbar lösning av frågan om apoteksväsendets ändamålsenliga organisation skulle bli för stora inom kollektivets ram, så bör en ökad statlig medverkan och till och med ett statligt övertagande av apoteksväsendet utredas.

Som herr Edberg tidigare har framhållit, har man utrett frågan om centralisering i olika former tidigare. Utskottet har dock velat gå ett steg längre. Jag skulle vilja hänvisa till vad ordföranden i apotekens avgiftsnämnd säger angående denna angelägenhet. Han har velat särskilt ge uttryck åt den meningen, att den omständigheten att frågan om apoteksverksamheten icke tidigare varit föremål för överbäggande till fulla motiverar, att den föreslagna utredningen även bör avse spörsmålet om läkemedelsdistributionen i allmänhet. Han är sålunda inne på det, som måhända varit avgörande för utskottet, nämligen att tidigare utredningar gjort halt vid den ordning, som för närvarande är rådande. Man har icke tänkt sig möjligheten att föra utredningsarbetet vidare till att omfatta även frågan om ett eventuellt förstатligande av apoteksväsendet.

Jag vet icke, hur jag skall fatta det anförande, herr Håstad nyss höll, och de instämmanden, som han erhöU. Måhända kunna de tydas som en i viss mån politisk demonstration. Jag vet emellertid icke, om det finns någon speciell anledning till en sådan demonstration. Jag vill i anslutning till det nyss sagda endast hänvisa till vad Stockholms sjukvårdsdelegation skrivit. Delegationen har bland annat anförut några synpunkter, som jag skall be att få citera. Delegationen yttrar: »En betydande brist i den nuvarande ordningen är, som motionärerna framhållit, frånvaron av kontroll över grosshandelspriserna på läkemedel. Visserligen granskas apotekens försäljningspriser, men det hjälper föga, när deras inköpspriser, som äro lika med grosshandelns försäljningspriser, icke kunna kontrolleras. Delegationen finner därför, att ett inflytande från det allmännas sida på grosshandeln med droger och kemikalier vore önskvärt. Hur detta i praktiken skall ske, är svårt att bedöma; antagligen förutsätter det ett förstатligande av droghandeln.» Delegationens yttrande är undertecknat av herr Ivar Öman, partivän till herr Håstad. Jag kan icke förstå, varför man då principiellt måste intaga den ståndpunkt, som herr Håstad förfäktar i kammaren.

Herr talman, med hänsyn till att utskottet ansett det vara angeläget att man vid den utredning, som nu skall komma till stånd, icke skall göra halt vid den nu principiellt på detta område rådande ordningen, ber jag få yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill inom parentes understryka, därest man hyser några betänkligheter på förstатligande beträffande läkemedelsindustrien, att utskottet formulerat sitt utlåtande så, att utskottet talar om »ett helt eller delvis förstатligande». Skulle man sålunda exempelvis för läkemedelsindustriens vidkommande komma till det resultatet, att den privata företagsformens vore den lämpligaste, så finns det således icke något hinder för att bibehålla denna företagsform.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundh: Herr talman! Eftersom jag har deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende och anslutit mig till utskottets utlåtande, skall jag be att med några ord få motivera denna min ståndpunkt. Till en början vill jag säga, att enligt min mening står det svenska apoteksväsendet på en erkännansvärt hög nivå. Den svenska läkemedelsindustrien är i många avseenden synnerligen föredömlig, då den i samarbete med framstående vetenskapsmän åstadkommit en rad nya värdefulla läkemedel och hjälpt vårt folk i olika avseenden. Jag

Motion angående utredning om förstатligande av apoteksväsendet m. m.
(Forts.)

vill i motsats till motionärerna som min bestämda uppfattning framhålla, att det svenska apoteksväsendet under de senaste decennierna undergått en omfattande rationalisering, som bland annat lett till att våra läkemedel med tiden blivit avsevärt förbilligade.

Å andra sidan har jag av den utredning, som i detta ämne verkstälts, fått den bestämda uppfattningen, att allt icke är gott och väl som det är, utan att det finns plats för åtskilliga reformer och en ganska grundlig fortsatt utredning. En sådan utredning skulle bland annat, såvitt jag kan förstå, taga sikte på att få fram andra prissättningsmetoder och att revidera hela den taxepolitik som bedrivs på detta område. Det är ju uppenbart, att droghandeln också bör komma under kraftigare kontroll från det allmännas sida än vad som för närvarande är fallet. Man skulle säkerligen på denna punkt kunna förbilliga våra läkemedel.

När det gäller frågan om förstатligande eller icke förstатligande, är jag icke beredd att taga ståndpunkt. Jag är fullt övertygad om att vår läkemedelsindustri icke bör förstатligas. Om den skulle förstатligas, skulle det uppenbarligen uppstå risk för att den medicinska forskningsverksamhet, som för närvarande bedrivs för läkemedelsindustriens räkning, skulle komma att upphöra. Frågan om apotekskollektivet och droghandeln bör göras till föremål för en utredning beträffande vilken företagsform, som är den lämpligaste. Jag vill understryka, att det finns en väsentlig skillnad mellan motionärernas och utskottets ståndpunkt. I motionen poängteras kraftigt, att det gäller att få billigare läkemedel, men motionen slutar med ett slags kovändning, i det att det begäres en skyndsam utredning rörande förstатligandet av apoteksväsendet i syfte att rationalisera detta och om möjligt även få fram billigare läkemedel. Motionärerna ha alltså vänt på hela problemet och begärt ett förstатligande, därvid förbilligandet kommit i efterhand. Jag syftar därvid särskilt på uttrycket »om möjligt». Utskottet, vars ledamöter varit särskilt överens om att det väsentliga är förbilligandet, har i sitt utlåtande tagit detta som det centrala. Vad som gjorts, att jag kunnat ansluta mig till vad utskottet anfört, är att utskottet icke uttalat sig om ett förstатligande bör ske eller icke. Utskottet vill endast, att frågan om förstатligande eller icke förstатligande skall göras till föremål för utredning. Jag anser alltså, herr talman, att om man vill en förutsättningslös utredning, så bör däri också inbegripas frågan om ett helt eller delvis förstатligande. Det väsentliga är att finna en sådan organisationsform, att läkemedlen bli billigare.

Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Henriksson**: Herr talman! Jag instämde med herr Håstad. Det skedde

emellertid icke, herr Nilsson i Stockholm, som en demonstration, utan det var för att ge uttryck för min uppfattning. Jag förmodar, att det är för att ge uttryck åt vår uppfattning, som vi sitta bänkade här och yttra oss i denna kammar.

Jag begärde ordet närmast i anledning av herr Edbergs anförande. Han talade om centralisationen såsom något mycket betydelsefullt, då det gällde distributionen av apotekshandelsvarorna och droghandelsvarorna. Jag undrar emellertid, om man icke ibland har litet för stor tilltro till centralisationens förmåga att kunna förbilliga. I många fall torde centraliseringen i stället medföra en fördyring. Man får en för tung och för svårhanterlig apparat, som faktiskt drager högre kostnader än en i någon mån decentraliserad distribution. Jag vill för övrigt i det sammanhanget påpeka en sak, som framförts såsom invändning mot monopolutredningens förslag om inrättande av ett central-

Motion angående utredning om förstalligande av apoteksväsendet m. m.
(Forts.)

lager av alla läkemedel här i landet. Jag undrar med tanke på vad som nu händer och sker runt omkring oss i världen och även i våra grannländer, vad det skulle innebära, om en bomb råkade slå ned i ett sådant centrallager. Det skulle då icke bli särskilt lätt för oss att reda oss i fortsättningen. Detta är ett förhållande, som jag anser vara ganska betydelsefullt. Ur säkerhetssynpunkt torde i varje fall en viss decentralisering av lagerhållningen vara nödvändig. För övrigt är väl herr Nilsson i Stockholm litet inkonsekvent, när han anser, att det beträffande läkemedel skulle vara så betydelsefullt med en centralisering men däremot förmenar, att beträffande byggnadsmaterial, så vore det synnerligen farligt att en viss centralisering av produktionen genomförts. Här föreligger emellertid den väsentliga skillnaden, att då det gäller byggnadsindustrien förekommer icke någon centralisering över hela linjen, utan en stark konkurrens äger rum mellan olika materiel. Skulle man centralisera all läkemedelsproduktion, skulle man uppgiva den tävlan, som råder mellan olika industrier om att få fram likvärdiga produkter till konkurrenskraftiga priser.

Herr Edberg berörde frågan om apotekens prismarginal, men därvidlag gäller det ju ett område, där staten redan har andra möjligheter att göra sitt inflytande gällande. Staten har redan nu möjlighet att inverka på apotekens prissättningspolitik, och då bör staten också begagna sig av de möjligheter, staten redan har för att rätta ett otillfredsställande förhållande.

Till slut vill jag påpeka, att den s. k. monopolutredningen, som genomfördes i början av 1930-talet, blev av alla instanser tämligen söndersmulad. Varför skall man då vid nu ifrågavarande utredning taga till utgångspunkt, att apoteksväsendet bör överföras i statens hand. Jag kan icke förstå, varför det skulle vara erforderligt. Det bör väl vara tillräckligt, om man gör en förutsättningslös utredning för att därigenom klargöra, hur det ligger till inom detta område och på vilka punkter det finns möjligheter att genomföra förbättringar, och detta oberoende av om det skall vara staten eller enskilda, som skola ha hand om läkemedelsproduktionen och apoteksväsendet. Det är möjligt, att man kan förbilliga åtminstone distributionen. Därvidlag skulle kanske kunna åstadkommas motsvarande förbilligande av apotekens läkemedelspriser. Jag har för min del litet svårt att föreställa mig, att man skall behöva lägga på 100 % för att man tager en pillerburk, som levererats färdig från fabrikanten, från hyllan och lägger den på disken. Jag är övertygad om att man i annan handelsrörelse med förtjusning skulle ombesörja en dylik varudistribution på ett betydligt billigare sätt och nöja sig med låt mig säga en vinst av endast 20 eller 25 %.

Jag ber, herr talman, att få instämma i herr Håstads yrkande.

Herr Edberg: Herr talman! Bara en kort replik till herr Lundh. Det framgår ju ganska tydligt av motionen — i vilken det för övrigt i likhet med vad som skedde i herr Lundhs anförande erkänts, att det svenska apoteksväsendet står på en hög nivå — att det väsentliga skälet för denna framstöt är, att man velat åstadkomma ett förbilligande av läkemedlen. Personligen är jag också övertygad om att ett sådant förbilligande kan ske genom organisationens rationalisering i förening med en revision av priserna o. s. v. Herr Henriks-son tycks ju hysa samma åsikt. Man har inte kunnat undgå att lägga märke till att då dessa frågor diskuterats, så har det från apotekarhåll ständigt invänts, att statens övertagande av droghandeln eller apoteken icke alls skulle få till följd ett förbilligande av läkemedlen. Det skulle helt enkelt icke gå att pressa ned priserna på läkemedel.

Det är gentemot en sådan argumentering jag i motionen anför, att även

Motion angående utredning om förstatligande av apoteksväsendet m. m.

(Forts.)

om detta till äventyrs skulle vara fallet — vilket jag inte själv tror på — finnas tillräckligt starka skäl som tala för att staten skaffar sig ökad kontroll framför allt över droghandeln men också över läkemedelsindustrin. En del av dessa skäl antydes bl. a. i medicinalstyrelsens yttrande, där medicinalstyrelsen säger sig under de senaste åren vid upprepade tillfällen »haft anledning att ur hygieniska synpunkter beklaga frånvaron av sådana bestämmelser som giva möjlighet till kontroll av den fabriksmässiga tillverkningen av läkemedel».

En annan omständighet antydes i yttrandet från apotekens avgiftsnämnd, där man påpekar den konkurrens som existerar mellan droghandlarna och som tar sig uttryck i mycket höga kostnader för reklam och betjäningsservice. I motsats till vad fallet är på en del andra områden har konkurrensen droghandlarna emellan inte kommit att verka nedpressande på priserna. Apotekens avgiftsnämnd fastslår: »Fastmer synas de former, under vilka droghandeln bedrivits, hindrat en prissänkning.» Alltså, överhuvud taget överorganisation av droghandeln och de alldeles speciella förhållanden under vilka den arbetar, en uppsjö på icke receptbundna läkemedel och ofta samma preparat under olika fantasinamn, och slutligen det påtagliga merkantila intresse, som förenats med denna verksamhetsgren. Allt detta gör att det skulle vara önskvärt att staten ur rationaliseringssynpunkt och för att få en bättre kontroll över det hela skaffade sig ett ökat grepp över verksamheten.

Men det *väsentliga* är givetvis att ernå ett förbilligande härvidlag. Och jag upprepar vad jag förut sade, att jag är starkt övertygad om att ett sådant förbilligande kan ernås, om driften genom ett statsövertagande kan rationaliseras.

Herr **Lundh** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag skall bara tillägga, att vi tydligen alla äro ense om att här behövs ett förbilligande. Men det finns en väsentlig skillnad, och det är att i motionen föregripes utredningen, eftersom man redan där går rakt på ett förstatligande. Motionärerna säga i motionen: »Det bör då sägas att även om ett förbilligande av läkemedlen icke i och för sig skulle bli resultatet av ett förstatligande, finns det dock så många skäl som tala för ett statsövertagande, att enbart dessa måste anses äga argumentationskraft nog.»

Utskottet har icke intagit den ståndpunkten, utan utskottet har gått på en allsidig utredning, i vilken även frågan om förstatligandet bör undersökas. Det är detta jag vill understryka, herr talman.

Vidare yttrade:

Herr **Nilsson** i Stockholm: Herr talman! Det borde vara ganska klart att när motionärerna här tänkt sig ett eventuellt förstatligande av apoteksväsendet, skulle detta inte ske för förstatligandets egen skull. Meningen med det hela, vilket också framgår av motiveringen, är ju att man skall komma fram till en ordning, varigenom man erhåller billigare läkemedel än för närvarande. Alla instanser som yttrat sig angående motionen ha varit ense i ett avseende, nämligen att den nuvarande ordningen är otillfredsställande och att sålunda läkemedlen i onödan fördyras, framför allt genom de pålägg som apoteken lägga på de s. k. farmaceutiska specialiteterna.

Beträffande centraliseringen måste jag säga att myndigheterna också därvidlag äro praktiskt taget eniga om att en centralisering måste äga rum, och efter vad jag kan förstå motsätter sig inte heller herr Henriksson en sådan

Motion angående utredning om förstatligande av apoteksväsendet m. m.
(Forts.)

utveckling. Jag anser det emellertid ganska självklart att en centralisering inte skall drivas in absurdum. Man vill väl inte föregripa utredningen i detta avseende och med ens bomba sönder alla läkemedel vi ha här i landet. Man får väl förutskicka att utredningsmännen använda sig av något förnuft när de gå till verket.

Herr Henriksson fann en viss motsättning mellan mitt ståndpunktstagande här och den ståndpunkt jag intagit beträffande en annan motion, som kommer att behandlas i kammaren inom någon tid. Vad vi vänt oss emot i den motionen är inte centraliseringen i och för sig, utan mot det förhållandet att denna centralisering måhända kan gå så långt, att det blir enskilda som få en enligt vårt förmenande otillbörlig maktställning över medborgarna i övrigt. Det är för att förhindra detta som vi ha velat — i full överensstämmelse med de önskemål herr Henriksson ständigt för till togs — åstadkomma en viss konkurrens för att denna om möjligt skall leda fram till billigare priser på detta område. Det är därför som jag anser mig utan vidare kunna slå fast, att herr Henriksson icke med den motivering som utskottet här använt sig av kan slå sönder den motivering vi använt i den motion, som gäller en annan fråga än den som nu behandlas.

Herr Henriksson: Jag vill bara påpeka att en sådan där maktställning kan ju även staten få, om staten, medvetet eller omedvetet, utnyttjar denna maktställning icke för att förbilliga varupriserna utan kanske för att i viss mån beskatta konsumenterna — om man vill kalla det för det ena eller det andra kan vara en smaksak. Vi skola inte heller bortse från den saken.

Vidare skulle jag beträffande »bomben» framhålla, att detta gällde den föregående utredningens förslag att man skulle lägga upp ett centrallager och därmed driva centraliseringen enligt min uppfattning in absurdum och komma till sådana groteska resultat. Vad jag påpekade var att man var inne på farliga vägar, om man drev det därhän.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr Håstad under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Håstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Håstad under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning, och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 30.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av motion angående utredning om åtgärder till förbättring av inrikes- och socialvården.

Motion angående utredning om åtgärder till förbättring av inrikes- och socialvården.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr Gardell: Herr talman! Anledningen till att jag väckt motion om förut-sättningslös utredning om fång- och skyddsvården var, att jag icke känner mig tillfreds med organisationen, den fostrande behandlingen och de eftervårdande organen.

De anstaltsvårdande uppgifterna, straffverkställigheten och vårdnaden böra, enligt mitt förmenande centraliseras under en och samma ledning. Vårdfallen böra fostras till verkligt ansvar om sig och de sina, och detta kan delvis ske genom att så långt möjligt är införa ackordsarbete i anstalterna med betalning efter gängse priser i den allmänna marknaden. Genom att vårdfallet exempelvis finge avräkning varje vecka på så sätt, att en tredjedel av förtjänsten gick till betalning för inackorderingen, en tredjedel till vårdfallet självt och en tredjedel till de hemmavarandes försörjning, skulle detta skapa självtillit och framåtanda. — Det finns intet värre för energiens och intressets förkvävande än opraktisk och självmördande arbetsterapi. Kunde en utredning taga fasta just på den punkten, skulle mycket vara vunnet för vårdfallets räddning och familjens hjälp. En väl planlagd arbetsterapi kan få det goda med sig, att vårdfallets hälsa bibehålles, fri både från sinnessjukdom och andra sjukdomar. Genom en centralisation av anstaltsvården kan man också vinna en bättre differentiering av vårdklientelet än hittills, ty det är grundorsaken till brottet man skall taga sikte på och söka avhjälpa. Ty kommer man icke till roten av det onda, ja, då är vårdnaden förfelad. — Alltså, in med praktiska och människogagnande reformer i vårt anstaltsväsende med sikte på vårdfallens räddning och hjälp i materiellt avseende, men glöm icke att reformerna även skola taga sikte på det inre livets förvandling, ty utan denna förvandling blir det halvmesyr i vårdnaden.

Det eftervårdande hjälparbetet bör också centraliseras både i länen och i huvudstaden, och denna centralisation bör i första hand taga sikte på en central skyddsvårdsbyrå i socialstyrelsen, vilken borde handlägga hjälparbetsärendena, ärenden angående skyddskonsulenterna, socialkuratorerna och socialortsombuden. Hjälparbetet i Stockholm borde centraliseras under Stockholms stadsmission, som ju är känd och välkänd i hela landet. En dylik centralisation skulle föra med sig att klientelet sluppe framlägga sina besvärigheter vid ett flertal hjälpforum, och därtill komme även administrationskostnaderna att sjunka. Personalen på skyddsvärnet och de övriga hjälpinstanserna finge givetvis stadsmissionen övertaga. Dubbleringen av skyddsvårdsorgan på länen borde upphöra genom att en länets skyddsvårdcentral organiserades. På så sätt skulle också större ekonomiska resurser ställas till förfogande till de frigivna och utskrivnas hjälp. Svenska skyddsförbundets organisation är alldeles för lösligt hopkommen och utan egentlig ledning. Genom att socialstyrelsen finge direkt hand om förbunden och deras underavdelningar så skulle detta viktiga avsnitt av socialvården få en helt annan struktur och betydelse i samhället än vad nu är fallet.

För några dagar sedan fick jag besök av en nyss frigiven fånge, och de uppgifter han bringade mig visade, att det ej alls är så bra ställt för en frigiven fånge, när han lämnar fängelsets portar. Men utskottet har till stor del sympatiserat med vad jag åsyftar i min motion, och då skall jag ej göra något yrkande, då jag tror att frågan i alla fall kommer att utredas. Men

Motion angående utredning om åtgärder till förbättring av internerings- och socialvården. (Forts.)

jag är angelägen om att man gör vad man kan för fångarna, i synnerhet när de lämna fängelset. Det var beklämmande, som sagt, att höra vad jag hörde häromdagen beträffande dessa saker.

Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 31.

Motion angående igångsättande av fortsatta undersökningar rörande landsbygdens levnadskostnader.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående igångsättande av fortsatta undersökningar rörande landsbygdens levnadskostnader.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 428, hade herr *Gustafson* i Vimmerby *m. fl.* hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att fortsatta undersökningar rörande landsbygdens levnadskostnader snarast möjligt måtte komma till stånd och att härvid beaktas vad som i denna motion anförts».

Utskottet hemställde, att motionen II: 428 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Nilson* i Spånstad, som yrkat bifall till motionen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Anledningen till att jag väckt denna motion är att jag i visst sammanhang fått uppmärksamheten fästad på en del problem, som stå i mycket intimt samband med möjligheten att bedöma levnadskostnaderna på landsbygden.

Det var ju så att 1942 års jordbrukskommitté uppdrog åt professor Lindahl att göra en utredning rörande landsbygdens och jordbruksbefolkningens levnadskostnader. Det är en mycket förtjänstfull utredning som professor Lindahl vid årsskiftet avlämnade. Den är det alldeles särskilt om man tar hänsyn till en omständighet, som professor Lindahl själv redovisat, nämligen att man inte haft tillgång till ett aktuellt primärmaterial när det gällt att bedöma jordbruksbefolkningens levnadskostnader. När man exempelvis skulle göra upp jordbruksbefolkningens s. k. hushållsbudget har man inte haft något senare undersökningsmaterial att bygga på än det som insamlades under åren 1932—34. Det är ju alldeles uppenbart att detta material nu är mycket för gammalt. Det har skett en betydande förändring i jordbrukshushållens levnadsvanor under de sistförflutna tolv, tretton åren. Att så är fallet är så mycket mera påtagligt då vi erinra oss att de hushållsundersökningar som gjordes på landsbygden åren 1932—34 sammanföll med den jordbrukskris, som vid denna tidpunkt satte in så hårt.

Denna nödvändiggjorde att jordbruksbefolkningen i ännu större omfattning än under ekonomiskt mer normala förhållanden såg sig hänvisad till att i sin hushållning använda vid det egna jordbruket framställda produkter. Därigenom kommo jordbruksprodukterna att väga ganska tungt i den hushållsbudget, som ligger till grund för beräkandet av levnadskostnaderna. Och eftersom i jordbruksbefolkningens levnadskostnader inräknas de i hushållet förbrukade jordbruksprodukterna till de priser, som jordbrukarna få när de sälja sina produkter, bli siffrorna ganska låga i jämförelse med kostnaderna inom de hushåll, där man i större omfattning köper samma produkter i detaljhandeln.

Motion angående igångsättande av fortsatta undersökningar rörande landsbygdens levnadskostnader. (Forts.)

Emellertid har under åren sedan dess — och det är det jag huvudsakligen vill trycka på — skett en förändring i hushållsvanorna ute på landsbygden, bl. a. på det sättet att man i viss mån gått ifrån självhushållningsprincipen. Man köper numera även på landsbygden i detaljhandeln kött och fläsk, m. m., och framför allt charkuterivaror i mycket större utsträckning än man gjorde under åren 1932—34. Därmed har också det läget uppstått, att jordbruksbefolkningens levnadskostnader, i synnerhet gäller detta livsmedelskostnaderna, numera måste framstå såsom bra mycket högre än under den nämnda perioden. Det är på det området det ter sig som en stor brist, att man icke under senare år företagit en undersökning rörande den utsträckning, i vilken olika slag av livsmedel ingå i hushållsförbrukningen. Om man hade en sådan undersökning av aktuellt datum, skulle en utredning av landsbygdens levnadskostnader, byggd på nya hushållsbudgeter, säkerligen visa upp att landsbygdens, enkannerligen jordbruksbefolkningens, levnadskostnader numera äro mycket högre än vad den utredning utvisar, som verkställdes i slutet av föregående år.

En annan post, som i mycket hög grad förrycker ett riktigt bedömande av landsbygdsbefolkningens levnadskostnader, är bostadsposten. Det är många omständigheter, som där spela in. Även när det gäller bostadskostnaderna går man ut ifrån ett grundmaterial, som förskriver sig från 1935—1936. I samband med folkräkningen den gången gjordes nämligen en undersökning av bostadsbeståndets kvalitet och hyreskostnaderna m. m. i 100 kommuner på landsbygden. Jag tror nog man kan säga om den undersökningen att den, utom att den är för gammal, ej heller på ett fullt riktigt sätt redovisar, hur det i själva verket står till med bostadsbeståndets kvalitet på landsbygden. De frågor, som där ställdes upp till besvarande voro bl. a., om det rädde allvarliga brister på lägenheterna, om det förelåge mindre svåra sådana, etc. Svaren på sådana frågor blevo nog icke alltid fullt objektiva. Dessutom framgår det tydligt, att man vid denna undersökning icke insamlade några direkta uppgifter, huruvida lägenheterna voro dragiga eller svåra att hålla varma, förhållanden, som givetvis inverka på bostadens beräknade hyresvärde.

Vad vi erfarenhetsmässigt kunna säga oss är, att bostadsbeståndet på landsbygden i kvalitetshänseende är ojämförligt mycket sämre och omodernare än i städer och samhällen, och att man redan på den grunden måste räkna med lägre hyresvärden. Detta framstår så mycket allvarligare, som det ej heller finnes någon utpräglad hyresmarknad på landsbygden. Där finnes med andra ord ej i någon större omfattning efterfrågan på några hyreslägenheter. Härigenom uppstår ej någon hyreskostnadsnivå som står i rimlig proportion till kostnaderna för åstadkommande av bostadshus på landsbygden.

Enligt min uppfattning, som jag tillåtit mig fästa uppmärksamheten vid i denna motion, är det av mycket stor vikt att snarast få till stånd en förnyad undersökning rörande de förhållanden på landsbygden, som jag i motionen har berört. Först när så skett, och man har ett aktuellt material att bygga på, kan man med större bestämdhet än nu är fallet fastslå den verkliga skillnaden mellan landsbygdens levnadskostnader och levnadskostnaderna i städer och samhällen.

Man har emellertid i utskottet icke ansett sig kunna förorda bifall till min motion, och man stöder sig i det fallet på ett för övrigt känt förhållande, att 1943 års dyrortskommitté har i uppdrag att överväga och utreda dessa frågor. Jag känner utskottsmetodiken tillräckligt för att veta, att man i allmänhet till ett avslagsyrkande på en motion knyter en dylik hänvisning. Jag måste dock säga, att det borde funnits anledning för utskottet — även om utskottet

Motion angående igångsättande av fortsatta undersökningar rörande landsbygdens levnadskostnader. (Forts.)

ej velat förorda bifall till motionen — att ändock något mer, än som skett i utskottets motivering, ta upp till övervägande några av de problem, som jag framfört i motionen. Jag tror mig ha så mycket mer anledning att säga detta, som det av de särskilda yttranden, som infordrats i anledning av motionen, framgår, att myndigheterna i stort sett ställt sig mycket välvilliga till motionen. Sålunda skriver socialstyrelsen, som ju närmast har att övervaka handläggningen av dylika frågor, »att samtliga i motionen framförda förslag och påpekanden angående metoderna vid levnadskostnadsjämförelser gälla förhållanden, som äro väl värda att uppmärksammas». Jag vill också fästa uppmärksamheten på att statistiska centralbyrån i sitt yttrande ansett sig böra förorda ett bifall till motionen och samma är förhållandet också i det yttrande, som landsorganisationen avgivit.

Jag vill med hänvisning till vad man i dessa särskilda yttranden från myndigheter och andra organisationer anfört säga, att det, utöver de skäl, som i motionen anförts, finnes ganska starka skäl för att förorda bifall till motionen. Under alla förhållanden anser jag, att det borde ha funnits anledning för utskottet att taga upp och från riksdagens sida understryka några av de viktiga problem, som i denna motion berörs.

Herr talman! Det vore mycket att säga ytterligare, men med hänsyn till den framskridna tiden vågar jag ej taga kammarens tid i anspråk längre, utan tillåter jag mig att yrka bifall till motionen.

Herr **Ljungberg**: Herr talman! Jag beklagar om herr Gustafson i Vimmerby fått det intrycket av utskottets utlåtande, att utskottet ansett de problem, som behandlas i motionen, vara av ringa vikt och betydelse. Detta har visst icke varit utskottets uppfattning. Det är jag angelägen om att säga. Jag hade dock hoppats att detta skulle framgå av vad utskottet skrivit. Utskottet framhåller sålunda, att »frågan om en undersökning av levnadskostnaderna på landsbygden är ingalunda ett fristående problem. Med den sammanhänga åtskilliga spörsmål av stor räckvidd, vilkas lösning förutsätter ett objektivt konstaterande av levnadskostnadernas samtidiga höjd.» Vi säga också att vi dela motionärernas uppfattning att sådan undersökning bör komma till stånd.

Vad som gjort att utskottet ställt sig avvisande till förslaget har varit, att den förra året tillsatta 1943 års dyrortskommitté för närvarande arbetar och i väsentliga avseenden behandlar dessa problem. Kommittén har sålunda bl. a. att pröva metoderna och fastställa normerna för hur man skall kunna åstadkomma rättvisa jämförelser mellan levnadskostnaderna på olika orter. Om nu riksdagen i år — riksdagen begärde förra året att få den nu arbetande kommittén tillsatt — skriver och begär en ny kommitté för i motionen avsett ändamål, bleve följden att denna kommitté i sin tur först måste börja med att ta ställning till samma grundläggande problem, som den nu arbetande kommittén redan är i färd med att utreda. Det bleve alltså dubbelt arbete, och det har utskottet ansett vara i hög grad olämpligt. Detta är således den främsta grunden till utskottets avslagsyrkande.

Herr Gustafson i Vimmerby uppehöll sig mycket vid att det material, som står till förfogande för att göra dessa jämförelser är föråldrat. Jag skall ej ingå mycket på den sidan av saken, men jag skulle vilja fästa kammarens uppmärksamhet på att åtgärder redan äro å bane för att skaffa fram ett mer aktuellt material i detta avseende. Jag syftar på den framställning, som 1942 års jordbrukskommitté riktat till Kungl. Maj:t och som just avser åstadkommandet av ett sådant material. Den har skrivit och begärt att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för åstadkommande av fortlöpande beräk-

*Motion angående igångsättande av fortsatta undersökningar rörande lands-
bygdens levnadskostnader. (Forts.)*

ningar av jordbruksbefolkningens levnadskostnader och realinkomster. Det är således i grunden samma spörsmål, som motionärerna ha tagit upp. Saken är alltså redan föremål för statsmakternas uppmärksamhet och det stärker ju anledningen för riksdagen att icke nu göra någon ny framställning till Kungl. Maj:t.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Med anledning av vad utskottets ärade ordförande anförde, ber jag få säga, att 1942 års jordbrukskommittés skrivelse till Kungl. Maj:t i denna sak, som herr Ljungberg sist var inne på, även för mig är mycket välbekant. Jag vågar kanske till och med tillåta mig säga, att jag i viss mån tog initiativ till denna skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om ytterligare utredning. Emellertid har det icke varit möjligt att i den skrivningen närmare utveckla vare sig de problem, jag i min motion tillåtit mig fästa uppmärksamheten på, eller den stora betydelse, som det för landsbygdsbefolkningen skulle komma att ha, därest man hade tillgång till aktuellt material, och det är framför allt detta, som jag velat vinna med motionen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 32.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.20 em.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 29 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 250, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 30 juni 1943 (nr 493) om begränsning i vissa fall av skatt till staten.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1944 den 27 april sammanträdde kamrarnas valmän för att utse en ställföreträdare för riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet Nils Ivan Regner ..... 30 röster,
i följd varav herr hovrättsrådet Nils Ivan Regner blivit utsedd till militieombudsmannens ställföreträdare.

Gösta Siljeström.

Verner Andersson.

Axel Lindqvist.

Oscar Carlström.

Protokollet lädes till handlingarna; och beslöt kammaren tillika, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om valet samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnande för den valde dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det verkställda valet.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 249, angående ytterligare utgifter för försvarsändamål å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1943/44.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 106, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion angående underhålls- och materielbidrag till folkskolor;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän jämte i ämnet väckta motioner;

nr 108, i anledning av väckt motion angående resekostnads- och traktaments-ersättning till icke lagfaren ledamot av övervakningsnämnd;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till Krigsrätterna: Avlöningar, m. m.;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till kostnader enligt 19 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkessjukdom m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till landsfiskalerna m. fl. jämte i ämnet väckt motion;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till inventering av typskogar m. m.;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader för allmänna fastighetstaxeringen år 1945;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till statens organisationsnämnd m. m.;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 117, i anledning av väckta motioner om vissa ojämnheter vid löneklass-placering:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 30, i anledning av väckt motion angående viss ändring i förordningen om skatt å vissa pälsvaror; och

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper ävensom i anledning därav väckta motioner, dels ock väckta motioner angående utredning om grunderna för lagfartsstämpeln utgående;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 45, angående avlöningsförmånerna åt kanslisten hos riksdagens andra kammare fru Ebba Ihrman och kammarens förste vaktmästare G. Carlberg under tjänstledighet på grund av sjukdom;

nr 46, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning i fråga om utarbetande av förteckning över kommittébetänkanden; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kristillägg för budgetåret 1944/45, såvitt angår anslag till kristillägg under tolfte huvudtiteln med undantag av kristillägg till personal å indragningsstat;

första lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om djurskydd, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 14, 15 och 16 §§ vattenlagen, m. m., jämte i ämnet väckt motion; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckta motioner angående åtgärder mot landsbygdens avfolkning och angående en allsidig utredning om landsbygdens befolkningsfråga m. m.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 219, i anledning av väckt motion angående förenkling av i lagen om kommunal fondbildning meddelade bestämmelser om allmän fond m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 236, i anledning av väckta motioner om revision av familjebeskattningen, m. m.; och

nr 237, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka;

från bankoutskottet:

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp m. m. åt vissa pensionärer och understödstagare;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjd familjepension åt t. f. föredraganden i regeringsrätten, förste amanuensen i kammarkollegiet C. G. Dahls efterlevande;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 förordningen den 17 maj 1935 (nr 177) angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 16 förordningen den 6 juni 1929 (nr 129) angående Svenska skeppshypotekskassan;

nr 209, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 210, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 211, i anledning av väckt motion angående utredning om ändring i gällande bestämmelser om statliga befattningshavares familjepension för frånskild och efterlevande make m. m.; och

nr 212, angående användande av riksbankens vinst för år 1943;

från första lagutskottet:

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om redovisningsmedel, m. m.; och

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 februari 1943 (nr 28) med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag; samt från andra lagutskottet:

nr 223, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn; och

nr 224, i anledning av väckta motioner om dyrtidstillägg åt vissa ersättningsstagare enligt förordningen den 11 juni 1918 angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.07 em.

In fidem

Sune Norrman.